

*Mylimiems tėveliams
Anei ir Alfonsui
atminti*

Birutė Jonuškaitė

ŽALČIŲ TILTAS

APYSAKA IR APSAKYMAI

LIETUVOS
RAŠYTOJŲ SAJUNGOS
LEIDYKLA

Vilnius

KNYGOS
IŠLEIDIMĄ RĖMĖ
KULTŪROS MINISTERIJA

UDK 888.2-3

Jo-201

© Birutė Jonuškaitė, 2002

© Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2002

ISBN 9986-39-240-3

Žalčių tiltas

A P Y S A K A

Meistras, sugavęs Angelės kompiuteryje Černobylio virusą, įmontavo ne tik naują antivirusinę programą, bet ir naują užsklandą. Pirmą kartą ją išvydusi, moteris pasijuto esanti savo pačios Tvinpykse. Ar tai buvo ypatinga meistro dovana, ar tik nepasotinamas noras juodą kiekvieno kompiuterio ekraną paversti kosminiu skrydžiu?

Viskas prasidėjo nuo ekrano apačios kylančių milžiniškų ryškių raidžių: START. Dar du ar trys žodžiai, retkarčiais sumirgantys tarp nuolatos besikeičiančių vaivorykštinių spalvų gamos, buvo nesugaunami – pralėkdavo, subyrėdavo ir, kad ir kaip juos Angelė stengdavosi perskaityti, neįstengdavo. Tai turbūt patys paprasčiausi žodelyčiai – aiškino jai protas, bet pasąmonėje tūnantis noras – įskaityti – buvo stipresnis ir vertė vėl ir vėl spoksoti į ekraną. Spalvoti ornamentai, ryškiaspalvė grafika, akinamai blizgančios plokštumos ritosi bangomis, didėjo, mažėjo, plėtėsi, kartojosi, o gal ir ne, kartais išryškindamos vietintelį šiame dėsningame chaoso žaisme esantį gyvūnelį. Tai buvo prie žemės prigludęs triušis, žiurkė ar žaltys?

Žalios spalvos Angelė neprisiminė. Ją užgožė sniegas ir šaltis. Ir motinos krūtis, regis, niekada nebuvo šilta. Sidabrinis naktų spindesys neturėjo nieko bendra su panelės Smilos širdį

deginančiais ledynų plotais. Dėl nuolatos besikeičiančių vairovokštinių spalvų jie buvo nesugaunami – lėkė, byrėjo. Angelės sniego jausmas atsirado prieš pusšimtį metų. Jis buvo neįveikiamas ne tik vaiko sąmonei. Jo neįstengė prisijaukinti tūkstančiai iš įvairiausių pasviečių suvežtų vyrų ir moterų. Jis juos rijo diena po dienos, mėnuo po mėnesio, kai kam pavykdavo atsilaikyti metus ar net kelerius. Neaprepiamas ledinis AIDS smelkėsi pro skarmalus, kareiviškas papachas ir vis kitaip mėsinėjo kiekvieno individo smegenis. Angelės motina mėgino jį pergudrauti: prakrapščiusi suledėjusius skudurus ištraukdavo krūtį it suvytusį ledinuką ir įkišusi ją mergaitei į burną užsimerkdavo.

Pieno krūtyse jau seniai nebebuvo, nebebuvo ir skausmo sukramtytuose speneliuose, bet kol pajėgė, motina šnabždėjo: čiulpk, tu mano triušėli, čiulpk, tokios pievos gėlėtos, kiek bičių, nektaras nesutelpa žieduose, varva, varva, gerk, mažutėle, liepos žydi, nuo kvapų svaigsta galva, žuvys, išnėrusios iš gelmių, šildo saulėje nugaras, kažkas tyliai dainuoja galulaukėje... Ji net nenujautė, kokia kraupi Angelei buvo ta jos nuolatos trumpėjanti dejonė, siurbte įsiurbta su kraujo lašeliais. Ir ne todėl, kad žodžiai nevirto žalia pieva ar dūzgiančiomis bitėmis. Angelė nežinojo, kas yra pieva, kas bitės. Ji tik nuolatos geidė DAUGIAU. Vienu pieno lašeliu daugiau. Paskui – vienu kraujo lašeliu daugiau. Vienu saulėtekiu, viena naktim daugiau – meldėsi ištvėringiausiai. Angelė nežinojo, kas yra diena ir naktis. Ji budo ir kėlėsi lediniam sniego jausmo lopšyje, ir jos sustiręs kūnelis, bebaigiančios užšalti smegenėlės springo vieninteliu troškimu: daugiau suvytusią ledinuką!.. Daugiau raudonų kraujo lašelių akinančio baltumo platybėse, kuo giliau įsiskverbti į motinos skarmalus, į jos pilvą, vidurius, kad surastų daugiau šilumos.

Lediniu AIDS neužsikrečiama. Užtenka patekti į jo veikimo zoną. Vieną naktį, nutilus motinos žodžių dūžgesiui, Angelė, kad ir kiek kandžiojusi spenelius, nesulaukė nė vieno lašelio DAUGIAU. Nusiplūkusi, įniršusi ėmė grabalioti sustingusį motinos kūną. Ilgai krapštė akis, bet jos neatsimerkė. Baltas šaltis iš visų pusių tylutėliai sliuogė barako sienomis, apsauginis, motinos antrus metus slėptas pievos lopinėlis mažėjo. Angelė nelaukė, kol vėsa užlies ir ją. Išlinko it dvasiukas pro duris ir nusvirduliuavo per lagerio kiemą. Mažytis juodas gumulėlis ne iš karto užkliudė snūduriuojančio sargybinio akis. Angelė dar spėjo patirti nuostabą: sniego jausmas, lig šiol stebėtas tik iš motinos užbrėžto rato, artėjo, buvo neapsakomai skaidrus ir drauge keliantis nesuvokiamą baimę. Įšalusi balta pluta žėrėjo mėnesienoje tarsi kažkur galvelėje užsilikusi karaliaus iš motinos pasakų apsiausto skiautė, ji švelniai kuteno padus, ji nešė Angelę it pilką kriauklelę Tam, kuris valdė šį pasaulį. Aplinkui kraupiai staugė vilkai. Ji visada įdėmiai klausydavosi šito garso, nes jis vienintelis savaime buvo jai suprantamas – ji instinktyviai jautė, kad ten, iš kur jis sklinda, yra daugiau gyvasties, yra daugiau šilumos, yra atmerktų akių ir bent akimirką galėtų pajusti šiltą kvėpavimą ant savo utėlėto pakaušio.

Angelė ėjo vilko gomuriu, ir kažin, kuris iš jų – žvėris ar vaikas – buvo laimingesnis, jausdamas artėjantį saldų kraujo kvapą.

Kraujo beveik nebebuvo. Tik keli lašeliai ant sniego.

– Tfu! – nosispjovė nusivylęs sargybinis. – Maniau, koks triušis ar šuva, o čia dvokiantis vaikpalaikis.

Kitą dieną buvo iš pagrindų išvalytas barakas, pro kurio duris išlindo beveik dvejus metus slėpta prakeiktos lietuvės mergpalaikė. Sušaudė net ir seniai suledėjusią Angelės motiną. Tik po to, pamatę jos nukramtytas krūtis, ėmė tampyti

sustirusį kūną kaip eksponatą ir nuoširdžiai stebėdamiesi vi-
siems rodyti: kanibalai! Tie lietuviai tikri kanibalai! Paskui ir
jį numetė į bendrą krūvą. Kelios kalinės, įkinkytos į roges,
išvežė visų tautų „šiukšles“ kuo toliau nuo stovyklos – kuo
arčiau girios ir vilkų. Vieno, dar judančio ryšuliuko, jos neuž-
kapstė po sniegu. Sargybiniams tokie niekai nerūpėjo.

Jie retkarčiais mėgo linksmintis. Daug gėrė ir iki paryčių
springo spigiu, vyrams nepritinkančiu juoku. Kitą dieną, blo-
gai miegoję, neradę nė šlakelio pagirioms, blaivėjo per daug
greitai, patirdami apviltų demonų skausmą. Jie vėl buvo tarp
tūkstančių išbadėjusių, sustirusių, neapykantą įkvepiančių ir
kraują iškvepiančių būtybių. Sniego spalva nesikeitė, jis buvo
vis toks pats baltai spiginantis akis, išryškinantis bet kieno pė-
das, net mažiausią iš suknežintos nosies iškritusį kraujo lašą.
Įsiūtis reikalavo aukų. Bent vienos. Kad galėtum pratęsti links-
mybes. Kad balta tyla, tarsi skruzdėlynas virpanti nuo mirti-
ninkų negirdimo, bet visur esančio murmesio, bent akimirka
plyštų. Kur kas maloniau klausytis vilkų kaukimo.

Jie vienbalsiai išrinko Nebylį. Kai nuosprendis – iki gyvos
galvos, koks skirtumas, kada ta galva nuriedės per sniegynus?
Labai aukštas, labai stambių kaulų – kiek maisto bus sutaupy-
ta, o kita vertus, vilkai jį doros ilgiau nei kokį džiūsną.

Mintis užkaitino kraują. Vyrai nuo jos vėl ėmė girtėti. Pa-
sikvietę Nebylį davė pasirašyti popierių – dėl viso pikto.

– O dabar eik! Tu laisvas, – visi paspaudė ranką. – Čia tau
kelionei, – numetė prie kojų krepšį su „sausu daviniu“.

Jam neleido grįžti į baraką. Sutrikusį, dar nesuvokiantį, kas
vyksta, išstūmė pro vartus.

Buvo vidudienis. Jis slinko neatsigręždamas, neskubėdamas.
Laukė šūvio, bet jo nebuvo. Išlydėjusieji jį sekė akimis tol, kol

jis pradingo už pirmos sniego kalvos. Nebylys žingsniavo girios link, kaip jie ir tikėjosi: po poros valandų pasigirs pavieniai vilkų stūgavimai, po kelių – jie visu būriu bėgs pasitikti grobio. Bus smagi puota. Tegyvuoja laisvė!

Šventę galima tęsti.

Supratęs, kad kulka jau nepavys, žmogus puolė bėgti. Dabar viskas priklausė nuo jo ilgų kojų, nuo jose likusios stiprybės. Kuo anksčiau pasieks mišką, tuo daugiau vilties prailginti gyvenimą. Gyvenimą laisvėje. Bent vieną dieną, bent vieną naktį.

Saulė slinko žemyn nenumaldomai greitai, nuovargis gniaužė kvapą krūtinėje – ji, regis, degė, tirpo kaip ledynų viršukalnės vidurvasaryje, tikėdamasi išsivaduoti iš amžino pašalo.

Kai iki girios liko apie porą kilometrų, Nebylys pamatė tolumoje ant sniego ryškų juodulį. Manė, jog praranda sąmonę arba sniegas pakiša jo ašarotoms akims keistoką miražą. Tačiau bėgdamas artyn vis labiau ėmė tikėti, kad tas „kažkas“ iš tikrųjų guli baltose platybėse.

Tai buvo skarmalų krūvelė. Nežinojo, džiaugtis ar nusispjauti, tarsi būtų apviltas. Nežinojo, ką galėtų išvysti. Kas tūnotų šiuose snieguose?

Pasilenkęs praskleidė suledėjusius skudurus – gal kas pravers? Jie buvo sunkūs, jie turėjo „turinį“. Nebylys įnirtingai ėmė lankstyti ryšuliuko kraštus.

Ne iš karto suvokė, ką regi. Labai seniai buvo nematęs vaikų. Ne tik žmonių, bet ir mažų kačiukų, šuniukų, vos atsiradusio kumeliuko ar paršelio. Nebeatsiminė, kuo jie kvepia, kaip žiūri, kuo maitinasi. Šis leisgyvis padarėlis laižė nuo delniuko sušalusį kraują, o jo stiklinėse akiduobėse ryškėjo tik vienas vienintelis troškimas: neatimk.

Nebylys įkišo ryšulį į savo krepšį ir vėl pasileido bėgti. Per daug sugaišo laiko. Bet dabar jie buvo dviese. Ant jo peties,

šalia duonos riekės ir susmirdusių žuvų galvų, yra VAIKAS. Bent taip jam pasirodė pažvelgus į jo mėlynas akis. O gal tai tik sapnas? Tik dar vienas motyvas pasakos apie skarmaluose susirangiusį žaltį?

Šitaip jam nereikėjo sakyti. Vaikis čiuožtelėjo per giliai – du trumpi sakinukai jį sumaitojo tarsį į mėsmalę įkištą pirštą. Skauda ne jam, o Angelei. Skaudės kiekvieną dieną, kol jį matys. Lig šiol jis buvo neutraliųjų zonoje: kartais simpatiškas, kartais per daug pasipūtęs, kartais nuobodus arba sąmojingas. Visada neutralus. Jo galėjo ir nebūti. Jo vietoje galėjo būti kas nors kitas. Iki tų dviejų sakinių. Dabar vaikio vietoje mataruos kruvini piršto draiskalai, ir kiekvieną akimirką į jį pažvelgusi Angelė jus grįžtantį skausmą.

Prie to, kuris dažnai braukia ašmenimis per gyslas, įpranti, randai surambėja, nepatiri netikėtumo, kuris sukelia dvigubai didesnę maudulį. O čia, anot Vysockio, kaip geležim per stiklą.

Vaikis gimęs daug vėliau už Angelę. Jis negali atsiminti troškintų kopūstų kvapo nei laimės namuose dėl dviejų duonos kepaliukų, kuriuos motina parsinešė iš miesto, pramindžikavusi visą dieną eilėje prie parduotuvės. Jis nežino, kaip malonu stovėti atsukus peršlapusį užpakalį – nors ant jo trejos kelinės – priešais krosnies dureles, už kurių smagiai liepsnoja malkos. Džiūsta vikriais motinos pirštais numegztos storos vilnonės viršutinės, garuoja flanelinės, pradeda nuo kūno atlipti ir lino apatinės. Palaima kyla aukštyn, maloni šilumos banga lenda po pažastim, ropoja nugara iki pat kaklo ir plaukų, ant kurių galiukų neseniai žibėję maži ledukai jau virtę skaidriais rasos lašeliais. Palaima laižo ir vakaro prieblandoje murksančią sie-

lą, nes nieko nėra geriau už žinojimą, kad motina, kuri greitai pasirodys tarpduryje, neapšauks, nebars, tik nutvėrusi rankšluostį ištrins visą galvą, ne tik šlapius kirpčius, ir tempis įnirtingai žemyn visas kelnes it kokias neklusnias susipainiojusias paršo žarnas, kartodama tą patį žodį, kuris glaustysis apie sustirusį kūną tarsi katė: vaikeli, tu mano vaikeli...

Nieko neklausinės – nei kur, nei su kuo, nei kodėl. Nors slėpti ir nėra ką, bet dar geriau, kai nereikia aiškinti apie statų paežerės krantą, ant kurio šitiek sniego pripustyta, jog leki žemyn stačia galva trąšų maišelį apžergus tiesiai į blizgančią ežero akį. Iš pradžių, kol šienas maiše dar styro pasipūtęs, šias velnio-niškaai slidžias „rogutes“ itin sunku išlaikyti – čiūkšt ir jau kažin kur ant ledo nuskriejo, o pati iš paskos slysti ant savo užpakalio, dar labiau išblizgindama ir taip jau dailiai nugludintą čiuožyklą. Vėliau rogutės susiploja į paklusnų blyną, kuris it kokia raketa neša tave pašėlusiu greičiu nuo kalno. Tai ir yra pats smagumas: ausyse spengia, skrendi per skleistą permatomą ledą įsivaizduodamas, kad esi akmeniukas, kurį įgudusi Viešpaties ranka stumteli tik Jam vienam žinoma kryptimi... Nėra nei vasaros, nei žiemos, tik neapsakomo skonio skrydis. Neišgašdin-damas žuvų, maišas iš lėto sustoja virš juodos stiklinės gelmės, kuri čia pat prie akių baugiu šalčiu ima kutenti nosies šnerves – šitaip ilgai gulėti neįmanoma. Pašoki, ir bėgte su „rogutėmis“ po pažastim, lipi į krantą kartoti skrydžio.

Jeigu motina matytų nors vieną tokį lėkimą nuo skardžio, sudegintų visus nuo trąšų likusius maišus. Tik nežinojimas prailgina motinų gyvenimus. Arba melas. Šiuo atveju tinka posakis „šventas melas“.

Dabar, po daugelio metų, mintimis čiuoždama ana trajektorija, Angelė stebisi, kaip nenusisukdavo sprando – juk skar-

dis buvo labai status ir po juo esantis kietas ežero ledas nė kiek nepriminė klojime sukrauto šieno, į kurį šokdavo nuo gerokai aukščiau esančios javų šalinės. Kai tau penkeri, gyvybė atrodo toks pat amžinas dalykas, kaip kad saulė ar motinos ranka, kurios visada gali nusitverti, kai baisu, kai nežinai, ko iš tavęs nori svetimi žmonės ar piktas žvėris.

Tėvas šaukia ne pirmą kartą. Bet Angelė išgirsta tik dabar, kai vardas suskamba it įtempta styga. Neria pakniopstom iš trobos į lauką – baimė alsuoja už jos didžiule pražiota burna. Jeigu Angelė laiku neatsiras kieme šalia tėvo, – baimė ją praris ir nusineš ten, kur nuolatos skambėjo vien šaižūs vyriški balsai ir gyvenimas kvepėjo šerkšnu. Angelė instinktyviai kelia savo delniuką prie lūpų, norėdama lyžtelti tik atmintyje labai tikrą salsvą raudoną gyvasties srovele, bet pasąmonėje sukrebžda mintis, kad mama vėl labai bars už šį kvailą įprotį.

– Prilaikyk! – tėvas pakiša lentgalį ir užsimoja kirviu. Laiko nusi sukusi. Skiedros kaip geltoni viščiukai šokinėja ant kojų, kartais sukutena blauzdas. Ir nežiūrėdama Angelė mato sulig kiekvienu tėvo rankos mostu ant kirvio ašmenų lūžtantį saulės spindulį. Jis smenga tarsi elektros srovė ir nuteka į žemę. Angelė virpa ne nuo jos, o iš baimės, kad gali laikyti ne taip, kaip reikia, ne taip, kaip nori tėvas ir jis dar labiau supyks.

Skausmo nepajunta. Tik vėl tas įtemptas tėvo balsas. Šį kartą jis žadina nuostabą, jame virpa kažkas, kas primena tik ką į voratinklį patekusios musės zyzimą: šiek tiek nerimo, šiek tiek baimės, o gal nepasitenkinimo tuo, kas įvyko.

– Motkaaaaaa! Ateik greičiau!

Kirvis atremtas į trobos sieną. Per šviežiai nuobliuotą lentą kiaulių loviui gražiai vinguriuoja raudoni upeliukai. Angelės

kairės, tos netikėlės, rankos pirštais pliaupia kraujas. Lentos ji nepaleidžia net ir tada, kai tarpduryje pasirodo motina. Tačiau ji pradingsta taip greitai, kad tėvas vos suspėja sugauti ant slenksčio paliktą aiktelėjimą: „Jėzus Marija“.

Kraujas jau pasiekė lentos kraštą ir pamažu kaupiasi ant primityvaus, iš dviejų kaladžių ir storos lentos tėvo sukulto darbatalio. Tiršta, lipni dėmė plečiasi, bet dar nežinia pro kurią kraštą ims varvėti ant žemės. Ji prasiveržia Angelės link – papt, papt tiesiai ant basų pėdų ir medinių garbanų. Kraujas taip saldžiai kvepia, kad mergaitė vos susilaiko nebrūkštelėjusi kruvina plaštaka per lūpas.

– Taigi bent gyslas užspaustum! Nukraujuos vaikas mirtinai. – Motina nukelia Angelės ranką nuo lentos ir įdėmiai ją apžiūrinėja. – Ačiū Dievui, visai nenukirtai. Einam, vaikelai, nuplausiu.

Tėvas lieka kieme. Šiandien lovio kiaulėms nebaigs. Kelias dienas nešauks Angelės pagalbon. Neklaus, ar skauda. Kai ji negirdės, tarstelės motinai:

– Na, kaip, ar sugis?

– Sugis. Kokie ten jos kauliukai – kaip kremzlės. Gal tik šiek tiek kreivas pirštas liks.

Skausmą, kuris tvilkė visą ranką motinai degtine dezinfekuojant žaizdą, Angelė pamiršo jau kitą dieną. Tėvas jį jautė tol, kol jo akys užkliūdavo už baltai subintuoto piršto. Tik po kelių mėnesių apie savo neapdairumą prasitarė kaimynui. Tada vėl šūkstelėjo Angelės vardą. Tai buvo vienas brūkštelėjimas smičiumi:

– Parodyk, ar yra žymė, – traukė savęs link liesą vaiko ranką. – Matai, va koks suplonėjęs, – kišo ją kaimynui po nosim. – Gerai, kad ne per sąnarį. Svarbiausia – ne dešinė.

Ir Angelė taip manė. Kairiajai taip ir reikia. Nevykėlių gailėti neverta. Juos už žioplumą reikia bausti. Jos kairioji buvo daug silpnesnė už dešiniąją ir nemokėjo nei siūti, nei nosies krapštyti, nei žuvies nuskusti. O ką kalbėt apie šaukšto, peilio ar dalgio laikymą. Kartais Angelė ją mušdavo. Atvanodavo dešiniuoju delnu iš širdies. „Tu esi kvaiša. Niekada nesuspėji padėti, amžinai velkies iš paskos, lendi į pažastį ir slepiesi kaip paskutinė nusmurgėlė“. Šitie Angelės pamokslai buvo sakomi stovint ant kulbės malkoms kapoti. Rėždavo žiūrėdama į plačią, aukštą žabų krūvą, bėrė kaltinimus negailėdama gyvų pavyzdžių. Jų galėjo kiekvieną dieną prisirankioti į valias, nes kairioji nesikeitė. Ji net nesistengė. Buvo nepataisoma, užkietėjusi tylenė konservatorė. Tai ypač siutino Angele. Dešinioji augo ir tobulėjo: išmoko rašyti, užmaiti ant meškerės kabliuko sliėką, rakinti duris, prisukti tėvo kišeninį laikrodį, įverti siūlą į adatą. Kairioji nebent palaikydavo kokį įrankį, pamedavo veidą, pakasydavo nugarą, bet argi tai darbai?

Taigi subintuotas pirštas jai netrukdė. Ir dėl rando, kuris liko visam gyvenimui, per daug nesikrimto: užsimauni platesnį žiedą ir beveik nieko nesimato. Blogiau su pašamoneje tūnančiu žinojimu. Tas randas – šešėlis akinančios sniego spalvos baimės, kurią jausdavo išgirdusi įsakmų tėvo balsą. „Annnggeeeellllleeeee!“ – raudona gyvačiukė raitėsi per jos kairiosios bevardį.

– Kodėl tu, Angele, nešioji vestuvinį žiedą ant kairės rankos? Užsienietę vaidini? – kreiva vaikio šypsena mirga kompiuterio ekrane. Akimircai ant jos nukrenta juoda uždanga, o paskui pradeda pulsuoti spalvotoji beprotybė. Angelei atrodo, kad ji per daug raudona, per daug gyva, lipni – gali išsi-veržti iš ekrano ir užtvindyti kambarį.

Geležinkelio tiltas jungė du aukštus skardžius. Juo važiuojantys traukiniai sukeldavo ypatingai šaižų garsą. Jis daužėsi ne tik tarp metalinių konstrukcijų, bet ir apačioje, ant asfaltuoto kelio. Neduok Dieve tuo metu juo eiti ar važiuoti – atrodė, kad traukinio ratai kala ne virš galvos, o tiesiai į ausų būgnelius.

Žmonės tiltą vadino Žalčių tiltu. Gal kad jis buvo kaip tik tame du ilgus ežerus skiriančiame žemės ruože. Jeigu ne tos kelios kalvelės ir tarp jų į miestą neriantis kelias, ežerai būtų susijungę stačiu kampu. Žalčiai čia šliaužiojo kaip katės ir žmonės nė nekreipdavo dėmesio, kas išlaka į dubenėlį įpiltą pieną. Jie plaukiojo išdidžiai po abu ežerus, grožėdamiesi vandens lelijomis, o gal norėdami priminti, kad viskas, kas dedasi gelmėse, priklauso nuo jų valios. Net ir besimaudančių žmonių gyvybės. Žiemą jie sulįsdavo į namų kertėse pastatytus žemių kubilus ir saugodavo šeimininkų gerovę.

Žalčiai tiltu, žinoma, nešliauždavo. Nieks jų niekada nematė ir keliaujančių per kelią. Šliaužė tik traukinys, iš tolo savo metaliniu ilgu kūnu visai panašus į žalumon panyrantį ir vėl išlendantį žaltį.

Vaikams nerūpėjo, kas ir kada pastatė tiltą. Jiems patiko jo plačiabriauniai, iš abiejų geležinkelio pusių stūksantys turėklai. Traukinys važiavo tris kartus per dieną į vieną pusę: šeštą ryto, trečią po pietų ir pusę aštuonių vakare. Ir po pusvalandžio grįždavo atgal. Visas kitas laikas priklausė vaikams.

Pirmas ant turėklų viršaus užsiropštė Kostas. Ne tik jo gimtojo, bet ir dar dviejų kaimų sodybos išlindo iš kalvelių ir miškelių kaip kazlėkai iš po samanų. Apačioje po Grunsko pievą vaikščiojanti moteriškė pasidarė maža kaip gilė, jos perraišiojami gyvuliai tapo rusvašoniais kaštonais.

Kostas įkvėpė oro ir žengė pirmą žingsnį. Turėklas buvo

dviejų vyriškų sprindžių platumo. Vaiko kojai vietos ant jo – į valias. Svarbiausia – išlaikyti pusiausvyrą ir nesusiūbuoti. Dar svarbiau – nežiūrėti į apačią.

Šalia tilto stovintys vaikai pasidalijo į dvi komandas. Viena sakė „Eik“, kita – „Neik“. Visi jautė keistą šurpulį. Jis buvo panašus į tą, kurį patirdavo ežere, kai koks nors apsnūdęs žaltys čiuožtelėdavo savo šaltu gličiu kūnu per pilvą, nugarą ar kojas. Tik visa tai trukdavo trumpai, o Kosto ėjimas tęsėsi milijonus metų. Vieniems ėmė varvėti nuo nosies prakaitas, kiti nugraužė iki kraujo nagus, mažiausieji suspaudė kojas, kad suturėtų nepageidautiną čiurkšlę. Tik Kosto mažėlė sesė stovėjo stipriai įsikibusi į šaltą turėklo geležį ir spindinčiomis akimis sekė palengva tolstantį brolių. Jis buvo didžiulis piktojo slibino užburtas juodvarnis: tik perėjęs tiek ir tiek kartų Žalčių tiltu atsikratys prakeiksmo ir vėl taps žmogumi. Kiek kartų broliui reikia pereiti, mažėlė nežinojo.

Kostas vaikščiojo dažnai ir vis greičiau, vis drąsiau. Visi vaikai laikė šią paslaptį kaip kokią po karo užsilikusią granatą: kas ištrauks saugiklį, žus pats. Suaugusieji į tiltą niekada nežiūrėjo. Jis buvo per aukštai. Galvas jie užversdavo į dangų tik laukdami lietaus arba sausros.

Kiekvienas, užsukęs į šiuos namus, negali atsikratyti minties, kad sėdi ne kambaryje, o koridoriuje: ilga siaura patalpa daug kam priminė keliones traukiniais, kai rymodamas prie lango nuolatos jauti praeinančių žmonių kvėpavimą ir dar labiau prisiploji, net, regis, pilvą įtrauki, kad tik nesusidurtų tau ir tam nepažįstamajam priklausančios erdvės.

Šitame koridoriuje gyvena Gertrūda. Ją visi vadina Gendroute, nes nedaug kam žinoma, kad ji, be savo nuolatinio gyvenimo bažnyčios pašonėje, dar turi kitų darbų miestelyje. Apie

tą slaptąją misiją nenutuokia nei klebonas, nei kiekvieną sekmdienį pas Gendrutę užbėgančios moterėlės. Joms kad tik pakvaksėti susėdus ant dviejų špitolninkės lovų (viena – sau, kita – svečiui), susižerti išsidraikiusius plaukus, persirišti gražesne skarute ir, žinoma, atiduoti Gendrutei lauktuves. Per šalčius pats malonumas įgriūti po ilgų pamaldų į šį siaurą kambarėlį ir atšilti suragėjusias kojas. Kas ir už ką Gendrutei parūpina malkų, niekam nė motais. Visada iki raudonumo prikūrenta krosnis vilioja ne tik iš tolimų kaimų į mišias suvažiavusias moteriškes, bet ir jų užsisnarglėjusius vaikus.

Gendrutė myli visus be išimties. Gendrutei visi geri, visi verti dėmesio. Pati išklauso tik vieną sekmdieninį pamokslą. Prieina prie pat altoriaus, atsiremia į groteles, nusmaukia skarelę nuo tos ausies, kuri arčiau kunigo, galvą pakreipia taip, kad kiekvienas žodis įkristų į tą jos žilais plaukais apsikaišusią geldelę. Pamokslui pasibaigus, grįžta į savo vietą klauptuose.

Kai Gendrutės nėra prie altoriaus, regis, ir pamokslas nebe toks svarbus pasidaro. Žmonės pradeda muistyti, vaikai plepėti, zyti, kažkas garsiai nusižiovauja, kitam – prisnūdusiam – maldaknygę šlepteri ant žemės ir išsilaksto į visas šalis šventųjų atvaizdai. Klebonui pinasi žodžiai, tarp sakinių vis ilgėja tylą – jam irgi trūksta atviros Gendrutės ausies prieš akis.

Baltoji ragana, gal pati to ir nenorėdama, kiekvieną sekmdienį susirenka visus parapijiečių žvilgsnius. Be jos, miestelyje gyvena dar bent penkios špitolninkės, bet jos nelabai kam rūpi: gyvos dar ar jau pasimirė. Visos juodos, su ilgais tamsiais sijonais, tamsiomis skaromis apsigaubusios, ne itin malonų kvapą apie save skleidžiančios. Jomis rūpinasi klebono gospadinė

arba vargonininko žmona – retsykais nuneša duonos, nuperka kokį mėsgalį, kruopų. Gendrutės dar nieks neregėjo su juodu drabužiu. Jos suknelės baltos, rožinės, žalsvos, sijonai plisuoti, lengvai krentantys ant plonų kaip pagaliukai blauzdų. Gendrutė nėra pasirodžiusi parapijos visuomenei be aukštakulnių. Kakšt, kakšt, kakšt marmuriniaus kvadratais išleliotomis bažnyčios grindimis iki altoriaus. Po pamokslo – kakšt, kakšt atgal. Jeigu ne tie išsišovę, senatvės išsukioti pečiai, atrodytų, kad prie grotelių rymo kokia nors labai išstypus pauglė, savo dar labai plonas kojas sugalvojusi apauti motinos aukštakulniais. Gendrutės megztukai balti kaip kad jos šaliai, palaidinukės ir plaukai. Ji vos nepermatoma kaip kad bobų vasaros voratinklis. Tik ne tokia trapi. Gendrutė – viena pavojingiausių parapijiečių. Tą puikiai žino klebonas. Nepatiks kas nors, nutrauks jį pusėj žodžio ir kad grybštelės liežuvium – seminarijoje įgyti mokslai praranda visą svorį – sielų ganytojas nemoka atsikirsti.

Gertrūda sėdėjo ant akmeninių laiptelių dailiai į šoną pakreipusi kelius. Juos gobė rožinis plisuotas sijonas, iš po kurio kyšojo baltos batelių nosys. Ant jų blizgėjo metalinės gyvačiukės.

Nebylį ji pastebėjo, vos tik šis įslinko į pagrindinę miestelio gatvę. Buvo tikra – iš Šaltėnų atlinguoja. Ten žmonės nepikti: visoms sodyboms gerokai per šimtą, visose – būriai avilių saugo bičių dūzgesį. Bent viename kieme Nebylys turėjo matyti ant plačių, nuo svirno vyrių nukeltų durų mėsinėjamą kiaulę. Juk rudenėja. Teks žmonėms kviestis talkas.

Gertrūda jaučia vis labiau paukščius apimantį nerimą ir piktokai nuveja nuolatos artėjantį klevų lapijos šiugždėjimą: čišš, dar suspėsit. Dar bulviakasio nebuvo. Geriau jau vasara, kaip

ir žmogus, numirtų be šito ilgo dejonių, aimanų kupino merdėjimo. Bet taip nebūna.

Gertrūda sekė artėjančią Nebylį. Jo lazda buvo nauja – švietė tarsi kokios vyriškos apatinės vidurnaktyje. Bene senąją pametė, o gal vaikigaliai atėmė?

Nebylys didžiuliais, sunkiais kareiviškais batais skaičiavo bažnyčios aikštės grindinio akmenis. Stori, kieti batų padai slydo nuo nugludintų, apvalių jų paviršių, ir žmogus dar labiau gūžėsi, linko, tarsi atsiprašinėdamas kiekvieno į jį įsmeigto žvilgsnio, kad užklydo į ne jam skirtą pasaulį. Bet pas Gertrūdą jis negalėjo neužsukti. O ji, kaip visada, nė vieno, nė mažutėlaičio žingsnelio nežengė jo link – pasitikti. Sėdėjo it princesė, šypsojosi, ir nieks negalėjo suprasti: Nebylio laukia ar skaičiuoja apie ją šokinėjančius žvirblius.

Galų gale jis bakstelėjo lazdos galiuku prie pat baltųjų Gertrūdos batelių. Lėtai ištraukė iš užančio kairiąją ranką su nediduku ryšulėliu. Atsargiai jį padėjo šalia moters ant laiptelio. Paskui pasirausė kelnių kišenėje. Seno laikraščio gniužulą nulėjo į Gertrūdos sterblę. Tada atsitiesė. Jis buvo aukštas. Labai aukštas. Gertrūda tai žinojo, bet kiekvieną kartą stebėjosi iš naujo. Tačiau jai dabar labiau rūpėjo ne Nebylio ūgis, o tas gniužulas. Atsargiai išvyniojusi, išvydo gražiai suguldytą žolelių pundelį. Šviesus moters veidas dar labiau nušvito – tarsi vėjas būtų staigiai nupūtęs ant jo krentančią Nebylio šešėlį.

– Tu matai, atnešei, suradai, o aš maniau, jos jau nieks niekada neatras. Kur? – Gertrūda užvertė aukštyn galvą. Jos baltutė geltonais obuoliukais nusagstyta skarelė nuslydo nuo plaukų, čiuožtelėjo per pečius ir plastelėjo ant žemės. – Kur ją radai?

Dabar Nebylys skaičiavo čia pat čirškaujančius žvirblius, stebėjo tarp bažnyčios bokštų nardančias kregždes. Gertrūda iš apačios negalėjo sugauti jo akių. Greitai, bet kruopščiai savo

plonyčiais ilgais pirštais suvyniojusi atgal į laikraštį žoleles, atsistojo, pasilypėjo ant aukščiausio laiptelio. Kur tau! Nors ji buvo su aukštakulniais, nors ir kaip stiepėsi, jos nosis vis tiek nesiekė aukščiau Nebylio pažastų.

– Ir užauk tu man šitiek! – perpykusi treptelėjo plona koja tarsi Nebylio lazda. – Baik debesį stumdyti, pasilenk ir prisipažink man, kur priskynei šitų žolių!

Nebylys žengė vargonininko namo link. Čia stūksojo nežinia kada ir kam išversta smėlio krūva. Nerangus, lėtas tarytum koks per jėgą laužiamas karklas, pasilenkė ir kruopščiai delnu išlygino nemažą smėlio plotelį. Tada atsitiesė ir lazdos galiuku braukė brūkšnį po brūkšnio:

JEZ...

Gertrūda palinko ir it pelės tykojanti katė vedžiojo savo smailų smakrą paskui Nebylio lazdą tarytum paskui dirigento mostus: J-E-Z-D-A-B-L-Ė-J-E. Jezdabalėje? – pakėlė į Nebylį akis. – Tu sakai, Jezdabalėj? – norėjo būti visai visai tikra.

Nebylys linktelėjo galva ir ramiai, kaip žmogus, atlikęs didelį darbą, pasirėmė abiem rankom į lazdą – pailsėti.

– Aš ten kiekvieną kupstelį esu apėjusi bene šimtą kartų, visus krūmus, visus medžius žinau, bet niekad jos nemačiau... Neįtikėtina. Laimingas tu žmogus.

Uždėjo savo peršviečiamą delniuką ant plačių, įdegusių, purvo ir pelkių kvapų prisigėrusių Nebylio plaštakų. Vyriškis šypsojosi. Jis buvo panašus į geraširdį Dievą, dalijantį kiekvienam po gyvenimą ne pagal nuopelnus, o pagal norus. Gertrūdei jis galėjo atiduoti ir savąjį, bet ji nemokėjo imti. Ji tik suplasnojo savo ryškiu sijonu ir nukaukšėjo atgal prie laiptelių. Pakėlusį savo obuoliuotą skarelę šūktelėjo:

– Ei, milžine, einam, pavaišinsiu arbata. Ir medaus turiu. O ką čia dar man atvilikai? – pakėlė ryšuliuką, prisikišo prie no-

sies. – Skerstuvės? Taip ir maniau. Pats prisikirtai visai savaitei ir dar man liko. Nagi, judinkis.

Ji šmurkštelėjo pro špitolės duris į vidų. Nebylys nužirgliojo iš paskos.

Pasilikti Gertrūda jo niekad neprašė. Ne todėl, kad būtų kam įžadus davusi negyventi su vyriškiu po vienu stogu. Žmogaus lytis jau seniai jos nedomino. Per savo gyvenimą buvo priglobusi visokių būtybių. Ypač per karą nelabai skirdavo, kam jos Dievo sukurtos: vaikams gimdyti ar jiems daryti. Skarmalai, gobtuvai, skaros ir akys. Į akis pažvelgei ir aišku: įsileisti ar ne. Gertrūda lauko duryse dvi širdutės formos skyles iškirto. Na, ne ji pati, zakristijono paprašė, kad išskaptuotų. Kiekvienas nelauktas svečias privalėjo atsistoti veidu į jas. Taip kažkada pro tas dvi širdutes Gertrūda susidūrė su Nebylio žvilgsniu. Iš jo tiek ir tebuvo likę: akys ir nesvietiško ilgio kaukai. „Puiki kaliausė būtum,“ – vaikščiojo tada aplink jį Gertrūda ir užvertusi galvą žiūrėjo į įdubusius, apžėlusius vyriškio skruostus. „Žinoma, žinoma, kas tave tokį paslėps? Nei po šaline pakiši, nei į rūsį nuleisi, nei kokioj statinėj užkalsi. Tai galva, tai kojos kyšos. O Gertrūda privalo surasti vietos. Gudručiai, geručiai, pas Gertrūdą atsiuntė. Tai kur man dabar tave guldyti?“

Ji dar nežinojo, kas tūno Nebylio krepšyje. O jis jautė – jeigu ir čia negalės parodyti vaiko, nebeparodys niekam. Turės užkasti kur nors pamiškėje, įsimintinoje vietoje, po ažuolu ar liepa, kad galėtų bet kada sugrįžęs atpažinti TĄ vietą. Gyventi vaikui ar leisti numirti nuspręš Gertrūda.

Jis atsargiai paguldė kampe savo krepšį ir įnirtingai mąstė, kaip jai PARODYTI, kaip jos neišgąsdinti.

Gertrūda pakudakuodama sukosi apie krosnį, kaitė viralą ir didelį vandens puodą, patį didžiausią, kokį tik turėjo, – to-

kio vyro šlakeliu neišsprausi, o į jo apykaklę su ramiai ropinėjančiomis utėlėmis ji negalėjo žiūrėti. Dar ims kokia ir užkris ant balto jos sijono. Jeigu jau jis čia turi gyventi, tai privalo kvepėti ajerais, o ne bala žino kieno patvartėmis, pakiemiais, šuns būda.

Stumdama į šalį stalą, kad būtų daugiau vietos vonelei pastatyti, ji vėl užmetė akį į suglamžytą popierėlį. Ant jo anglim buvo parašyta: AŠ ESU NEBYLYS. Moteris paėmė jį ir įmetė į krosnį. Liepsna pliūptelėjo visu smagumu. „Kažin, ar tu nebylys!“ – suokalbiškai mirktelėjo gęstančiai liepsnelei, bet garsiai nieko nepasakė. Ji jau žinojo – jis girdi. Girdi geriau net už ją.

Ir Žibulį jis išgirdo pirmiau nei Gertrūda. Kol jis lindo iš pilno žemių kubilo, Nebylys sėdėjo ramus, sekė moters triūsą, gerte gėrė verdančio vandens garus. Jie jam kvepėjo tėvo surištomis kadaginėmis vantomis, lininiu motinos austu rankšluosčiu. Kai žaltys ėmė šliaužti krepšio link, Nebylys įsitempė, bet dar nejudėjo, nes neįstengė suvokti, ar atslenka pavojus, ar kažkas kita, ko jam lig šiol neteko patirti. Šis jausmas ir gąsdino jį, ir ramino. Staiga vaikas cypotelėjo. Nebylys akimirksniu palinko virš krepšio. Plona rankelė glostė žalčio nugarą. Jis gulėjo ant krepšio krašto, galvą padėjęs visai prie vaiko veido, ir patenkintas klapsėjo blakstienomis.

Pasilenkė ir Gertrūda. Ilgai žiūrėjo į anuodu, paskui į Nebylį. Nieko neklausė.

Tik nukabino nuo vinies žiupsnelį žolių ir užkaitė dar vieną puodą vandens.

– Nežinomi Viešpaties keliai, – ištarė lydėdama akimis atgal į kubilą šliaužiantį žaltį.– Pirmą kartą matau, kad Žibulys išlįstų per savo žiemos miegą. Šiaip jau nieko nėra be priežasties. Niekas iš niekur neatsiranda ir niekur nepradingsta, – spustelėjo praeidama Nebylio petį. Gal guodė jį, o gal save?

Nebylys į lovą nesigulė. Joje gulėjo mergytė. Kai išpraustą, Gertrūdos žolelių aliejais suteptą vaiką jie paguldė ant baltos marškos, vyriškis pirmą kartą per visus tuos metus nusuko akis į šalį, nes neįstengė suturėti ašarų. Tokio gaudumo nebuvo suimtas net ir chantų jurtoje, kai svetingi šeimnininkai sočiai jį primaitinę, nakčiai dovanų atvedė jauną moterį. Nuo jos, kaip ir nuo visų kitų, sklido nepakeliamas, į odą įsigėręs meškos taukų tvaikas. Ji, pasijutus negeidžiama, vaikiškai kūkčiojo, o jis glostė ir glostė jos juodus, net ir tamsoje blizgančius plaukus. Švelnumas tarsi lavina užliejo jį ir nusinešė nežinomybėn visas alkanas, speigo ir vaiko cypimu ausis veriančias dienas ir naktis. Vaikas gulėjo šalia ant vilko kailio, ir pirmą kartą Nebyliui nereikėjo, išplėšus dantimis gyvuonį, kišti į jo pamėlusias lūpas kraujuojančio savo piršto.

Dabar jis pamatė, kad tai buvo mergytė.

– Kuo ji vardu? – paklausė permatomą skulptūrėlę iščiūčiavusi, išsiverkusi Gertrūda.

Nebylys krustelėjo pečiais. Gertrūda padavė jam kreidos gabaliuką. Jis nerangiai ėmė rašyti ant aslos:

– Manau, kad ji Angelas. Žmogaus vaikas nebūtų išgyvenęs.

– Tai kad ji Angelė, ne Angelas, – Gertrūda vėl atgavo jai būdingą nuotaiką. – Eik ir tu miegoti. Rytoj viską papasakosi.

Nebylys išsitiesė ilgajam Gertrūdos namų koridoriuje. Šeimnininkė, užsimaniusi reikalo, strikinėjo kaip ožka per jo ilgas kojas į lauko duris. „Grynas vargas su šituo įnamiu, – kudakavo it kokia perekšlė, grįžusi į lovą. Nebylys tylus, ilgas tysojo prieblandoje tarsi nuo lubų nukritusi sija ir dar labiau pykdė Gertrūdą. – Negali jis mat gultis prie mergytės! Tiek laiko krepšyje ant nugaros tampė, o dabar bijo trikdyti jos miegą!“

Vyriškis neleido ir Gertrūdai pasiguldyti Angelės šalia savęs. Jis sėdėjo ant žemės prie lovos ir valandų valandas žiūrėjo

į joje gulintį vaiką. Iš pradžių jį maitino Gertrūda, paskui jis pats išmoko savo didžiulėmis rankomis suimti mažą šaukštelį, užmauti ant butelio iš kažkur Gertrūdos iškrapštytą žinduką. Po savaitės kitos jie pamatė, kad mergytė turi ne tik labai didelės akis, bet ir visai dailią nosytę, o įdubusių skruostikaulių vietoje kyka apvalūs žandukai. Džiaugėsi, glostė Nebylys savo Angelą, o Gertrūda kasdien suko galvą, iš kur pieno šlakelį gauti, kas miltų žiupsnelį duos ar kokią suvytusią bulvikę. Laimė, vakarų padangė blėso ir rimo: karo dundesys tolo nuo miestelio, ir Gertrūdos įnamis, kaip ir ji pati, rečiau krūpčiojo naktimis.

Kai į miestelį grįžo keletas vyrų, kuriuos pasitraukiantys vokiečiai buvo išsivarę drauge su arkliais ir vežimais jų prisigrobtiems turtams gabenti, Nebylys dingo kelioms dienoms. Grįžo su pilnom kišenėm sacharino, stiklainiuku medaus ir puspalte lašinių.

– Ot, šelmis, nudžiovei ar kas davė? – knaibė Gertrūda pirštu medų, pati čiulpė ir kišo mergytei į burną. – Dievulėliau, kaip seniai nevalgiau tokių skanėstų!

Tas skonis mergaitei irgi buvo pažįstamas – jis priminė motinos balso dūzgesį.

Gertrūda virė čiobrelių, jonažolių, mėtų arbatas, gardino jas medumi ir girdydama jomis Angelę negalėjo atsidžiaugti: vaikas jau pajėgė pats atsisėsti, laikė visa sauja stipriai suspaukęs šaukštelį, mėtė su Nebyliu siūlų kamuoliuką.

– Atsigaus, greitai ims lakstyti, nepavysi, – glostė moteris Nebylio ranką. – Baigiasi tavo vargelis. Dabar galėsi grįžti namo. Iš kokio tu krašto? Ar tolimes kelias laukia?

Vos įžengusi į šiuos namus, Gertrūda žinojo: vaikas mirs. Ir ne karas dėl to kaltas. Dar labiau sulysę Petronėlės skruostai ir

skausmu tarytum ežeras maurais aptrauktos akys vertė Gertrū-
dą tylėti ir imtis tų pačių, kaip ir anksčiau, veiksmų. Ji kaitė
vieną po kito vandens puodus, bėrė į juos žolelių pundelius,
tarkavo burokėlius, morkas ir mažais lašeliais nuo šaukštelio
galo varvino merdėjančiai mergytei ant lūpų. Kartais ši apsilai-
žydavo, kartais nurydavo gurkšnelį kitą, bet tai džiugino tik Pet-
ronėlę. Gertrūda stebuklo nesitikėjo. Tai buvo trečias Petronė-
lės vaikas, gimęs su ta pačia greitos mirties žyme. Du pirmieji
ištvėrė vos po kelis mėnesius, o ši mergytė, atsiradusi tarsi iššū-
kis karui ir suteikusi tėvams tiek daug vilties, ėmė blėsti lėtai
kaip šiaurės pašvaistė. Gertrūda nesvarstė, ar tai gamtos klaida,
ar Viešpaties valia, ji, kaip visada, žiūrėjo į žmones ir įvykius
tartum į upės tėkmę: vanduo nugludina akmenis, nusineša leng-
vus šapelius ir storas, pajuodusias, negyvas medžių šakas, išar-
do krantus ir net naują vagą išgraužia: taip turi būti. Toks Petro-
nėlės gyvenimas – laidoti, o ne auginti. Ar Gertrūda gali už-
tvenkti šią upę? Ar turi teisę vaidinti visagalę?

Ji apsisprendė.

– Nepadės nei burokėliai, nei kraujažolė, – pasivedėjusi į
šalį tarė Petronėlei. – Šito karo tu niekada nelaimėsi. Kartais ir
meilė būna bejėgė.

Pasakė ir nustėro. Juk visą gyvenimą mąstė kitaip. Juk viską
svėrė tik tais neapčiuopiamais – meilės – svoreliais. Nejaugi
Gertrūda suabejojo pati savimi?

Grįžusi į namus, atrado Nebylį snaudžiantį prie lovos, ku-
rioje saldžiai pūkstė jo Angelas. Kažkas tarytum spragtelėjo
Gertrūdos galvoje – tas reginys apvertė aukštyn kojom visa,
ką ji pasakė Petronėlei.

– Nubusk, žmogau, nubusk, – patyliukais krustelėjo vyriš-
kio petį. Jis kaipmat pašoko ant kojų. – Klausykis labai įdė-
miai. Tai bus vienas svarbiausių sprendimų tavo gyvenime.

Kai viską jam išsakė, pasijuto tarytum sėdėtų liūčiai nutilus ant tilto, po kuriuo smagiai čiurlena vanduo. Oras kvėpėjo gaiva ir nenumaldomu noru gyventi.

Nebylys tą naktį prasėdėjo kaip mumija prie mėnulio atšvaitus surinkusio lango. Kitą dieną pats išėjo pas Petronėlę. Gertrūda sugalvojo, ką turėtų jai nunešti. Grįžo tokiomis pat pavargusiomis akimis, kokias Gertrūda pamatė pirmą kartą pro duryse išpjautas širdutes.

„SUTINKU. ANGELUI REIKIA TĖVŲ,“ – užrašė angliuku ant sienos virš mergytės lovos.

Gertrūda tupinėjo po namus ir it vaikišcias sniegą bėrė bėrė ant Nebylio žodžius:

– Tu sakei, kad nežinai, kieno ji. Sakei, ji tavo krauju išmaitinta, bet tai ne tavo dalelė... – glostė vyriškio pečius eidama pro šalį. – Tu ją visą gyvenimą nešiosies krepšyje – nieks negali atimti to, kas buvo, ką myli... O meilės niekada nebūna per daug. Ypač tokiam Dievo vabalėliui. Petronėlė kaip murmantis ugnikalnis – tegul išsilieja iš jos visa, kam likimas lig šiol statė užtvaras. Tegul augina, tegul čiūčiuoja, tegul ir ji paragauja to, kas moteriai skirta. Kai grįš josios žmogus – Angelė turės visa, ko reikia vaikui.

O jeigu negrįš? – staiga skausmas surėmė nugarą. Jis laikė tol, kol Gertrūda surado atsakymą: Nebylys ją lankys. Petronėlė visada mielai jį priima. Ji gera moteris.

Mergytę nunešė miegančią. Tame pačiame Nebylio krepšyje. Taip jis norėjo. Paskutinį kartą švelniai alsuojanti gyvybė smulkiais rasos lašeliais nusagstė mažą plotelį ant vyriškio nugaros. Kitos tokios skaudžiai gražios nakties daugiau nebus – šitai Nebylys žinojo ir tyčia pasirinko tolimesnį kelią – pagelž-

kele. Gertrūda turseno iš paskos, jausdama nuo anų dviejų, priekyje slenkančių, sklindančią šilumą.

Žalčių tiltas dvelkė šalčiu. Gertrūda dažniau užkliūdavo už pabėgių, dažniau atsiremdavo į turėklus savo šiltais delnais. Nebylys tik vieną kartą stabtelėjo ir perbraukė ranka per raso-
tą geležį – lyg būtų norėjęs susirinkti blankią mėnulio šviesą kelionei atgalios. Abu žinojo, kokia ji bus kraupiai juoda.

Petronėlę paliko miegančią. Gertrūda sugirdė jai stiprios arbatos – atsigaivalios tik po gero pusdienio. Nepagailejo ke-
lių lašelių ir Angelei. “Tegul abi sugrįžta tarytum iš kito pasau-
lio.” Abu su Nebyliu uždegė žvakę ir ramiai palydėjo mažo-
sios ligoniukės sielą. Jie tą darė taip paprastai, lyg nieko dau-
giau ir nemokėtų – tik priiminėti mirtį kaip kasdienį svečių.
Paskui liesutį kūnelį suvyniojo į baltą maršką ir juo nešini pa-
niro į naktį. Dabar Gertrūda pirma strikinėjo per pabėgius, o
Nebylys su baltu ryšuliu ant rankų slinko iš paskos. Tai buvo
jo naujos kelionės pradžia, kelionės kur kas ilgesnės nei ana,
tūkstančiais kilometrų matuojama, su Angelu ant nugaros...

Susenęs kurčias kunigėlis, kaip kad ir tikėjosi Gertrūda, nie-
ko neklausinėjo – karas jį išmokė visas maldas sukalbėti at-
mintinai net vidurnaktį iš miego pakirdus. Koks skirtumas –
už granatos suplėšytą kareivį, už senatvės išsekintą senutę ar
dar šios žemės baisybių nespėjusį suvokti kūdikį. Nebylio su-
kaltą karstelį į kapus, pasikišęs po pažastim, nunešė zakristijo-
nas. Visi sutiko su Gertrūdos nuomone, kad šitai „nežinia iš
kur“ atklydusiai Dievo aveli bus smagiai šalia Petronėlės vai-
kų. Amen, – Gertrūda palaidojo dar vieną savo gyvenimo pos-
mą, kuriam jau ir pavadinimą buvo sugalvojęs: „Galėtume
gyventi trise.“

Tik po kelerių metų Gertrūda suprato, kad Nebylio kelias niekada neturės pabaigos, kad spirale jį veda per kaimus, pa- miškėm ir pelkynais, kol suranda tą tašką, iš kurio prieš metus ar kelerius išjudėjo. Stabtelėjęs jame tiek, kiek, jo nuomone, reikia, žmogus vėl juda ta pačia trajektorija, užsukdamas pas tuos pačius žemdirbius, palikdamas jų kiemuose tų pačių, re- gis, nudilt negalinčių, kareiviškų batų įspaudus. Kai kam jis kėlė siaubą savo aukštu stuomeniu staiga pridengdamas lan- gą, kai kas jį vijo šalin, vadindamas karo šmėkla, nes ar gali būti malonus kruviną siaubą primenantis gyvas šešėlis? Kas liko gyvas, grįžo į ten, iš kur buvo išvarytas ar savo noru iš- ėjęs, kas išėjo visiems laikams, tą artimieji apraudojo arba su- sitaikė su mintimi, kad pasiliko jis Nežinomybėsje. Tik Neby- lys suko ir suko ratus niekaip nerasdamas kelio galo. O gal jis jo ir neieškojo. Joks užklauskimas neatėjo nė į vieną bažnytkai- mį, nė į vieną valsčių, nieks nė vienam kaimo seniūnui neįsakė pasiteirauti, kas jis toks ir kodėl bastosi po šiuos kraštus.

Nebylys tapo neatskiriama miestelio istorijos dalimi. Neby- lys įsitvirtino ir Gertrūdos gyvenime tarsi koks aukštas stiprus ramstis, ant kurio laikėsi sunkokas plačios ir didelės moters širdies kraštas. Kai susikaupdavo itin daug visokių nuoskaudų ir net imdavo prakaituoti sausi, kieti Gertrūdos delnai, ji kiek- vieną dieną dairydavos po bažnyčios aikštę: jau turėtų pasiro- dyti. Ir Nebylys atlinguodavo. Kaip kad ir šį kartą. Žinoma, nei Gertrūda jam, nei jis jai savo jaudulio nerodė. Tik žaltys išlindo iš po moters palovio ir apsigijęs Nebylio kojas murk- sojo kaip tingus katinas, galvą padėjęs ant kareiviškų vyriškio batų. Žaltys nemokėjo slėpti savo džiaugsmo. Tuo buvo pra- našesnis už tuodu.

– Aš tau duosiu naują sermėgą. Guli čia pas mane nežinia nuo kokių laikų. Tavoji jau visai apibrizgus. – Gertrūda tratėjo

krapštydamasi prie spintelės: rikiavo uogienių stiklainiukus, pilstė į maišelius džiovintus obuolius, kriaušes, plonai raikė lašinius, dešrą. – Kol kas naktys nešaltos, bet tu juk tik prieš Kalėdas vėl pasirodysi. Juk sugrįši, tiesa? Pyragų turėsiu, žmonės šviežios žuvies atneš.

Prikrovė pilną lininį maišą. Valandėlę stabtelėjusi dar kartą viską surikiavo atmintyje. Aha! Ruginukė! Su spanguolių antpilu. Rudens darganomams – tarsi Viešpaties patepimas ant sužvarbusios širdies.

– Duokš man savo plečkelę. Duok šen – pripilsiu.

Nebylys skėstelėjo rankomis.

– Neturi, savo kareivišką plečkelę pametei? – Gertrūda rimtai susirūpino. – Nepametei? Tai kur ji? Atidavei? Kam atidavei? Kam? Palauk, nieko nesuprantu.

Ištraukė iš spintelės stalčiuko pieštuką, pastūmė laikraštį Nebyliui po nosim.

PER SPEIGUS RADAU JULIONĄ, SUŠALUSĮ. – Rašė žmogus. – GIRDŽIAU, BANDŽIAU ATGAIVINTI. KOL PAKVIEČIAU PAGALBĄ, JIS NUMIRĖ SU MANO PLEČKELE RANKOSE.

– Tai reikėjo pasiimt, – pliaukštelėjo rankomis Gertrūda. – Nuolatos maukė gyvas būdamas, o tu dar jam ir numirusiam įpylei...

NEGALĖJAU PAIMTI. TAI BUVO PASKUTINIS JO NORAS.

– Noras, žinoma, koks dar gali būti girtuoklio noras. Buvau šermyse. Ne plečkelę, o šventą abrozdelį rankose laikė. Va tau ir noras. – Gertrūda nepatenkinta trypė po gryčią. Tai į ką dabar aš tau įpilsiu? O tokia gera ruginukė! – Ji vartė nediduką, sandariai spirale uždarytą vokišką butelį rankose. Staiga apsisprendė:

– Imk visą. Man dar atneš. Pasakysiu Pranienei, kad išbairgiau – duos vėl. Imk. – Gertrūda įkišo butelį į Nebylio delnus.

Jis apvertė kamščiu žemyn ir įsitikinęs, kad nelaša, įsikišo jį į švarko vidinę kišenę. Tada atsistojo, rankas sukryžiuo ant krūtinės ir žemai moteriai nusilenkė. Paskui apsilvilo jos paduotą kareivišką milinę. Ji buvo šiek tiek trumpoka, bet ant pečių gulė laisvai ir rankovėse galėjo sutilpti dar dvi tokios kaip Nebylio rankos.

– Matyt, drūtas, stambus kareivis ją nešiojo, – apžiūrinėjo svečią iš visų pusių Gertrūda. – Bet geriau per laisva, negu kad sagos braškėtų.

Tą patį mąstė ir nauju apdaru visai patenkintas Nebylys. Jis užsimetė ant peties visokiausių gėrybių prikrautą krepšį, susikišo po atlapais šalį. Pasukęs durų link sustingo: skersai koridoriaus gulėjo žaltys.

– Žibuly, o tu ko dabar kelią užtvėrei? – sustojo šalia vyriškio Gertrūda. – Susiruošei palydėti?

Žaltys pakėlė galvą, pramerkė akis ir pradėjo siūbuoti į šalis tarsi norėdamas į visus šeiminkės klausimus atsakyti „Ne“.

Nebylys stuktelėjo į aslą dar gyvasties kupina lazda. Žibuly žaibiškai ją apsvijo ir nėrė plačion milinės rankovėn.

Gertrūda matė, kaip jis vejasi apie vyriškio liemenį – judėjo spirale tarytum norėdamas įvynioti žmogaus kūną į nematomus tvarsčius. Paskui iškišo galvą pro ilgą, kažkada Gertrūdos numegztą vilnonį šalį ir kelis kartus apsvijo Nebylio kaklą. Kilstelėjęs galvą, pažvelgė į išbalusį Gertrūdos veidą ir ramiai vėl ją nuleido ant Nebylio krūtinės. Jo apvalias akis uždengė vokai.

Gertrūda neįstengė nieko pasakyti. Nebylys išslinko į naktį. Kai jis lenkė vargonininko namus, pro jų langą krintanti šviesa čiuožtelejo blizgančia žalčio nugara – jis jau nejuosė lanku

žmogaus kaklo, jis tarytum neregio lazdelė tiesėsi nuo Nebylio į priekyje tvyrančią tamsą.

Kas, kada ir kodėl užneria žmogui kilpą? Gertrūda sėdėjo kojas įmerkusi į Nebylio atneštų žolių nuovirą ir nuleidusi rožinį į naktinių marškinių sterblę niekaip negalėjo pradėti įprastinės maldos. Gal kad po lova nebuvo Žibulio, gal iš didelio lūkesčio, ar padės stebuklingoji žolė užgydyti jos suskeldėjusią, žaizdotą kojų odą, o gal todėl, kad žinojo – jokios maldos nebepajėgs parvesti Nebylio atgalios. Jį išsivedė Tas, kuriam Gertrūda nedrįsta net pagrūmoti dėl atimto žalčio. Jai telieka laukti žinios. Laukti ir spėlioti, kodėl vienus Viešpats tampo po margą svieta, o kitiems, kaip kad šunims, leidžia visą gyvenimą tūnoti prie sotaus dubenėlio. Kas atsitinka tiems, kurie nepaklūsta? Kurie kaip laukiniai žirgai – nepažabojami, neįkinkomi į kitiems visai priimtina jungą? O ji pati, Gertrūda, ar gyvena su visagaliu žalčiu ant kaklo? Ar niekad neduso šitoj špitolės skylėj, į kurią visi velka ir velka savo atodūsius, savo ligas, savo pančius, vergų grandines? Ne. Gertrūdai gerai. Ji nieko kito visą gyvenimą nedarė, tik slaugė, gydė kūnus ir sielas. Apie jokią kitą gerovę nesvajėjo. Lig šiol jai buvo labai gerai. Dabar viskas keisis. Dabar, kai Žibulys ją paliko, ėmė svirti tas širdies kampas, kurį laikė Nebylys.

Gertrūdos ramybė pradėjo sekti kaip per miestelį tekantis upeliūkštis. O liūtis nebuvo iš kur tikėtis. Rudenėjantis dangus plieskė aiškia mėlyne, dar labiau išryškindamas rausvėjančias medžių viršūnes, blizgino bažnyčios bokštus, į kuriuos Gertrūda vis rečiau pakeldavo akis – jie priminė Žibulio nugaros blyksnį ties vargonininko namais. Plonėjo Nebylio atneštų žolelių pundelis, gijo moters žaizdotos kojos, bet ji nesidžiaugė. Mėnulis dilo kiekvieną mėnesį, bet ir vėl išsipūsdavo

it prisirpęs alyvinis obuolys, o jos širdis trupėjo, traukėsi, vyto, ir nei pilnatis, nei Pranienės nešama ruginukė, nei vargonininko vaikų čiauškesys neįstengė jos atgaivinti. Išgelbėti ją galėjo nebent stebuklas.

Sulaukęs pilnametystės, Kostas nebesidomėjo Žalčių tiltu. Statė kartu su tėvu naują kluoną. Kai pradėjo dengti stogą, laipiojo po kraigą it katinas. Iš pradžių motina ėmėsi už širdies, o paskui įprato, kaip ir kiti šeimos nariai, prie Kosto, stovinčio ant gegnių, ne platesnių už vaiko sprindį. Kostas vaikštinėjo ir švilpavo.

Žalčių irgi beveik nebeliko. Kam tekdavo dar kokį išvysti, džiaugdavosi tarsi būtų išrinktasis. Tik traukinys važiavo tuo pačiu laiku, tiek pat kartų per dieną. Kosto mažylei sesei jau brinko krūtys ir augo geismas sėsti ant dviračio ir minti kur nors vėjui pro ausis švilpiančiam. Ypač smagu buvo nuvažiuoti prie tilto. Palikusi dviratį apačioje, užsiropšdavo ant aukšto pylimo ir atsisėdusi ant bėgių žiūrėdavo į sukryžiuotas juodas geležies konstrukcijas. Jos šiek tiek priminė matematikos sąsiuvinyje kryželiais pažymėtus sugautus „laivus“. Juodvarnį ir karalystę ji slėpė tolimiausiame smegenų kampelyje. Turėjo tokį sąvartyną: ten buvo sugrūstos naktys, dvokiančios pirmokėlės šlapimo prisigėrusiomis paklodėmis, dviratis sulankstytu rėmu, kuriuo įvažiavo į kaimynų trobos langą, iš motinos spintos giliausios lentynos išvogti saldainiai.

Kosto vaikštynių laikas nelietė. Geležinkelio bėgiai virpėjo taip pat paslaptinai kaip ir anuomet, kai artėdamas traukinys ritino tolimą garsą kaip kokią statinę, kuri daužėsi skambėdama savo tuščiu vidumi vis labiau, vis skaudžiau. Nežinia, ar šitas nepakeliamas ausiai virpesys priversdavo laiku pašokti

nuo bėgių, ar baimė, kad nesusps išsmukti iš po ratų. Baimė yra vaiko patiriamas orgazmas. Vieni vaikai jį išgyvena rečiau, kiti – dažniau. Kostui reikėjo paniškos baimės. Reikėjo ilgo pasitenkinimo siaubu. Jo sesei užteko „tremendum“. Tačiau jie abu žinojo, kad šis ryškus potraukis turi savas ištakas, kurias patys privalo atrasti. Nei tėvų, nei senelių klausti negalima. Jie net nesuvoktų, apie ką kalbama.

Kosto nieks negalėjo vadinti iškrypėliu. Jis turėjo jau ne vieną merginą. Buvo linksmas, mokėjo begales dainų. Tačiau jokia moteris negalėjo prilygti siauros gegnės vilionei: eikš, lipk ant manęs, pajusk mano siaurą nugarą po savo basa koja. Pasaulis iš dešimties metrų aukščio sumažėja ir pasidaro toks nesvarbus. Žmogaus galva turėtų visada būti šiek tiek aukščiau už obelis, kriaušes ir jo paties pasistatytus namus. Senos eglės, žinoma, neperspjausi, bet į gandalizdį gali pasižiūrėti kaip į keptuvę: kiek kiaušinių ir kokios spalvos. Paskui matai, kaip brazda jaunikliai, kokie jie plėšrūs, reikalaujantys ne meilės ar šilumos, o maisto. Kai žiūri iš viršaus, gandrai tampa tik amžinai alkanais ilgasnapiams ir praranda visą savo plačių sparnų didybę. Pasidaro tolygūs skruzdėlei, apie namus šmirinėjančiams triušiams ar nusususiam katinui. Dievui iš Jo aukštybių šitaip turėtų atrodyti ir žmonės: kažką nerišlaus veikiantys padarai, nuolatos atliekantys du niekada jiems nenusibostančius veiksmus: jie valgo ir tuštinasi.

Kostas norėjo daugiau. Daugiau – jam reiškė „aukščiau“. Gal jis buvo kosminio ūko paklydėlis vaikas, o gal tik paprasto lėktuvo eilinis lakūnas. Skrydis gyveno jo viduje taip pat natūraliai, kaip ir poreikis gerti ar kvėpuoti, o gal net visi jo organai buvo užprogramuoti sklandymui danguje. Keisčiausia, kad skrydis augo greičiau nei tikėjosi pats Kostas. Jam

neegzistavo mokyklos, praktikos, aerodromai ar gydytojų išduodamos pažymos apie būsimo lakūno sveikatą.

Kai uždengęs stogą Kostas nusipirko motociklą, dar buvo visas mėnuo iki praktikos. Jis jau žinojo, kuriuo lėktuvu pradės skraidyti. Kol kas jį atstojo motociklas. Kostas ypač mėgo duobėtus kelius, kai motociklas pašokdavo smagiai į viršų. Vienas toks puikus kalniukas leidosi link geležinkelio: gerai įsibėgėjus galima buvo perskristi bėgius. Vieną rytą, grįždamas iš šokių, lėkė nuo jo su panele. Švito. Į stotį bildantis traukinys net nesustojė. Jo ratai buvo švarūs. Panelė susilaužė ranką. Kostą tėvas susirankiojo nuo pylimo ir medžių. Visi keikė traukinio mašinistą. Jaunystės už jos natūralų kvailumą juk neapkaltsi. Apie tai, kad Kosto ratai nepalietė, kad jis, kaip raketa išsinėręs iš kūno, pradingo visatos platybėse, panelė niekam nepasakojo. Nes ir kas būtų patikėjęs?

Nebent jo sesė, kuriai tada suėjo vienuolika. Bet ji nieko neklausinėjo. Sesuo nuvažiavo prie tilto tuojau po laidotuvių. Numetusi dviratį į griovį, bėgte užlėkė ant pylimo ir nesustodama patraukė turėklų link. Vienu perėjo į vieną pusę, kitu grįžo atgal. Paskui užlipo dar kartą, nuėjo iki tilto vidurio, nusimovė kelnaites ir pritūpusi paleido čiurkšlę... Stūmė iš savęs tarsi angį visa tai, kas trukdė priėti prie brolio ir pasakyti: leisk, dabar aš už tave paskraidysiu. Gal būtų ilgiau ištvėręs.

Daugiau sesers Žalčių tiltas negąsdino. Kaip ir kiti, dar ilgesni ir pavojingesni, ją domino tik tiek: tai vietos, kuriose ji privalo būti ypač budri, ypač akylai saugoti jas nuo skraidančių žmonių. Sesuo tapo geležinkelininke. Prižiūrėjo ir tą ruožą, kuriame buvo Žalčių tiltas. Ne vienas jos kraštietis dau-

giau po traukinio ratais nežuvo. O kad Nebylys sugalvojo ant pylimo pailsėti – jo reikalas. Traukinys pralėkė pro jį gal penkis kartus smagiai ūktelėdamas, bet žmogus net ranka nepamojavo mašinistui – nors buvo Kalėdos.

Nebylys negirdėjo artėjančio traukinio ratų bildesio, nejautė, kaip virpa tiltas, laikydamas ilgą, dūmais springstantį geležinį žaltį. Jam nerūpėjo tie žmogaus rankom sumontuoti žaisliukai, jis jau kilo aukštyn ir aukštyn virš bėgių, virš turėklų, virš pusnyuose paskendusio kaimo ir dūmų debesėlio, kuris raitėsi iš pirties kamino. Buvo šilta, pati trumpiausia birželio naktis, vijokliai lipo alksnių kamienais į šviesą – jis girdėjo jų gyvybingą čėžesį, paukščių lizduose spragsėjo kiaušinių lukštai ir drėgnos, užmerktomis akimis jauniklių galvos it dar neprinokusios aguonos stiepėsi į laisvę. Nėrikai kaip aštrūs laiveliai pjaustė ežerą, jo salose ūbavo laukiniai karveliai ir apuokai. Visi jie buvo nežvelgiami, visus juos Nebylys jautė visai šalia, kaip kad per kojas ropojančias skruzdėles ar apie liemenį apsivijusį Žibulį. Jie priklausė jam, jis buvo jų dalis, jie visi buvo šviesos, kuri artėjo Žalčių tiltu, padrikas mirgėjimas. Vyriškis matė pro jį Angelo pirmąją šypseną ir plisuotus Gertrūdos sijonus, labai dideles Petronėlės ašaras, kurias ji visada nubraukdavo spausdama jo rankas. Šviesa kvepėjo viržiais, švelniai tarsi kūdikio plaukai kuteno skruostą, blizgėjo sniego baltumu ir baigė užpustyti per laukus jį ginusį troškimą: PASAKYTI. Pirmą kartą po šitiekos metų jis pasigedo liežuviu. Nebuvo jo taip labai gaila net tada, kai įsiutę, girti kareiviai ką tik jį, nupjautą, kruviną, kaišiojo Nebyliui po nosim ir šaukė: Rėžk, rėžk toliau savo tiesas! Ko tyli? Liežuvis yra duotas tam, kad žmogus visada sakytų teisybę... Jeigu nesako – nereikia ir liežuviu. Taip tada mąstė Nebylys. Tyla jam išgelbė-

jo gyvybę. Bet pirtyje jis nenorėjo tylėti. Kai išėjęs iš miškelio su ką tik prisilaužtų kadagių glėbeliu atrado prie slenksčio gulinčią savo milinę ir sutrikęs ja nešinas įsliūkino vidun, vyrai, nežiūrėdami jam į akis, rideno nuo gultų žodį po žodžio:

– Petronėlės diedas tavo gyvatės išsigando...

– Kam ją su savimi tampaisi?..

– Rengėsi, žmogus, po pirties, o ta šmurkšt į jo kelnes...

– Buvo neblogas cirkas...

– Persiutęs išmetė ir ją, ir tavo palta...

– Sako, tegul šaltis visus gyvius, kuriuos tampaisi savo skarmaluose, išnaikina...

– Kam tu tą savo dvokiančią sermėgą pirtyje palikai?

– Pusnuogis po miškelį bastosi, o žaltys čia nuo karščio alpsta, irgi mat protas!

Ilgiau jų nesiklausė. Milinė ir kadagiai kaip išslydo iš rankų, taip ir liko priepirtyje gulėti, o Nebylys puolė vytis žmogų, kuriam REIKIA PASAKYTI TIESĄ. Aš jį pričiupsiu! Tegul jis žino, tegul iki mirties kankinasi: Angelas mano! Mano! Mano! Jis būtų tą pasakęs jau pirtyje, jis būtų perrėkęs naktį ir sugriovęs savo balsu visas sniego kalveles, išbudi- nęs visus kaimo šunis ir drevėse miegančias voveraites, bet burnoje mataravo tik trumpa liežuvio bigė. Už Petronėlės ašaras, už mano ir Gertrūdos tylą, už Žibulį, už tą vienintelį, ištikimiausią...

Nepavijo. Mažiausio pėdsako nesurado, nors mėnesiena kaip angelo plaukai tiesėsi ant kietai sušalusio sniego plutos. Pavargęs prisėdo ant pylimo pailsėti.

Tiltu artėjo moteris. Jis matė tik šviesos fone išskobtą jos siluetą, grakščiai judantį vis artyn ir artyn. Labai troško kuo greičiau išvysti veidą, akis, lūpas – visą kūną užplūdo lig šiol nepatirtas geismas: pajusti moters kvapą. Arti arti, kad įsismelk-

tų į kiekvieną odos porą, kad permirkų juo plaukai, kad pilnos jo būtų panagės ir net ta vargana liežuvio bigė imtų nuo jo alpti. Moteris nusileido jam ant kelių, lėtai, viliojamai praskleidė į šalis savo ilgus plaukus ir ėmė skverbtis į jį: akys į akis, nosis į nosį, lūpos į lūpas, jos liežuvio tapo jo liežuvio, krūtinė veržėsi į jo krūtinę... Kad ir kaip stengėsi Nebylys, nesugebėjo atpažinti, ar tai buvo Angelas, ar Gertrūda. Tik glaudė, spaudė ją savo glėbyje tarsi bijodamas, kad Žalčių tiltu dundantis traukinys neužkliudytų jo didžiausios laimės nežemiška šviesa spindinčių nėrinėlių.

TOKIOS, įsimintinos, būna tik kartą. Taip paskui ir skirstai gyvenimą: iki TŪ Kalėdų ir po jų. Gerai, kad motinai neteko jų regėti – kartais sugaudavo Angelė save maštant. Sugrižo tėvas iš pirties it iš pragaro: įvirto į trobą tarytum būtų ne vienas apysenis žmogus, o daugybės rankų, kojų, galvų kamuolys. Jo buvo daug ir baisaus. Angelės paruošta Kūčių vakarienė akimirksniu pavirto jovalu: tėvas kirto per lėkštes, žuvį, duoną, baltus kalėdaičius, vijosi į visas šalis šokinėjančius kleckelius ir tvojo kirvio ašmenimis tarsi per visur esančius gyvius, kuriuos jam reikėjo žūtbūt sunaikinti. Angelė, kaip kad vaikystėje, akimirksniu užšoko ant krosnies ir prisiglaudė prie palubėje kabančių svogūnų pynių. Ji virpėdama laukė, kada tėvas pastebės ir ją. Tik švintant jis liovėsi: nuleido kirvį ant sukapoto stalo, šipuliais nuėjusių kėdžių krūvos, pavargusiu žvilgsniu permetė aguonpieniu, mišrainėm, aliejumi aptiškusias sienas ir griuvo ant lovos. Miegojo ilgai, nuolat krūpčiodamas, baisesiai gargaliuodamas, o iš jo burnos veržėsi balti putų burbulai.

Kitos nakties Angelė nelaukė. Nakvojo pas dėdę Jeronimą. O tas vežė tėvui daktarą, po jo – kunigą, bet reikalai beveik negerėjo. Paskui visi ėmė rūpintis Nebylio laidotuvė-

mis, kurios vyko pagal griežtą Gertrūdos scenarijų. Angelės ji nepaleido nuo savęs nė per žingsnį – visur jai buvo reikalinga merginos pagalba, o ir ši mielai darė, kas buvo liepiama, nes tada lyg ir užmiršdavo turinti namus ir juose vis dar siautėjantį tėvą.

– Vieną išlydėjom, kito eisim parsivesti, – atsigavusi po laidotuvių tarė Gertrūda. Susikrovė į dėdės Jeronimo roges daugybę visokių ryšuliukų, pasisodino Angelę šalia ir suokalbiškai mirktelėjo: – Nesijaudink, viskas praeis. Kitaip nebūna.

Tėvo liga ilgai nepraejo. Po Gertrūdos „šventinimų“ žolėmis jis daugiau nesimosikavo kirviu, bet kiekvieną vakarą ne tik jis, bet ir Angelė jautė, kaip baimė, vos pajutusi prietamą, skildavo, daugindavosi tarsi kokie fantastiški kirminai ir liūdavo pro visus plyšius į trobą. Kol Angelė dirbdavo ruošos darbus ar sėdėjo prie knygos, ji tūnojo kertėse, palovyje, pakrosnyje – tėvas ramiai miegodavo, bet vos jai užsnūdus pasigirdavo jo klyksmai: „Jie jau lipa lovos kojomis! Dek šviesą, Angele, greičiau, greičiau!“ Kiekvieną naktį ji šokdavo iš miego ir lėkdavo ieškoti tėvo lovoje kirminų, gyvačių ir kitų, anot jo, „šliužų“. Jų ten, žinoma, nebuvo. Baimės čiulptuvai retkarčiais pasiekdavo ir Angelės lovą kitame kambaryje: ji laikydavosi įsitvėrus patalo kraštų, o jie tempdavo ją į save, kaip ir paklodę, ir čiužinį, ir pagalvę. Užvis labiausiai bijodavo būti nuklota ir sušalti kaip Nebylys. Nubusdavo sumursi, suprakaitavusi ir tokia pavargusi, kad, atrodė, negalėdavo net piršo pajudinti. Paskui abu su tėvu eidavo miegoti neužgesinę šviesos. „Šliužams“ ji nepatiko. Bet šviesoje tėvas regėdavo karūną. Taip jis sakydavo: tikrų tikriausia aukso karūna vaikšto po prieblandoje snūduriuojančius namus. Kur tik žvelgiu – ten ji plūduriuoja ant nematomos galvos. Tamsoje, kai retkarčiais jam tekdavo pareiti iš talkų ar kokių nors suėjimų, tėvas jaus-

davo tik „karūnos“ alsavimą už nugaros. „Atsisuku, kad tvo-
siu pagaliu, ji atšoka, bet paskui ir vėl seka visai visai arti už
pakaušio, o uodega, girdžiu, per žemę – šur, šur, šur... Tas
padaras beveik mano aukščio“.

Sendamas tėvas jį primiršo, o gal jis liko drauge su visais ra-
kandais užrakintas troboje. Angelė iš visų tėvo daiktų į savo
vyro namus atsivežė tik siuvamąją mašiną ir senovišką kišeninį
laikrodį. Tėvas neprieštaravo, nebambėjo, kad lova per kieta ar
stalas per mažas, nors laikraštis netilpdavo ir slysdavo puslapiu
nuo jo ant žemės. Tačiau savojo – ilgo, plataus, to, kurį kaimo
stalius padarė po anų Kalėdų, neprašė parvežti iš senosios tro-
bos. Nors, regis, ir apie karūną, ir apie šliužus jis pasakojo anū-
kams tik kaip kokią savo paties sumanytą pasaką: be jokios bai-
mės, be nerimo, kad kažkas vėl gali iš kertės išlįsti ir trumpinti
jo ir taip jau trumpą nakties miegą. Dabar jis žiūrėdavo išstisus
valandas į tamsą, bijodamas užsimerkti: užmigsiu ir neatsikel-
siu, dejuodavo jis. Dabar tėvas bijojo mirties.

Vieni žmonės būna spalvoti iki senatvės. Kiti vos įpusėję
gyvenimą tampa niūriai pilki arba išsilieja į juodą dėmę.

Kosto tėvas dabar buvo permatomas. Skaidrus skaidrus kaip
ežero vanduo, pro kurį matyti žolių lingavimai, melsvai spin-
dinčios žuvų nugaros, rausvi jų peleklų atšvaitai. Kosto tėvas,
dėdė Jeronimas, sėdėjo baltoje plastikinėje kėdėje atsirėmęs į
seną suklypusią tvorą, jungiančią trobos ir svirno kampus. An-
gelė, dar neišlipusi iš mašinos, suprato: dėdė Jeronimas ren-
giasi išvykti. Su balta, vasariška, orui pralaidžia skrybėle, su
baltais marškiniais, įsispyręs į šlepetes sėdėjo orus, tiesus, ne-
kreipiantis dėmesio į kieme mirgančius mažmožius. Angelė jį
tik trumpam sudomino. Jos vietoje galėjo būti koks nors retai
į kiemą užklystantis dudutis ar juodgalvis genys. „O, sveika,

sveika...“ – tepasakė labai storu, gerkliniu balsu, kuris dar labiau sustiprino Angelės nuojautą, kad anas dar pernai šiame kieme ją sutikęs Jeronimas jau ištirpo tarp sodo medžių, o gal dingo tarp jo vaikus kažkada bauginusios drebulės šakų. Drebulė, ir šiomet aplipusi švelniais „kirminėliais“, gąsdino Jeronimo anūkus, bet jam tai nerūpėjo, nekėlė noro nei juos nuraminti, nei paerzinti.

Jeronimas buvo skaidrus: pro jo kaulėtą kūną prasišvietė trys tvoros stipinai, į kuriuos jis buvo atrėmęs nugarą, už jų augantis serbentų krūmas, obels kamienas. Angelei atrodė, kad galėtų dėdę pakelti su visa kėde ir nusinešti į miestą: pasistatytų prieš langus tarsi kokią tik jai vienai regimą skulptūrą ir džiaugtųsi ja kiekvieną laisvą valandėlę. Galbūt jis suprato jos norą. Šyptelėjo. Dantys dar labiau išsikreivinę, dar labiau išstypę iš rausvų dantenu, parudę nuo cigarečių, bet savi. Jeronimas nebūtų ištvėręs tokio pažeminimo: kiekvieną vakarą merkti į stiklinę protezus. Gal jis sutartį sudarė su Dievu, kad jam, devintą dešimtį baigiančiam seniokui, neatėmė galimybės sukramtyti ne tik kumpio gabalėlį, bet ir agurką, raugintų kopūstų žiupsnį. Blogiau, kad pašykštėjo noro kramtyti. „Aš dar pasėdėsiu. Pietaukit be manęs...“ – Jeronimas sududeno jam nepriklausančiu bosu, kai dėdienė kvietė visus į vidų prie stalo.

Angelė gėrė arbatą iš lėto, tarytum nesuprasdama, ką daro, rijo kąsnį po kąsnio. Ta oro skulptūra, likusi kieme, buvo tikroviškesnė už priešais nosį lėkštėje garuojančius kotletus, bulvytes su krapais, apvalias vaikų akis, įsmeigtas į dėdienės keptą pyragą. Jau žinojo, kad nešiosis ją kaip kokią amuletą, paslėptą toje smegenų kertelėje, kurioje gulėjo dėdės surankioti Kosto kūno gabalai, surūdijęs, apsamojęs, bet vis dar tvirtas Žalčių tiltas, į kruviną tvarstį suvyniota motinos šypsena.

Dantų motina neteko, kai visi jau buvo pradėję primiršti karą. Retkarčiais dar vienas kitas nakties svečias išnirdavo iš tamsos, bet jau neklupdė, nešaudė, tik prašydavo duonos ir lašinių. Kaimas palengva atsigavo, moterys susieidavo į mojaunas, vyrai – pakortuoti, tik motina nekėlė kojos iš namų – jai prasidėjo pragariški skausmai: dantenos pūliavo, tino skruostai. Ji kiekvieną savaitę važiavo į miestelį, ir nelabai buvo aišku, ko dejuoja: iš skausmo ar dėl poniai Valevičienei sumokėtų pinigų. Paskui ji ilgam aprimo. Vengė kaimynų, nėjo niekur į svečius, net Angelės pirmųjų mokslo metų pradžios šventėje nepasirodė. Motinos dantenos gijo labai lėtai, lūpos sukrito, ji visai išblyško ir pasidarė panaši į kaimynų močiutę Oną. Kartais, jeigu Angelė labai įkyriai prašydavo, motina „įtraukdavo“ skruostus į vidų ir padarydavo „triušį“, „raganą“ arba „pabaisą“. Būdavo baisiai juokinga.

Nuolatos girdimos kalbos apie dantis pasidarė tokios pat įprastos, kaip ir tėvo knarkimas po kiekvienų pietų čia pat prie stalo. Jis nukrisdavo aukštelninkas ant lovos su batais, visais rūbais, kartais akis prisidengdavo kepure, kartais prieš užmigdamas išsiimdavo protezus ir iškrapštydavo pirštais „tuos prakeiktus trupinius“, kurie erzino jo gomurį. Vis dėlto tėvams pradėjus dantų temą, retsykais Angelė suklysdavo. Ji nelabai suvokė, ko tėvas širšta, keikiasi, burnoja, rėkia, kad daktarai – baisūs lupikai: už kiekvieną pakrapštyimą – klok jiems šimtines. Nesuprato ir motinos liūdesio. Po tų kalbų ji išvažiuodavo į miestą. Angelė visą dieną praleisdavo toje sodybos pusėje, iš kurios matyti Žalčių tiltas. Išvydusi juo dundantį traukinį, virpėdavo iš smalsumo: gal jis parveža motinos dantis? Na, žinoma, ir riestainių, gal ir limonado buteliuką...

Galų gale tai įvyko. Motina tai šypsojosi, tai verkė visą savaitę. Jos dantys buvo baltutėliai, beveik taip balti, kaip du

labai visų saugomi giliai indų spintelėje ant dailių lėkštučių padėti mažyčiai puodeliai. Jie buvo vienintelė vokiečių komendanto dovana motinai, kai jų stovykloje dirbo ketverius metus. Virė valgį, plovė drabužius, tvarkė barakus. Šitai ji gelbėjo savo brolius ir vyrą nuo darbų Vokietijoje. Motina nemėgo apie tai pasakoti. „Karas buvo, vaikelį, karas...“

Karas Angelei buvo tie du balti puodeliai. Jie priminė spindintį sniegą. Dabar taip ryškiai švietė motinos šypsena. Angelė net prisimerkdavo į ją žiūrėdama – buvo gražu ir nepaprastai paslaptinga. Yra dantys. Dantų nėra. Nėra mėnesį, antrą. Tėvas burnoja. Daužo kumščiu stalą. Vėl motina panaši į triušį, raganą ar pabaisą... Ji vaikšto susenusi, suvargusi, beveik su niekuo nesikalba. Kol traukinys vėl parveža baltus dantis.

Šitai kartojosi bene keturis kartus. Tėvas ėmė kreivai žiūrėti į motinos burną: „Visiems iš pirmo karto tinka, o tau niekaip nepritaiko...“ Pritaikė. Motina paslapčiom pasiskolino iš pusbrolio pinigų ir susirado geresnį protezuotoją. Parvažiavo švytėdama. Nespaudė. Nemaudė. Nepūliavo. Galėjo kramtyti ne tik karštoje arbatoje išmirkytą riestainį. Jos skruostai vėl įkaisdavo. Ji nepraleido ne vieno renginio Angelės mokykloje. Plojo, šoko, šypsojosi. Plačiai, drąsiai, jaunatviškai – springdama juoko ašarom. Angelė didžiavosi ja. Motina – savo vaiku ir dantimis.

Dėdė Jeronimas – seniausias kaime. Jo žmona gerokai jaunesnė, mažučiukė, greita. Angelei ji primena nuolatos plušančią skruzdėlę. Kartais net neaišku, kur ir kodėl velka savo ūkio šapus. Bet ji žino. Ji visada viską žino. Žino, kad kraujais šlapintis gali žmogus prieš operaciją. Po jos – neturėtų. O Jeronimas šlapinasi. Daktarai skėsčioja rankomis: amžius, ponias, amžius... Jeronimas grasinasi daugiau į ligoninę negulsiąs. Ten

nekaip su žmogumi elgiamasi. Ten fabrikas, sako jis. Geriau namuose su kraujais šlapintis, skausmus kentėti. Gal jam net nesvarbu, ką jaučia jo nykstantis kūnas. Juk jis baigia sudilti. Tik dėl žmonių akių Jeronimo siela velkasi marškinius, užsideda baltą skrybėlę ir plevena po ja: dar neišėjusi, bet ir nesanti – it paukštės sparnų tylus plazdėjimas sodo pakrašty, it staigiai atsiradusi balta šalčio lelija ant stiklo. Buvo, bet jau nėra. Dar yra, bet labai greitai pranyks. Kaip šimtmetis. Kaip gyvatės pėdsakas smėlynuose, kaip vaiko ašara.

Labiausiai Angelę baugino kvapas. Atrodė, kad kelios pirmųjų bažnyčios kauptų eilės jo sklidinai apsemtos. Galėjo juose ir nesėdėti parapijos senutės ir senukai, bet kvapas buvo. Mirštančių kūnų kvapas, gendančių vidurių kvapas, tas visur paskui juos slankiojantis, vimdulį keliančios rūgštis kvapas.

Jeronimas kvepėjo drebulės žiedadulkėmis. Jam nieko netrūko. Plūduriavo giesmėse ir vainikuose ligos išbalintas, ištiesintas – tikra Viešpaties išskaptuota skulptūrėlė. Daug kas ne jo, o savo gyvenimą apraudojo. Gyvenimą, kuriame dūzgė, plušėjo tarsi viename avilyje kartu su Jeronimu. Be jo ir Angelės tėvai nė vienais metais nenukasė bulvių, nenukirto rugių, nepapjovė kiaulės. Bet visa tai buvo kitoje sapno pusėje, kur vaizdai, kvapai, garsai neišnykdavo atsibudus. Kur rasa, per kurią naktį brisdavo Angelė, neištirpdavo kojoms palietus tamšos prisigėrusias grindis. Ten ji lašėjo nuo kiekvienos smilgos, kiekvienos dobiliukų galvelės. Kol jos su motina nueidavo per laukus iki karvių, švarutėliai nuplaudavo ne tik iš nakties glėbio išslystančią širdį, bet ir guminius, vakarykščiu purvu aplipusius batus. Rytmečio rasą vėjai labai greitai išpūsdavo iš rugių pėdų, iš vasarojaus kaugių. Iš Angelės gyvenimo ją išpūtė visiems laikams. Liko tik labai ryškus, ramybės prisigėręs

rugpjūčio pavakarys, kai motina, atrėmus paskutinį tos vasaros rugių pėdą prie paskutinės gubos, tarė Angelei: dabar galim pailsėti. Ražienose spragėjo sausra ir žiogai, saulė tarytum šaudyklė audė vakarų dangų raudonais siūlais, nerdama ne tik pro šakas, bet ir pro purius, pilkšvai melsvus debesis: gražus buvo derinys. Per gražus, kad įstengtum nuplėšti jį it amžiams prilipusią prie smegenų nuotrauką ar įtikintum save: tokie būna tik sapne. Sapnai nekvepia motinos prakaitu, neduria pažastų akuotais, netvinksi pūlinių skausmu nuo į pirštus prilindusių usnių.

Per ilgai jos tada sėdėjo. Angelė dar ir dabar jaučia po šlaunimis nekultų rugių čėžesį ir be galo lengvą, vos visai girdimą motinos kvėpavimą. Ji su čigoniškai skarele perrišta galva ir tėvo languotais marškiniais galėjo pozuoti nesenstančios moters portretui, o iš tikrųjų tebuvo sudilęs dangaus drobės ataudas. Nepraėjo nė savaitė, ir šis siūlas pokštelėjo Viešpaties delnuose. Gal visai netyčia, per apsirikimą, kaip kad samprotavo tėvas, gal iš šykštumo, kaip manė Angelė, vis labiau imdama tikėti, jog gyvena tik tam, kad viskas daug kartų iš jos būtų atimta. Ko neatėmė aukštybės, tą lyg niekur nieko nugvelbė žmonės. Net ir motinos dantis. Gražino ją Angelei gražiai sušukuotą, gražiai apvilktą, su gražiai balta medvilnine juoste per rusvus naujutėlaičius batus perrištomis kojomis. Tik be dantų. Su bjauriai įdubusiais, tvarsčiu perjuostais skruostais. Be dantų, kuriuos tiek daug kartų traukinys vežė iš miesto. Jie kažkur užsimetė, o gal buvo sukišti kokiam nors kitam velioniu į burną. Kas dabar supaisys. Ligoninė didelė, keičiasi paiminos, žmonių eilėje pas Abraomą kaip prie išpažinties per atlaidus – argi kam rūpi susenę, sudilę protezai. Ne protezai, o dantys! Mano motinos šypsena pavogėt, šunsnukiai neraliuoti!!! – šaukė Angelė abejingoms, visko, kas tik įmanoma

žemėje regėti, mačiusioms žmogystoms. Jos kraupiai garsiai braukė pirštinetomis rankomis per standžias gumines prijuos-tes, nusivalydamos mirties liekanas kaip duonos trupinius. Kas visa tai surenka?

Baltas šaltis slinko nuo baltomis plytelėmis spindinčių sienų, lipo aukštyn Angelės blauzdomis, pro jį skverbėsi šiurkštūs žodžiai, keiksmi, o už kiekvienų durų beveidė mirtis briddo tik ką gyvastį nešusio kraujo upeliais. Tik vilkai nekaukė. Angelei jų trūko labiausiai.

Gertrūda visada kvepėjo žolelėmis. Džiovintomis žolelėmis. Ji ir pati buvo it sudžiūvusi kačpėdėlė. Jos namuose tyrojo visi kažkada išbraidyti laukai su savo spalvom, kvapais ir vėjais, su medžių šešėliais ir kiškių guoliais.

Kai tik Angelė sugrįždavo į miestelį, kojos, kaip arklys girtą šeiminką, pačios nešė į siaurąjį Gertrūdos kambarėlį.

– Nieko šiandien Jums neturiu, – pritūpė ji atsiprašinėdama ant languota lovatiese gražiai aptaisytos lovos. – Atėjau iš laidotuvių.

– Žinau, žinau, vaikeli. Gražiai Jeronimą dangus palydėjo – nė debesėlio. Tu man pati didžiausia dovana. Žmonės, pradėję sočiai valgyti ir mašinom į bažnyčią važinėti, neužsuka į špitolę. Mano krosnies šiluma jiems dabar nereikalinga. Ir aš pati nenoriu jų matyti. Net ir karai nieko neišmoko žmonių. Retai ir į bažnyčią nueinu. Stovėti nebepajėgiu, o sėdėdama pamokslo negirdžiu... Nors nelabai man ir rūpi, ką kunigas porina. Ilgai gyvenu, galėčiau už jį daugiau papasakoti, bet kas nuo to pasikeis? O tu, girdėjau, savo žmogų sutikai. Gerai, kad nesėdi, kaip aš dabar, viena ant krosnies. Pažiūrėk, argi daug skiriuosi nuo šitų sudžiūvusių žolių pundelių? O juk ir man buvo duotas gyvenimas, pilnas medaus kaip bičių korys. Varvėjo jis, var-

vėjo, laižė visi, niekam nešykštėjau, ir vis man atrodė, kad užteks. Amžinai užteks. O kai sunerimau, jau buvo per vėlu: kiauras, mano korys, kiauras, vaike. Antro medunešio nebūna. Moteris privalo laiku sukurti savo aviliui šeimyną, kitaip – tik tuščių koriukų šiugždesys ją lydės į kapus.

– O Jūs, Gertrūda, ar turėjot tokį žmogų, kuris...

– Žmogaus negali turėti. Gali tik prie jo prisišlieti taip, kad taptum neatskiriama jo kūno ir sielos dalimi. Aš prisišliejau siela. Man to užtenka. Bet ne visoms šitaip.

Jos nemini Nebylio vardo. Bet žvelgdamos viena kitai į akis mato jį sėdintį ant Žalčių tilto laimingu daug ir toli reginčio žmogaus veidu. Nė viena nežino, kaip jis ten atsirado be palto, be kepurės, be Gertrūdos dovanoto šaliko. Nugarą atrėmė į geležinius tilto turėklus ir, nužvelgęs iš aukštybių visą kaimą, su šypsena atidavė dangui dvasią. Nugarą šiaip ne taip žmonės ištiesino – juk sėdinčio nešarvosi, bet akių užspausti jiems nepavyko – klapt ir vėl Nebylys žvelgia šypsodamasis it nuostabos negalintis nuslėpti vaikas. Ir ko jis taip džiaugiasi sušalęs per patį Kūčių vakarą? – nesuprato reti velionio lankytojai. Gertrūda labai norėjo, kad tas jo žiūrėjimas būtų skirtas tik jai, bet argi galima tokia laimė? Juk šalia stovėjo į dailią merginą išaugęs Nebylio Angelas.

– Aš greitai mirsiu. – Gertrūda prisimena, ką dar svarbaus turėjo pasakyti Angelei. – Tau teks nešiotis mudu abu širdyje. Tai nebus lengva, bet kur kas lengviau nei pereiti pusę žemyno su mirštančiu vaiku ant nugaros. Nors... be angelo galima sušalti ir prie savo laukų ežios, kai iki šiltai šviečiančio žiburio – vos keli žingsniai... Tu turėtum gyventi ilgai, nes kai aš numirsiu, į kieno sapnus sugrįš Nebylys? Tu mus abu turėsi priimti. Nepamiršk ir Veronikos aplankyti. Aš vis rečiau jai parašau – akys labai pavargsta, o ir naujienų neturiu...

– Aš dažnai pas ją nueinu. Bet Nebylys? Aš jo beveik nepažinojau, tik retkarčiais matydavau. Mama jo labai gailėjo, bet tėvas nemėgo. Jis ateidavo iš nakties ir į naktį panirdavo. Kodėl jis turėtų sugrįžti pas mane?

Norintys žudyti turėtų išeiti į gatvę. Į senamiesčio gatvę, geriausiai – į Pilies. Grindinys filosofiškai margas, gludinamas ne ratais, o kojomis. Platformos jo nemėgsta, jos sukurtos lygesniems takams. Sunkoka prie rausvų akmenėlių prisiderinti ir aukštakulniams – jie paprastai renkasi šaligatvį.

Įkyriai elgetaujanti moteris pakeitė paltą, bet ne batus. Ji, nenusakomo amžiaus, bedantė, eina ir eina ištiesusi dešinę į priekį tarsi kokia nesibaigianti šios šalies skurdo reklama. Angelę ji erzina jau vien tuo, kad yra visiška Gertrūdos priešingybė. Geriau jau kruvinas dailininko autoportretas ant parodų rūmų sienos. Jis šiek tiek primena Nebylį.

Kas būtų geriau: aštuonioliktas amžius Pilies gatvėje ar koks dvidešimt antras? Amžių palikim tą patį. Tas pačias parduotuvių vitrinas, kurios niekada niekuo Angelės neviliojo, tą patį storą studijų draugą, mokslo pirmūną, dabar su visai gerai atidirbta amerikoniška šypsena ir kur kas mažiau nušlifuota anglų kalba uoliai pardavinėjantį gintarinius papuošalus.

Angelė matė, kaip nauja pavardė įsikūrė po kultūros centro stogu. Madam Serbenta. Centro direktorius lieknas, tamsaus gymio, rudų akių, užvožtų apvalainais akiniukais, ilgu žąsinišku kaklu labai derėjo prie madam Serbenta darbų, bet ne prie jos pačios. Sultingoji Serbenta, rausvaskruostė Serbenta ir vos girdimas byrančio smėlio čežėjimas jos darbuose. Smėlio laikrodžiai žaidžia gyvenimų šešėliais, smėlio pilys subyra į paukščio plunksną, kuri dailiomis šventraščio eilutėmis rašo ir rašo

liguistą žmogaus egzistenciją tarsi nesibaigiančią kardiogramos kreivę. Madam Serbenta šypsosi plačiai, tarsi būtų žaidusi ne su laikiniausia materija, o su kokiais nors geležiniais kareivėliais, kuriuos Napoleonas pametė pakeliui į Maskvą.

Čia visi savi, nereikia atrinkinėti nei šypsenų, nei žodžių, nei kam nors siūlyti raudono vyno – akimirksniu ant stalo išsirikiuoja tuščios taurės. Etatiniai parodų atidarinėtojai jau antrąkart rikiuojasi prie „baro“.

Angelei labiau patinka vyno spalva nei jo skonis – aitrokas, sutraukiantis gomurį. Dar labiau jai patiktų, jeigu koks nors menininkėlis, pajutęs netikėtai jį apėmusią ekstazę, sutraiškytų taurę delnuose ir tada neatskirtum, ar laša vynas, ar kraujas. Salsvas, lipnus, šiltas gyvasties žalčiukas peršliaužtų per Madam Serbenta smėlio simfoniją. Jis būtų daug realesnis nei žaltys ant Pilies gatvės grindinio.

Sausas kraujo lašelis kabėjo ant Veronikos nosies, kai paskutinį kartą ji stovėjo prie savo buto durų nugara atsirėmusi į sieną.

– Stovi, – pasakė uniformuotas storulis. – Ji stovi kampe. Paskui jo plati subinė pamažu ėmė slinkti pro langą vidun, kol visi, stovintys apačioje, pamatė jo tarnybinių batų nutrintus padus. Jis įšliaužė į Veronikos namus it koks žalias, riebiomis ringėmis banguojantis kirminas.

Angelė stovėjo kieme šalia Veronikos kaimynės, lenkės Juzefos ir senuko iš penkto A buto, esančio dešiniajame namo sparne. Tai jis paskolino kopėčias. Pats nežinojo, kam jas lig šiol laikė sugriūti baigiančiame sandėliuke. Gal kaip tik šiai popietei – vėšiai ir giedrai, kalendoriuje pažymėtai, kad priklauso policijai. Šventės priklauso visų profesijų žmonėms. An-

gelė nežinojo, ar yra karilionininkų diena. Šita galėjo jiems tikti labiau nei žaliukams. Šita buvo ypatinga. Su negyvu pačios gyviausios substancijos lašeliu ant Veronikos nosies. O gal tai buvo paskutinė ašara, kaip kad paskutinį kartą perskaiyti laišakai, atsiųsti iš Angelės gimtojo kaimo, paskutinis dubenėlyje ant stalo paliktas nesuvalgytas miltinis blynas. Jis džiūvo ir laukė Veronikos, persmeigtas šakute, bene visą savaitę. Ji nepriėjo ir neatsikando jo. Nepriėjo ir prie durų, kai Angelė spaudė skambučio mygtuką, nei prie telefono, nes jį buvo išjungusi. Veronika jau stovėjo kampe desperatiškai nuleidusi rankas ir galvą. Paskutinė ašara, kruvina ašara, sustingo ant jos nosies galiuko.

Įmitęs pareigūnas nedrįso ištraukti už durų rankenos užkištą apvytusią astrų puokštės. Jis visą pusvalandį trypė šalia vis labiau nerimaujančio Veronikos brolio, murmeldamas, kad nei atsuktuvo, nei kirvio neturįs, kaipgi jis atidarys svetimas duris. Laužtis jam draudžias įstatymas.

– Aš leidžiu, prašau... – dejavo brolis.

Angelės atneštų astrų jie nelietė. Nusprendė lipti pro langą. Juk tik antras aukštas, o vyras jaunas.

Vyras buvo per daug stambus, o gal per daug išgėręs savo profesinės dienos proga. Jis ilgai čiupinėjo lietvamzdį, dar ilgiau žvalgėsi į du sukriošusius, kaip ir visas namas, langų rėmus. Jam buvo nedrąsu kelti aukštyn savo storą užpakalį.

Reikėjo kopėčių. Jų nebuvo. Bet Angelė nesutiko palikti Veronikos kiemo. Galų gale surado kaimyną, kuris ėmė barškinti įvairiausio dydžio raktų ryšuliuką. Tarp jų vienas buvo nuo seniai nevarstomų sandėliuko durų.

Kopėčios jau stovėjo atremtos į sieną. Pareigūnas duso. Atsisėgė pirmąją marškinių sagą, kilstelėjęs kepurę, nusišluostė

prakaitą. Angelė tik dabar suvokė, koks jis jaunas. Vaikinas, iš lėto mėgindamas kiekvieno skersinio stiprumą, lipo aukštyn. Angelė ir kitos moterys spaudė kopėčias prie sienos. Turbūt visos galvojo: „Greičiau, greičiau, tu storas nerangus parše!“

Jis buvo ties langu. Atsisuko:

– Ant palangės viduj – gėlės. Ką daryt?

– Nesvarbu. Stumkit langą, stumkit, – mosikavo rankomis brolis.

Pareigūnas stumtelėjo kirvarpų sugrauztą rėmą. Dusliai pokštelėjo dūžtantis vazonas. Tai buvo Veronikos Sanseveria Trifasciata. Storasis žaliakelnis pūkdamas atsirėmė ant palangės. Atsisuko:

– Ji stovi. Ar man...

– Lipkit vidun ir atrakinkit duris. – Angelė negirdėdama savo balso paleido kopėčias.

Mediniai, sukti, siauri laiptai į antrą aukštą užsuko jos smegenyse mirtiną kilpą – beveik tokią pačią, kokią pasirinko Veronika: baltos, plonos, medvilninės juostelės, pardavinėjamos kiekvienoje galanterijos parduotuvėje, kiekviename turguje. Tik tiek tereikia, kai nori ilgai, netrukdoma stovėti prie sienos.

Kiekvienam sava kilpa, ponija. Pasakytų tardytojas, apžiūrinęs Veroniką. Kiekvienam sava puota, pasakytų Angelė storiuliui pareigūnui, nugvelbusiam nuo Veronikos stalo kosmetinę su jos santaupom.

– Ką tik buvo čia jos pinigainukė, – plasnojo po kambarį Veronikos brolis, pragertą gyvenimą sukišęs į nutrintas lietaipalčio rankoves. – Pats ją rankose turėjau: prikimšta po litą, po du...

Už gerą darbą pareigūnas pats pasiėmė atlyginimą. Virvę, sudžiūvusį blyną, atverstą knygą, ant grindų gulintį telefono laidą pateikė tardytojui. Šis keliais profesionaliais sakiniiais apibūdino viską savo blankuose ir... paliko artimųjų globai.

Brolis išsinešė raktą, sustūmė gilyn į vidų kalną drabužių, kuriuos Veronika buvo numetusi tiesiai prieš duris nuo jai reikalingos aukščiau pritvirtintos kabyklos, ir išėjo gedėti. Laipatinės prieblandoje bolavo plačiai pabirusios astros. Prie lango stovėjo moteris peroksidinėm garbanom. Ji skambindavo Veronikai dešimtis kartų per parą ir sakydavo: „Tu, sena kale, tau galas. Ką, dedi į kelnes, susmirdusi inteligente? Mes tave išdulkinsim iš čia. Grįši atgal į savo pelkėtą kaimą. Netylėk, sterva, žinau, kad girdi.“ Paskui ragelį perduodavo savo sugyventiniui. Šis – sūnui. Sūnus – savo draugeliams.

Mirusieji pranašesni už gyvuosius. Pasidaro baisiai išdidūs – su jais nepasismaginsi, nepasiginčysi, nes žinai, kad jie iš tikrųjų negirdi... Mirusiųjų ir nepagašdinsi. Baimė – pati seniausia AIDS forma – gyvųjų privilegija. Jos virusą kiekvienas žmogus nešioja savyje, bet ne kiekvienas suserga. Vienus baimė pribaigia staiga, kiti merdėja visą gyvenimą. Veroniką ji šiame žmonių knibždėlyne įveikė per porą metų.

Baimė, kad rytoj bus atimta tai, ką dar šiandien Angelė turi, neapleido jos net ir sapnuose. Pašokusi iš miegų įsiklausydavo į vyro alsavimą, o paskui puldavo į kitą kambarį žiūrėti, ar iš jo dar nepavogti snūduriuojančio tėvo sapnai, ar kas nors grėsmingas nestovi už sandariai uždarytų langų. Kiekvieną dieną buvo vis labiau įsitikinusi, kad visa tai, ką turi, tik iliuzija. Niekas jai nepriklauso. O gal ir ji niekam nepriklauso? Gal ji buvo skirta tik Nebyliui? Jis, kaip kad ir sakė Gertūda, vis sugrįždavo į jos sapnus ir vedėsi vedėsi per neaprė-

piamus sniegynus – juose nebuvo jokio nerimo, per juos Angelė plaukė baltais savo sparnais užkliudydama tik amžinos saulės spindulius.

Kaip įveikė paskutinę savaitę, Angelė neatsimena. Labai bijojo bijoti. Todėl traukė ten, kur daugiausia žmonių, kur labai ryškios šviesos, kur nėra vakaro prieblandos nei tiršto nakties gaubto. Tačiau gyvieji nenorėjo nei su ja kalbėtis, nei išgerti, nei sutraukti cigaretės. Ji jiems nepatiko su paprasta medvilnine virvele ant kaklo. Todėl ji suko ir suko ratus apie gatvę, kurioje vienas kiemas dar neseniai čežėjo čiobreliais ir paskutinėmis kaimo naujienomis, kol pro du gerai pažįstamus langus išvydo kūliais virstantį girtą, apsiseilėjusį vakarą, šnarpščiantį nosį į Veronikos nertas staltiesėles, bekuriantį krosnį storais jos knygų tomiais. Kai pro juokingai ploną skardinį kaminiuką ėmė raitytis svetimas, čiaudantis dūmas, Angelė suvokė: į pelenus nepavirs tik Žalčių tiltas. Meistras jį taip sukonstravo, kad išlaikytų kiekvieno šimtmečio svorį.

Gertrūdą palaidojo toje vietoje, kur ilsėjosi Nebylys. Parapijonys džiaugėsi, kad dabar bent vardą ir pavardę ant lentelės bus galima užrašyti, o tai stovėjo tik medinis kryžius be jokių užrašų.

Angelė vykdė Gertrūdą nurodymus – jai buvo prisakyta, kam kokius daiktus turi išdalyti. Nešė miestelio vargetoms kamparu ir žolėmis persismelkusius senutės sijonus, skaras, kitoms špitolninkėms nutempė suklypusias kėdes, stalą atidavė zakristijonui – prakuroms. Ištuštintas ilgas it tramvajus kambarėlis pasidarė kaip niekad didelis ir priminė karštą. Angelė jį iššlavė ir atidariusi krosnies dureles šustelėjo ant pakuros Gertrūdą kvėpavimo šilumą dar saugančias pakampių dulkes, pro

jos pirštus praslydusius paskutinius duonos trupinius. Krosnyje buvo ir daugiau šiukšlių. Valandėlę Angelė bandė atsispirti pagundai, masinančiai sužinoti, ką Gertrūda degino paskutinę savo gyvenimo dieną. Ji jautė tą pačią, visą kūną kaustančią baimę, kaip anuomet vaikystėje, stovėdama ant Žalčių tilto: lipti ant turėklų ir eiti paskui Kostą ar ne? Ištraukti apsvilusį sąsiuvinį ar ne? Per tiltą pereiti taip ir neišdrįso, bet kodėl turėtų ir ši kartą suturėti tą kvaitulingą troškimą?

Gertrūda rašė nuoširdžiai, atvirai, tiksliai atkartodama dialogus ir, kaip niekas kitas, nepaprastai dailiai – ne veltui pirmajai komunikacijai besiruošiantys vaikai, kuriuos ji mokė tikėjimo tiesų, pravardžiavo ją Gotika. Kiekviena pirmoji raidelė išraityta, išgražinta. Angelė skaitė ir skaitė apdegusias Gertrūdos gyvenimo nuotrupas, o kai baigė, nakties tyloje išgirdo duslius Nebylio žingsnius. Pro lėtus, sunkius jo kareiviškų batų dunksėjimus prasimušdavo smulkus, linksmas kaukšėjimas – taip galėjo tuksėti tik Gertrūdos aukštakulniai ant marmurinių bažnyčios grindų arba tilto turėklų. Akimirką šmėstelėjo mintis, kad dar galima sustabdyti jų artėjimą: Angelė puolė prie sienos, ant kurios dar buvo likęs kabėti išblukęs Gertrūdos išsiuvinėtas kilimėlis su dviem prie upelio stovinčiomis stirnomis. Nuplėšė jį vienu mostu išraudama ir vinutes, kuriomis buvo prikaltas. Ant šviesaus sienos lopo juodavo murzinas, apsitrynęs užrašas: SUTINKU. ANGELUI REIKIA TĖVŲ.

Dabar trauktis nebuvo kur. Išgirdusi anuodu krebždant už durų, ji karštligiškai ėmė raustis rankinuke. Paskubomis išsitraukusi tušinuką, kol vėrėsi durys, suspėjo užrašyti šalia: SUTINKU. EISIU ŽALČIŲ TILTU.

Nuotrauka pasui

Kovo pabaiga. Naktimis dar spusteli šaltukas, bet vidudienį jau ir vieversį gali išgirsti. Laukai kaip žalmargės nugara: baltas lopas, rusva arimo kalvelė, dar sniegu padengtas slėnis, bet čia pat ir plikas pūdyimo lopas.

Vieškeliu į Ringių valsčių straksi laibakojė mergina. Kelias duobėtas, ratų išmaltas – vien balos ir purvas, todėl reikia atidžiai pasirinkti sausesnę vietą, ypač jeigu nori nueiti į raštinę neapsitaškius iki kelių juoda pavasario polaidžio pliure. Skarelė rankoje, plaukai palaidi, sugarbanoti, iki pečių, paltelis dar žieminis su avikailio apykakle, susegtas aukštai po kaklu. Mergina įraudus ne tiek nuo šiltų drabužių ir į veidą plieskiančios saulės, kiek nuo noro greičiau atverti duris, už kurių sėdi svarbūs valdininkai, ir pasakyti: „Man jau aštuoniolika. Noriu turėti pasą“.

Elenos Laužikaitės iš Laugalių kaimo, gimusios 1918 metais, norą išpildyti buvo galima tik su viena sąlyga: jeigu ji atneš nuotrauką. Fotografas dirbo čia pat, už sienos, kitame valsčiaus kambarėlyje.

Dar raudonis nebuvo pradingęs nuo merginos skruostų ir ant nosies žibėjo vos matomi prakaito lašeliai, kai ji atsistojo prieš kamerą. Fotografas, kuriam pasą vos prieš porą metų išdavė tie patys Ringių valsčiaus valdininkai, nebuvo itin kal-

bus. Nes ir ką čia kalbėti? Pastatei žmogų ten, kur reikia, nusitaiki, liepei nejudėti, pliaukšt, ir viskas. Visos nuotraukos tarsi duonos kepaliukai panašios: to paties dydžio, viršuje lentelė su užrašu Ringiai ir skaičiai 13/26 – 59, o apačioje – galva ir truputėlis pečių. Ir niekadoms niekas nepriekaištavo, kad susiraukęs ar negražiai prasišiepęs išėjo, nes argi tai svarbu? Kaimo žmogui kad tik greičiau dokumentus sutvarkyti, įvykdyti viršaičio įsakymus ir vėl prie darbų grįžti. Valsčius – vieta, į kurią ne iš didelio noro žmonėsėjo, o reikalo prispausti.

Eleną atginė pavasaris. Visi aštuoniolika metų it smagus botagėlis pliaukštelėjo jai per pakinklius, švilpavo valiūkiškas dainėles ausyse, žėrė aukštyn garbanotus plaukus. Ji buvo jauna ir graži. Tokios norėjo ir nuotraukos.

Fotografas Stasys Vitkauskas taikėsi šiaip, taikėsi antraip, bet vis kas nors jam nepatiko, vis atrodė – galima dar kitaip pakreipti veidą, paprašyti platesnės šypsenos, pataisyti ne vietoj išlindusią plaukų sruogą.

Elena jau ne kikenė, o kvatojosi visa gerkle, spėjo išklausinėti, iš kokio jis kaimo, kiek turi brolių, seserų ir į kurio miestelio bažnyčią sekmadieniais eina. Prie Stasio nugaros prilipo marškiniai, po tankių plaukų kuokštu, kurį, išlindęs iš po juodos marškos, vis užmesdavo atgalia ranka aukštyn, išrasojo kakta, ir Stasys suprato, kad tokios nuotraukos jis dar nebuvo niekadoms „iškepęs“.

– Aš tau padarysiu dar kelias... Šiaip sau, ne pasui... – pasiūlė bijodamas, kad Elena kaip pirmoji pavasario peteliškė neišskristų taip staiga, kaip ir įskrido.

Tupinėjo, stengėsi ir turbūt nujautė, kad pačios geriausios nuotraukos jis niekam niekadoms negalės parodyti, nes ji liko amžinai atsispaudus širdyje.

Elena gavo pasą, nors griežtas senyvas valdininkas ilgokai vartė jos nuotraukas:

– Kad panelė labai nerimtai čia atrodai. Žandai nuo juoko plyšta, o pasas – rimtas dokumentas. – Pakėlė akis į merginą, vėl žvilgtelėjo į nuotrauką, paskui numojo ranka tarsi sakydamas, kad kokia gyvenime, tokia ir popieriuje – akyse velniūkščiai kazoką šoka.

Laiminga kaip niekad lėkė į namus, o pradžiūvusio vieškelio dulkės gulė ant jos nuogų blauzdų ir pakelėje žydinčių pinigų. Ne vien pasu džiaugėsi. Saujoje spaudė pluoštelį Stasio padarytų nuotraukų „atminčiai“, o širdyje – slaptą pažadą susitikti su juo sekmadienį po mišių žydėlio Joškės smuklėje. Stasys sakė atneš jai tokią nuotrauką, kokios ji dar gyvenime nėra mačius.

– Tu manai, kad ji panaši į mane? – tą sekmadienį Elena atsargiai glostė dažais padengtą drobę ir jau nežinia kurį kartą nepatikliai kraipė galvą. – Ji tokia šviesi ir... graži... Ir suknelės aš tokios neturiu...

– Čia tik pienės, žydinčios pienės, aš žiūrėjau, kaiėjai namo ir...

– Suknelė iš pinigų, cha cha cha, – skambėjo Elenos juokas per visą smuklę, ir pažįstami bernai ėmė vienas kitą kumščioti, atseit, ko tai Laužikaitei taip linksma?..

Linksmi buvo Elenos sekmadieniai su Stasiu ir šeštadienio vakaruškos. Norėjosi rasti kuo daugiau reikalų į valsčių, kad bent kartą per savaitę galėtų užbėgti į mažą, tylų fotografo kambarėlį. Žydinčių pinigų suknele vilkinčios Elenos portretas kabojo jos kamaraitėje šalia Marijos ir Kristaus, stebindamas ne tik visą šeimyną, bet ir dievobaimingas kaimo merginas, kurios ne be pavydo apžiūrinėjo šiltą šviesą skleidžiantį Stasio paveikslą. Graži, bet keistoka pora – vėjavaikiškai links-

ma Elena ir tylus, mįslingas Stasys – kėlė jų bendraamžiams nuostabą, o vyresniesiems užuojautą: kur ir kaip jiedu gyvens? Stasys – giminių užaugintas našlaitis, Elena – šeštas vaikas ne itin turtingame ūkyje, jai reikia išeiti į marčias, ne su pliku bernu susidėti...

Elena Laužikaitė, mano motina, visą savo amželį nugyveno tame pačiame Ringių kaime, visai netoli tos vietos, kur susitiko pirmą savo meilę. Tik ištekėjo ji ne už Stasio, o už Ringių kaimo ūkininko. Ištekėjo po karo, kai valsčiaus centras išsikėlė į miestelį, o apgriuvusį raštinės pastatą valstiečiai išardė: kas pasiėmė duris, kas langus, o kam akmenys į statomų tvartų pamatus tiko.

– Ar karas judu išskyrė? – bandžiau sužinoti gražios istorijos pabaigą, bet lig tol buvęs giedras motinos veidas apniuko, šilta šviesa akyse prigeso.

– Et, vaikelį... Gal karas, o gal tokia buvo Dievo valia... Pienių pievos nepasiklosi, dangum neužsiklosi... Sako, jis našlę su vaikais vedė, piešimo mokytoju dirbo. Ir stogas virš galvos, ir pavalgęs...

– Ar neteko vėliau susitikti?

– Mačiau kartą... turguje... Savo paveikslus pardavinėjo, bet jau ne tokius gražius ir šviesius, ne tokius... Tai ir nepriėjau.

– O kur dingo portretas?

– Ne tokius dalykus per karą buvo neįmanoma išsaugoti, o ką ten portretas. Vežiojau dar kurį laiką visur su savimi, bet kai vokiečiai darbams paėmė, kraustėmės iš barakų į barakus, taip ir dingo... Bet nuotrauką dar turiu.

Šiandien tą nuotrauką turiu aš. Joje laime ir jaunyste trykštanti mergina nedaug kuo panaši į moterį, kuri mane pagimdė ir užaugino: liūdnom gerom akim, mįslingu veidu, rūpesčių išvagota kakta.

Šiandien Elena Laužikaitė ilsisi miestelio kapinėse, o Stasys Morkūnas – už kokių dvidešimt kilometrų, nuošalioje miesto gatvelėje stovinčiame name, dar tursena iš kambario į kambarį ir retkarčiais pavarto pageltusius savo pirmuosius darbus – nuotraukas su užrašu: „Ringiai“ 13/26 – 59. Keista, bet laikui bėgant savo mamą ėmiau matyti tik tokią, kokią visą gyvenimą regėjo Stasys – švytinčią merginą iš nuotraukos. Matau, kaip ji žengia dulkėtu vieškeliu palaidais garbanotais plaukais, lengvai it stirna peršoka per pavasario balą, gal net ir dainelę niūniuoja, nes jos rankoje – šviežut šviežutėlis pasas, o širdyje – žydinti pienių pieva.

Senis

Jis buvo nedidelio ūgio, kresnas, ilgom, iki pažemių it beždžionės nukarusiomis rankomis, kažkoks kamuotas, nerangus ir atgrasus. Senis. Taip jį vadino tėvas, taip vadino visa giminė. Todėl ir jo vardo lig šiol nežinau. Kažin, ar kiti jį žinojo. Apie senį niekas geruoju. Apie senį tik atsargiai, puse lūpų. Senis – vaikystės paslaptis. Ir namai senio suklypę, tamsūs, su moline asla. Bet jis buvo turtingas. Taip manė visi kiti broliai (o jie nebuvo iš tų nepavydžių), kai dėdė Jonas vedė senio anūkę. Aukšta pajuodėlė pliauska ilga nosim, ilgom kojom, ilgu kaip susenusios kumelės kaklu. Našlys su dviem vaikais – šešiolikmetę. Dėl pinigų? Iš sielvarto? Juk tėvas sakydavo: gera buvo Jonienė, graži moteris, tvarkinga ir maistą skaniai gamino, tik per anksti pasimirė. Geri visada miršta per anksti. Taip tu manai, ne tėvas. Gerosios Jonienės net nuotraukoje niekada neregėjai. „Pliauską“ prisimeni. Jonui ji tik vieną sūnų pagimdė, bet jis buvo „kitoks“: negėrė kaip anuodu, į mokslius išėjo, paliko namus. Labai anksti pradėjo neapkęsti plūktinės aslos ir apgriuvusios krosnies, kurios metų metais niekas netaisė, nes visi buvo įpratę prie dūmų, dūmai buvo tapę jų gyvenimo dalimi. Senis rūkė baisiai smirdančią pypkę ir apskritai nelabai atskyrė, kada iš jos kyla melsvi kamuoliai, o kada – pro įkaitusio suskeldėjusio molio plyšius – iš krosnies.

– Na ir skersvėjai čia pas jus. Pasiust galima! – tėvas trypia po virtuvę nerasdamas vietos, o dėdės Jono numirėliškai baltas veidas ramus ramus – dėdė niekada nenusivelka kailinukų. Senis krenkščia ant krosnies, seniui priklauso šilčiausia vieta namuose. Tamsia skara apsigobusi „Pliauska“ šluoja ilgą sijoną aslą, juda visai be jokio tikslo nuo stalo prie lovos, ant kurios sėdi dėdė, nuo lovos prie krosnies, vėl prie stalo. Stebi ją, ir nuo šito tamsios moters lėto šiurenimo tarp pakampėse atsidrėbusių posūnių, vyro ir senelio pasidaro baisiai graudu ir dar labiau šalta. Prieitum prie krosnies – pro visas jos kiaurymes linksmai plieskia ugnis, bet bijai senio. Galva it snaudžiančio liūto įtraukta į pečius, žili, pilkšvi nuo dūmų ir purvo ilgi plaukai sulipusiomis sruogomis krenta ant nugaros, akių nežiūri, bet tu žinai – jis viską mato, viską girdi. Tą žino ir tėvas. Kad ne senis, jis dar ilgai nenurimtų: vyrai kaip ažuolai, o krosnies sutaisyti nepajėgia! Kur matyta, šitiek šilumos veltui nueina! Šitai parvažiaavęs į namus, spjaudysis, ims siuvinį ir vėl mes į šalį – apsileido Jonas, visai apsileido. Gyvena lyg kokie atsiskyrėliai: vieni laka, kiti tyli... Niekaip nenorės sutikti su mintimi, kad senstantis, ligotas brolis diena iš dienos gęsta susisukęs į kailinius ant murzinos lovos krašto, o jo bejėgė, savo jaunumą seniai praradusi žmona tarsi būtų su dviem kairėmis rankomis – paprasčiausio viralo taip ir neišmoko išvirti, o ką kalbėt apie gerus pietus...

Senis buvo anų laikų liekana. Taip tau atrodė. Jis mylėjo tik bites, o bitės laipiojo po jo nuogas, plaukuotas rankas, lino net į nosį, į burną, bet Senis tarsi nejuto jų mažų kojelių. Lėtai, giliai mindamas savo stambias lokiškas pėdas vaikštinėjo apie avilius ir traukė korius. Tada Senis buvo šiek tiek šviesesnis – gal nuo vasaros saulės, o gal nuo kažkada buvusio balto, o dabar pilkšvai balsvo chalato. Vasarą dėdės Jono so-

dyba sužaliuodavo, ir vešlios šimtamečių klevų, tuopų šakos beveik uždengdavo jo suklypusią trobą ir visą skurdą joje.

Beje, troba ne tokia jau prasta. Sienojai dar galėjo laikytis kelias dešimtis metų, bet nuo netaisomo stogo byrėjo skiedra po skiedros, lietus sunkėsi pro ant aukšto supiltus spalius į vidų. Šlapias juodas grybas it negera namų dvasia lipo kertėmis aukštyn, plėtėsi, pūdė palanges, baigė įveikti medines kambarėlio grindis.

Dėdė Jonas dažnai pabėgdavo iš savo trobos, pabėgdavo nuo drėgmės, šalčio ir niūrios tylos. Pernakvodavo tavo tėvų namuose naktį kitą ir, giliai atsidusęs kaip žmogus, žinantis, kad negali išvengti lemties, grįždavo į savo laužą. Jį smarkiai bardavo žmona, keikdavosi Senis – taip manė tavo tėvas, bet ar iš tikrųjų?

Dėdė niekada nesiskundė. Niekada nepriekaištavo broliams, suradusiems „gerą“ vietą užkuriom. Ar jis iš viso mokėjo pykti, keiktis? Jis mokėjo tylėti. Tau jis buvo panašus į Kristų: aukštas, lieknas, kaulėtas, pailgo veido, labai taisyklingų, regis, graikiškų bruožų. Tik ilgų plaukų nenešiojo ir nieko niekada nemokė, kitų klausėsi. O gal savo minčių? Jis nebarė sūnų, kai šie vos ne kasdien grįždavo gerokai po pusryčių pagirioti, o gal iš naujo pasigėrę, nepyko ant žmonos, kai ši iki pietų drybsodavo lovoje ir mokėjo iškepti tik kiaušinieneį, jis niekada neprieštaravo Seniui. Dėdė Jonas gyveno savo gyvenimą, kurio negalėjo įminti nei jo broliai, nei žmona, netgi Senis. Tau atrodė, kad jis – žmogus–auka, deginamas likimo ugnies, o tos ugnies kurstytojas – Senis. Visi kiti veikėjai lyg tarp kitko, tarsi paprastiems žmoneliams apgauti. Tiems, kurie nieko nenučiuokia apie dievų žaidimus, galima rodyti bet kokį teatrą. Ar dėdė Jonas buvo sąmoninga auka? Ar jo gyvybė geso prieš jo valią?

Senis nedalyvavo laidotuvėse. Nenulipo nuo pečiaus, kai giesmininkai paskutinį kartą užtraukė „Viešpaties angelą“, nenuejo atsisveikinti su karste gulinčiu dėde. Traukė pypkę ir žvelgė pro murziną langą į kiemą. Virtuvėje sukiojosi tavo motina ir dar kelios giminaitės, o Jonienė beveik nesitraukė nuo velionio. Ne iš didelės meilės. Moterims atsibodo vaikščioti apie ją lyg apie ne vietoje stovintį baldą.

– Eik, Stepute, eik, pabūk prie Jo... Mes pačios susitvarkysime... – Tavo motina švelniai stumtelėjo našlę į kambarėlį. Ji pakluso. Ji niekada nežinojo, kur save padėti. Laiminga būdavo, kai kas nors nurodydavo tikslią vietą ar darbą.

Steputė. Pirmą kartą sužinojai, kad „Pliauska“ turi vardą.

Senis ir į kapus nevažiavo. Bet tu jį matei: jo šešėlis nuslysdavo kiekvienu paminklu, į kurį tik pažvelgdavai. Vėjas kaukė eglių viršūnėse, nešė per išalusius kauburėlius sniegą, giesmininkai pamėlusiom lūpom trumpino maldas net ir melodijas pagreitindami, bet karsto leisti į duobę dar nebuvo galima. Dar vis laukė, dar tikėjosi – vyriausiasis sūnus privalo pilti pirmą saują žemių. Kai jau visų kantrybė laikėsi ant plauko, kai nuo šalčio kalenai dantimis, o dar labiau įsisiautėjusi pūga kvatojo Senio juoku šėldama po kapines, jis atbėgo: prasisėgęs palta, įraudęs lyg vidurvasarį, su kepure rankoje. Pripuolęs prie karsto suklupo:

– Atidarykit, – pakėlė galvą, bet nedaug kas jį išgirdo. – Atidarykit! – jau įsakmiau tarė duobkasiams. Tie sutrikę trūktelėjo pečius. Giesmininkai pritilo. Per susirinkusių lūpas perbėgo dvejonė: gal jis girtas? Ne, ką jūs! Žmogus šitokį kelią atvažiavo, manot, taip paprasta iš kariuomenės ištrūkti? Leiskit, tegul atsisveikina.

Duobkasiai įkišo tarp dangčio ir karsto kastuvų ašmenis, sutartinai spustelėjo, ir šviežiai sukaltos vynys iššoko. Tada vyrai nukėlė antvožą.

Dėdė gulėjo toks pat ramus, gražiai pražilęs, stipriai užsi-merkęs, kaip ir namuose, tik tau pasirodė, kad jis šiek tiek išsiblaškęs – viena ranka bet kaip numesta, iš kitos išslydęs paveikslėlis su Jėzaus atvaizdu ir rožinis vos ant vieno piršto užsilaikęs, dar tie ant kaktos užkritę plaukai...

Petras, pirmagimis dėdės sūnus, glostė, bučiavo tėvo rankas ir nesigėdydamas kūkčiojo. Žmonės tylėjo. Tik Senis kikeno į saują. Sėdėjo ant šiltos krosnies, traukė pypkę, stebėjo pietus ruošiančią tavo motiną ir kikeno. Senis dar nežinojo, kad Petras suspėjo, kad Petras dar moka verkti. O tu nežinotai, kad suaugę vyrai moka mylėti senus savo tėvus, kurių šiaip jau tarsi nepastebi. Juk neverkė nei Ignas, jaunesnysis Jono sūnus, nei Kazelis, atvykęs iš didelio miesto su gražia jauna žmona, nemokančia nė žodelio lietuviškai. O Petras ilgai raudėjo. Giesmininkai sutraukė paskutinį kartą „Amžiną atilsį“, o jis vis dar klūpojo ant išalusios žemės prie karsto ir dėliojo, tvarkė velionio rankas, plaukus, taisė pagalvę tarsi ligoniui, o ne išeinančiajam į amžinybę. Galų gale giminės jį atitraukė, ir laidotuvės vėl įsisiūbavo: dunkt dunkt sušalę grumstai, čiūkšt čiūkšt kastuvai per stingstančią žemę.

Aukojimas baigtas.

Senis pasimirė tų pačių metų pavasarį. Jo laidotuvėse tu nedalyvavai. Vienintelis žmogus, kuris nuoširdžiai jį apraudėjo ir dar ilgai meldėsi už jo vėlę, buvo tavo motina. Galėtum sakyti – ji visada visų gailėdavo, jai nebuvo pasaulyje blogų žmonių. Tik nelaimingi, vieniši, nesuprasti. Todėl visiems reikia padėti, visus sušelpiti ar bent socialiai pavalgydinti. Ir Senis jai neatrodė nei atgrasus, nei pikta linkintis.

Pirmą kartą jį pamatė tuojau po savo vestuvių. Tėvas nusi-vežė ją į Kazelio krikštynas. Motina niekada neprasitarė, kas

tą vakarą nutiko dėdės Jono namuose. Tėvas priešingai – dažnai prisimindavo ir, įsitikinęs savo teisumu, kartojo:

– Prakeiktas Senis! Kad pristojo: išgerk, vis išgerk! Kai su juo išgėriau, jaučiu, baisus karštis apėmė, akyse velniai šokinėja. Užgėrė Senis, dievaži užgėrė. Nuo vieno stikliuko gyvenime nebuvau girtas, o tada...

Tada motina važnyčiojo visą kelią į namus, o tėvas blaškėsi rogėse nejausdamas speigo. Ką ji mąstė?

– Neklausk, vaikeli. Juk visi man kartojo: netekėk už tokio latro, svieto perėjuo, kaip su juo gyvensi? Spjauk jam į barzdą! O aš: pabučiuot į barzdą galiu, – atsakydavau užrietusį nosį. Ir še kad nori: pirmas suėjimas, ir mano vyrelis į žmogų nepanašus, sienom eina...

Tėvas daužėsi, su anuo pasauliu kalbėjosi visą naktį. Motina, nesumerkusi akių, anksčiau nei visada užkūrė krosnį. Ji nesuspėjo pastebėti, kada tai įvyko, tik išgirdo laukinį riksmą: tėvas stovėjo delnais atsirėmęs į įkaitusias krosnies ringes ir kaukė nesavu balsu. Motina plėštė jį atplėšė ir nutempė prie kibiro su šaltu vandeniu.

Dvi savaites tėvas negalėjo paimti adatos į rankas. Višiams buvo pasakojama, kad tėvas stvėrė nuo ugnies puodą su bėgančiu viralu ir apsidegino. Apie tą siaubingą naktį žinojo tik motina ir... Senis. Tėvas niekada daugiau gyvenime nebegėrė nė vieno stikliuko ne tik su Seniū, bet ir su kiekvienu, kas jį primygtinai kalbindavo. Geriu kada noriu, kiek noriu ir su kuo noriu, – nukirsdavo kaip kirviu. Nuo to laiko jis nebuvo pasigėręs, o Senį pradėjo vadinti Raganium. Jam girdint kalbėjo tik apie orą, gyvulius, pasėlius, bet ne apie žmones ar jų darbus. Tuo labiau – ne apie Senio šeimą. Dar ką nors ne taip pasakysi, žiūrėk, burtus užleis ar kokią ligą...

Motina juokėsi iš tėvo nuogaštavimų. Nuvažiavusi pas dėdę Joną, kaip ir anksčiau, prisėsdavo prie Senio:

– Kaip laikotės, tėvuk? Pypkutė dar rūksta, tai gerai. Ar į lauką dar ištrepsit, kojos klauso?

Paprastai motinos žodžiai senį veikė kaip vynas. Ji nežinojo, bet jis jautė, kuo jį laikė visi kaimo žmonės, kodėl nemėgsta giminaičiai. Šita moteris buvo KITOKIA: neįtari, nepikta, šviesaus, gero veido. Moteris, verta laimės. Tik susidėjo ne su tuo vyriškiu... Seniui malonu buvo ją matyti. Ji nešnabždėjo kaip kitos apie užkastus Senio turtus, nešvarų auksą ir neregėtą šykštumą. Ši moteris ir jo anūkę vadino gražiau negu visi kiti: Stepute. Ne Stefa, o Stepute. Todėl Senis kiekvieną kartą, kai motina prieš išvažiuodama ateidavo su juo atsisveikinti, kilstelėdavo galvą ir sumurmėdavo panosėje:

– Tegul tau saulalė nenusilaidza.

– Ar ką sakėt, tėvuk? – atsisukdavo tavo motina, bet Senis daugiau neprasižiodavo.

Motina niekada neprasitarė, bet širdyje džiaugėsi, kad anuomet Senis „užgėrė“ į tėvo sveikatą. Ji turėjo progą pažvelgti į savo išrinktojo vidų: jame gyveno žvėris. Žvėris, nuo kurio ją norėjo apsaugoti artimieji ir giminės. Jeigu būtų suabejojusi savo meile – Senis sugalvojo ją išbandyti ar pasišaipyti iš tėvo? – žvėris būtų laimėjęs kovą su žmogum.

Išėjo meškerioti

Galėtum piešti ir piešti kaip vaikas ant aprasojusio stiklo – vienu pirštu, iš lėto, labai susikaupus: nuo akinamai baltos pagalvės, lengvu skruzdėlytės žingsneliu per neklusnias, atsainiai nukritusias žilų plaukų sruogeles iki neįtikėtinai lygios kaktos, ja tiesiai tiesiai iki tarpuakio ir vėl šiek tiek aukštytyn pakumpusia nosim – ant paties jos galo tenka aplenksti susigarbanojusius gyvaplaukius, o paskui šmakšt į apačią, ir slenki kietai sučiauptų lūpų link. Jos tokios plonos, tarsi dvi melsvos virvelės. Paskui pirmyn mažumėlę atsikišusiu smakru, per juokingai (bajoriškai papūstą) pagurklį vedi pirštą iki standžios marškinų apykaklės. Dievuliukai, kokie jie balti! Tokius dėdė Petras vilki pirmą kartą. Ir kaklaryšis naujutėlaitis, platus, gražiu, lygiu mazgu surištas. Krūtinė po dailiai ją apglėbusiu geros medžiagos švarku tokia iškili, o ant jos baltut baltutėlės it raštininko rankos paveikslėlį su dangun žengiančiu Kristumi laiko. Kiek tų rankų! Vos ne vaikiški kumštukai, ir tu žinai, kad jau daugelį metų bevardis ir mažylis neišsitiesia – jie taip užsilenkę, lyg kažką delne suspaudę stipriai laikytų. Kelnių kantai elegantiškai styro ir ant juodų vaikiškai mažų batelių (koks vyras, tokios ir kojos) – nė dulkelės. Gyvas būdamas vos metrą penkiasdešimt siekė, o dabar guli aristokratiškai tiesus, didelis, nepasakytum, kad tas pats Petriukas.

Tas pats, kuris prieš pusmetį saulėtą vasaros dieną sėdėjo pradengęs patalą ant lovos krašto ir sniego baltumo veidu šypsojosi kiekvienam, kuris užeidavo į jo kambarėlį. „Nėra ko stebėtis – jau metai kaip laukan nebuvo išėjęs...“ – aiškino namiškiai, o jis pats, nesijausdamas nė kiek nuskriaustas, juokavo:

– Tai matai, saulukė per sciklų manį neužgriebia, nenukanda, tai sėdzu kap sūris baltas...

O paskui, kad būtų dar linksmiau, priduria:

– O mano paukštukė žiemų vasarų vienodai gražiai geltona! Ir kad čiulba, kad čiulba! Visi sako – kanarkutės ilgiausiai aštuonis metus gyvena, o maniškė jau tryliktus varo ir kų tu jai! Nemirštam abu, nors jos nagucai kap mano pirštai – jau beveik neatsilenkia, ir valgyc nelabai abu galim...

Nedaug, kaip ir kanarėlė, dėdė Petras reikalavo iš gyvenimo: kad rytą saulė iš po debesies nosį iškištų, kad kas nors gerti ar pusryčius paduotų, kad užeitų į kambarėlį su paskutinėmis naujienom.

To valgymo kaip ir galėjo nebūti: trys kartai per dieną paskutiniaisiais metais buvo per dažnas ritmas. Bet... po valgio gaudavo vieną cigaretę. Va dėl jos galima buvo kad ir atbulais dantimis šį tą sukrimsti.

– Pavalgiau, duok paperosukų, – nekantriai pastumdavo lėkštę. Namiškiai nesilaikė griežtų daktaro prisakymų, nes žinojo, kad Petriukas greičiau gali numirti nuo neišpildyto noro užtraukti dūmelį, negu nuo dūmelio, maloniai kutenančio prarūkytus jo plaučius.

Tris kartus per dieną po vieną cigaretę. Argi gali būti kas nors malonesnio, kai tau ant nosies devyniasdešimt?

Gali. Gali suvažiuoti brolių, seserų vaikai su anūkais, gali atvežti alaus skardinę ir šimtą gramų pasiūlyti. Mažą kamba-

rėlį užplūsta jaunystė, juokas, mažų vaikų kvapas – it tik ką gimusių ėriukų – daug kalbų, vis naujas (vienas už kitą švelnesnis) prisilietimas prie skruosto... Net galva apsvaigsta, net kanarėlė nutyla ir pasipučia pajutusi, kad ne ji dėmesio centre.

– Gerai gyvenu, o kas man! – vos spėja atsakinėti Petriukas vis kitam prie jo palinkusiam veidui. – Va, sėdzu sau, nei kokio darbo, nei rūpescų. Ir pavalgycie visko yra, ir išgercie gau nu – kap bajoras! – tiesia dešinės smaližių ir didijį sveikindamasis ir su mažu, ir su suaugusiu. Tie du, dar paklusnūs pirštai, pats įdomumas vaikams:

– Dėde, o kur kiti tavo pirštukai? – bando atlenkti plaštaką delnu į viršų mažiausieji.

– Prilipo, prie delno prilipo, – kikena Petriukas. – Labai ilgai laikiau meškerukį suspaudis, dzidelas žuvis iš ežerų vis traukiau ir traukiau, tai mani Džievulis nubaudė – meškeroc jau gal dešimc metų nebuvo, o pirštai neatsilenkia, lyg ir toliau meškerykočį laikytiau...

Vaikams patinka dėdės Petro pasakutės. Jose, kaip ir jo gyvenime, viskas mažesnio nei visų kitų suaugusiųjų dydžio, apipinta mažybiniais žodžiais, kvepia ajerais ir drėgna skardine su besiraitančiais joje sliekais.

Tą rytą, esi įsitikinusi, ne mirti jis susiruošė. Užkando, sutraukė dūmą, pasiklausė kanarėlės, kuri vis anksčiau, kaip ir pavasario saulė, pakildavo iš miegų ir... išėjo meškerioti. Gilioje puspalčio kišenėje – tešlos gumuliukai (sliekai dar giliai įšalusioje žemėje miega), už guminio bato aulo – šaukštas ledams iš eketės išsemti, ant galvos – žieminė kepurė, o po pažastim – meškerė.

Žūklė buvo nebloga. Tokia nebloga, kad net nedvejojo, kur pasukti su laimikiu – tiesiai patraukė į rojų.

– Sveikas, Petrali, – kilstelėjo prieš šv. Petrą savo sudėvėtą,

saulėje išblukusią kepurę. – Atėjau pailsėcie. Nagi, rakink vartus, ko dvejoji?! Tu – Petras, žvejys, ir aš Petras, visų gyvenimų ežeri išmirkis, vien su žuvelėm pradraugavis. Ne tuščiom atėjau, Dzevuliui lauktuvių atnešiau...

Neišsigynė Petras Petro.

Sėdi abu po didžiulę žuvies galvą pasidėję ir čepsi iš pasitenkinimo: apčiulpia po kaulėlį pasidžiaugdami, kad šie – kiekvienas vis kitą įrankį, su kuriais nukankino Kristų primindami, tėra tik istorijos šešėlis, bet ne ateities nuojauta. Sėdi ir klausosi, kaip Laugalių vyrai vis dar tvirtais, gražiai susiderinisiais balsais traukia „Jėzau, sūnau Dovydo, pasigailėk sielų...“ Moteriškės kiek prasčiau padrebina, bet Petriukas ir jų nepeikia, nes, savos niekada neturėjęs, taip ir neišmoko joms dėl ko nors priekaištauti ar iš jų pasišaipyti, kaip kiti vyrai. „Visos jos man gražios, visos geros ir visos – ne mano!“ – kinkendavo pasigėręs.

Patenkintas ir Viešpats. Tokių gražių maldu, tokių giedojimų retai Jam šiais laikais tenka išgirsti. O čia – trečia diena visos padangės virpa nuo „Viešpaties angelo“.

– Matai, sakiau, kad ne tuščiom ateinu. – Dėdė Petras patenkintas mirkteli savo bendravardžiui. – Visas kaimas suėjo, visi su gėlėm, su vainikais. Net ir tolimiausi giminės šalcų nepabūgo! Guliu kap koks ministras: rankogaliai balci kyšo, marškinių kalnierių iškrakmolytas ir visi cik in mani žiūro. Matai, nabagai, visų gyvenimų nematė, tai nor per paskucines tris dienas atsižiūrės...

Taip gražiai numirei, dėde Petrai, kad net verkt negražu. Velniai rautų, kaip aš tau pavydžiu! Gyvenai kaip ir dera trisdešimt septinto numerio batus nešiojančiam metro penkiasdešimties vyrukui: niekam neužkliūdamas, po nendrynus, po apsnigtą ledą braidžiodamas, svetimų vaikų numylėtas. Vie-

nintelė tavo nuodėmė – arielkėlė, kuri kartais kelias dienas tave palaikydavo savo glėbyje (O kas man! Nei žmonos, nei vaikų neturiu...) ir nebent tie nugalabyti sliekeliai. O numirei kaip koks dinosauros. Pro vieną tavo šiek tiek pramerktą akį matau, kaip stengiesi visus perspėti, kad tokios rūšies atstovų kaip tu jau tik vienetai žemėje liko. Dabar sėdi sau rojuje, baltus žuvų kaulelius dėlioji ir kikenki žiūrėdamas į mūsų – bepročių – skruzdėlyną.

Gražiai gyvenai, laiku išėjai meškerioti, man lieka kilstelėti taurelę už tavo dinosaurišką sielą. Galėčiau ir užsirūkyti dėl tavo kanarėlės – juk ir ji mėgo tavo paperosuko dūmelį, bet... ji išskrido paskui tave. Kai baigsim visus giedojimus, išgirsi įprastą ausiai čiulbesį – ji jau tupės ant rojaus vartų.

Alyviniai obuoliai

Ruduo buvo nedrąsus: krustelės vieną kitą lapelį, pateplios geltoniu, nupūs ant žemės, ir vėl ramu. Dar viena neįtikėtina šilta, žalsva savaitė. Tik ankstyvosios kriaušės nepaisė oro – noko, kaito saulėje ir nuo mažiausio vėjelio krito kaip lietus į aukštą, šiurkščią sodo žolę.

Nedrąsūs buvo ir žmonės: tarstelės žodį kitą nežiūrėdami į akis, atsidūsės ir praslinks. Net kaimynai vengė užsukti pas tėvą – tarytum būtų staiga reikalų pristigę. O ir judu abu tylėdami rovėt burokus, tylėdami valėt nuo jų žemes, tylėdami vežėt į rūšį. Regis, ir gyvuliai priprato prie šeiminių tylėjimo: nei arklio raginti nereikėjo, nei karvei tarti įprastinio „Pa-trauk koją“ – pati sustodavo ir nė nekrustelėdavo melžiama. Kartais tau atrodydavo, kad namai susirgo ta pačia – JOS – liga ir palengva nyksta, traukiasi, praranda gyvastį – greitai vietoj jų atsivers juoda praraja.

Pirmiausiai iš jų ėmė trauktis garsai. Tėvas, didysis kaimo politikierius, net ir vakaro žinių metui atėjus nedrįsdavo spragtelėti televizoriaus jungiklio. „Einu pas Juozaponį, reikalą turiu...“ – išgirsdavai duslų pro duris smunkančio žmogaus pasiteisinimą. Tau visai nerūpi tėvo reikalas – kiekvieną kartą jis kitoks ir drauge toks pats – ištrūkti iš visa reginčiosios žvilgsnio zonos. Peržengus savų laukų ežią lyg ir palengvėdavo – už jos

žaliosios akys nesekė. Anksčiau jis niekad nesusimąstydavo, kokios spalvos Elenos akys. Dabar žinojo: žalios su rausvais taškeliiais. Įžengi į kiemą ir jauti: jos blyksteli trobos tarpduryje, artėja nuo šulinio arba iš malkinės, išdygsta taip staiga, taip netikėtai ties vartais į laukus ar prie vištidės. „Elena dar neišėjo – žmogus stengėsi susitaikyti su šia mintim – ji dar lesina vištas, kuria rytais krosnį, parkrypuoja nuo šulinio su kibiru vandens, neša šuniui pietų likučius...“ Kartais atrodė, kad Džimis patenkintas lyžteli moters rankas, šokteli ir priglaudžia galvą prie jos pilvo. Tėvas nežinojo, ko labiau bijo: neišprotėti nuo šito jos nuolatinio žiūrėjimo iš kiekvienos kertės ar dienos, kai jo moteris ištirps amžinybėje. Jis, mėgstantis apie viską pafilosofuoti, šiuo atveju nesvarstė: pati nuspręš kada išeiti ar Viešpats ją pašauks. Jis net nesimeldė už žmonos vėlę, nes ir nebuvo kaip: paėmęs maldaknygę ir pakėlęs akis į musių nutupėtą mergele Mariją, sutikdavo žalią, lyg ir priekaištingą, lyg šiek tiek pašaipų Elenos žvilgsnį – geriau pasimelsk už save...

Nesimeldi ir tu. Prasmego tiltas tarp tavęs ir TO, kuris išgirdavo maldas. Kiaurymė, prarijusi motiną, dvelkė šalčiu, nešės dieną po dienos į savo juodas gelmes, glemžėsi tylą apgautus darbus, banalius rudens rūpesčius, sutiktus žmones ir visa, kas dabar vadinosi judviejų su tėvu gyvenimu. Tu matei, kaip ta juoda, besotė skylė plečiasi, kaip į ją grumstelis po grumstelio byra drauge su nugeltusiais lapais visos tavo svajonės, kaip ji artėja sodybos link pakeliui nusinešdama visus kažkada tokius mielus ir paprastus įvykius, atgrasindama į jūsų namus žadėjusius užsukti žmones.

Net ir artimieji vengė dažnesnių apsilankymų, o ką kalbėt apie kaimynus ar pažįstamus... Gal jie bijojo visur esančių Elenos akių, o gal jautė, kaip ir tu, namus jau laižančios prarajos šaltį.

Kai tą sekmadienio vakarą į kiemą vienkinčiu vežimu įsuko žmogus, tėvas dar buvo nespėjęs išsmukti „su reikalu“ į kaimą. Sėdėjo prie lango, traukė dūmą ir pro obuoliuotas sodo šakas žiūrėjo, kaip už ežero leidžiasi kruvina saulė. Tu jo neperspėjai, kad turite svečių. Pro kitą langą tylėdama stebėjai atvykėlį, kuris labai lėtai ir sunkiai ropštėsi iš vežimo. Nors dienos buvo pasakiškai šiltos, o ir vakarai ne ką šaltesni nei rugpjūtyje, vyriškis vilkėjo ilgu iki žemės paltu (jūsiškai vadinama burke) su aukšta stačia apykakle, ant galvos buvo užsimaukšlinęs žieminę kepurę. Jis kruopščiai rišo prie rungo vadeles, tikrino, ar ne per stipriai jas priveržė, paskui sugraibė vežime glėbelį šieno ir nunešęs pametė arkliui. Dar kartą sugrįžo prie vežimo, iš pasostės ištraukė kažkokį balsvą krepšį ir lėtais aukšto, gunktelėjusio žmogaus žingsniais artėjo per kiemą gryčios link.

Tėvas atsisuko tik išgirdęs beldimą į duris.

– Tegul bus pagarbintas Jėzus Kristus... – kimus storas balsas privertė jį dar labiau suklusti.

– Per amžių amžius, – atsiliepei bandydama vakaro prieblandoje įžvelgti atvykėlio veidą.

Tėvas nerangiai atsistojo, priėjęs paspaudė ištiestą vyriškio ranką.

– Sėsk. Ar važiuotas? – stovėjo prieš svečių daug žemesnis, sudžiūvęs, sutrikęs. Nežinojo, ką daugiau pasakyti.

– Važiuotas. Ruošias, ruošias nuo pietų, bet vis tiek susivėlinau. – Žmogaus žodžiai kaip ir jo kelionė, kaip irėjimas per kiemą buvo sunkūs, lėti.

Prisiminei, kad ne kartą buvai jį mačiusi parapijos bažnytėlėje: ūgiu išsiskirdavo iš kitų kairiąją bažnyčios navą užtvindžiusių vyrų. Ūgis ir reto rudaplaukiams būdingo baltumo veidas tarp saulės nugairintų žemdirbių negalėjo būti nepastebėtas.

Vyrai rūkė ir tylėjo. Įsitempusi laukei, kada prasidės įprastinis gyslų tampymas. Taip vadinai retų užklydėlių smalsumą: „Tai kada ji susirgo? Ar ilgai ligoninėje gulėjo? Ar nujautė, kad jau nesugrįš namo?..“

– Žinai, aš ilgai laukiau, – vyriškis galų gale nusiėmė nutrintą, prakaitu trenkiančią kepurę, pavartė rankose it svarstydamas, kur ją padėti, bet pagaliau priglaudė ją šalia savęs ant suolo. – Sakau, jeigu ką parvežė, tai pas tave paliko. Ateisi sekmdienį į bažnyčią ir atiduosi. Bet va, – dabar jis prasisagstė palta, lyg žąsinas patempė aukštyn ir į šalis retais gyvaplaukiais apšepusį kaklą, – eina savaitė po savaitės, o tu – nieko. Sakau, pats pasiteirausiu.

– Teiraukis, teiraukis, – tėvas mirko dūmuose ir savo mintyse.

– Tai ar nieko taviškė man nepaliko? – Senis visu stambiu stotu užgulė stalą, ant kurio jo didžiulės, pamėkliškai baltos baltais plaukeliais apžėlusios rankos atrodė tarsi kokie egzotiški gyviai.

– Ko nepaliko? – sukľuso tėvas.

– Taigi sakau, ar nieko taviškė neparvežė man iš Amerikos?

– Iš Amerikos? Ar Lina?

– Nu, per šermenis juk buvo parvažiavus?..

– Ne, nebuvo... Negalėjo... Kaip tik vaiką gimdė... – Tėvas, regis, kalbėjo ne apie savo dukrą, anūką, o apie tolimus vakaro atšvaitus už lango.

– O man sakė, kad matė tavo Linutę per laidotuves. Tai aš ir pagalvojau: Linutė Amerikoje ir mano Marytė Amerikoje. Sakau, gal gromatą ar kokį dolierį dukrelė man perdavė. Neiškentęs atvažiavau pasiteirauti.

– Ne, ne, neparvažiavo... Nieko neperdavė... – Tėvas užsidegė naują cigaretę.

– Tai matai... – Atvykėlis jau sagstėsi palto sagas. Jų buvo daug. – Pripasakoja žmonės nebūtų dalykų, o žinai, tėvui – jau ir rūpi. Vieną ją teturiu. Gera mano Marytė buvo... Ir dabar gera – nepamiršta savo senio. Rašė, gal kitais metais pasikviesiu tave, tėtė, į Ameriką. Važiuosiu. Parduosiu arklį ir važiuosiu.

Žmogus atsistojo. Iš lėto užsidėjo kepurę savo storais bukais pirštais, kruopščiai užsirišo raišteliu po smakru.

– Neparvežė tai neparvežė... – skėstelėjo rankomis. – Reikia traukti namo. Kelias tolimas.

Pasuko durų link, bet dar nepaėmęs už rankenos sugrižo:

– Visai pamiršau. Aš gi obuolių atvežiau. Va, – ištraukė iš pastalės tinkliuką, plystantį nuo vaisių. – Alyviniai. Nėra kam valgyti. Vėlyvieji. Visas kaimas neša. Kiek man vienam reikia?.. Gal išpilsit? Su tinkleliu nepaliksiu.

– Duok indą, Vale, – negyvu balsu pasakė tėvas.

Kai atnešėi prie stalo krepšį, vyriškis palengva ėmė obuolį po obuolio ir dėjo ne į jį, o ant stalo.

– Čia, ant viršaus, pririnkau gražesnių – matot kokie dideli ir sultingi, o apačioje prastesni...

Prastesnius sukratė į krepšį, tinkliuką įsikišo į palto kišenę, perbraukė rankomis per šonus ir paskutinį kartą jau be jokios vilties, tik su giliu atodūsiu atsuko savo rausvai baltą veidą į tėvą. Senio akys buvo apsiašarusios, vokai bjauriai išvirtę raudonąja puse į viršų, po jais – paburkę maišeliai.

– Tai, sakai, Linutės nebuvo... Važiuosiu...

Tėvas tylomis išlydėjo svečią pro duris. Palaukė, kol jis atpainiojo vadeles, įsiropštė į vežimą ir paragino arklį.

Grižęs į vidų paėmė nuo stalo didžiulį obuolį ir pirmą kartą nuo tos dienos, kuri kaip lėtas žemės drebėjimas pradėjo griauti mūsų gyvenimą ir namus, nusišypsojo:

– Ot, čiodokas! Ant viršaus gražesnių parinko... Visą amželi buvo įdomus, o kai žmoną palaidojo, visai nei ši, nei tą šneka... Ar pažinai? Jurgelionis iš Žvangučių. Jo duktė, sako, irgi truputuką kitokia, bet amerikoniui patiko ir išsivežė.

Tėvas dirbtiniais dantimis smagiai grybštelėjo obuolio – net sultys nuvarvėjo per barzdą. Jis kando dar ir dar vis pakraipydamas galvą, prisimindamas ką nors įdomesnio iš Jurgelionio gyvenimo.

– Skanūs obuoliai, – ėmė gal trečią. – Gaila, kad mūsiškė alyvinė nušalo. Reikėtų bent kokią šakelę įskiepinti.

Jis valgė ir kalbėjo.

Tamsa tirštėjo, baigė užlieti visą trobą, tik pro langą tebežėrėjo rausvas vakaro dangus ir ant stalo lyg koks iššūkis prie namų sėlinančiai juodai prarajai švietė didžiuliai balti balti alyviniai obuoliai.

Tą vakarą tu vėl meldeisi. Už Jurgelionį: kad Dievas jam leistų išvysti savo Marytę. Nesvarbu – Amerikoje ar atvykusią į Žvangučius.

Troškulys

Kad ir kada pareitum, kad ir per sniegą atbristum, vis tiek jauti – vasara. Atlapati namų langai, o po jais – svaigus naktinukių kvapas, monotoniškas plaktuko kaukšėjimas tėvo rankose: tuk, tuk, tuk, pasitinka dieną, tak, tak, tak, – ją palydi, atlikdamas tik kaime gimusiems suprantamą ritualą: iš vakaro dalgis nuvalomas, palyginamas, kaip ir dera elgtis su kiekvienu įrankiu po darbo, o ryte jis pakartotinai išpustomas – jame užlūžta pirmieji saulės spinduliai, ir plaktukas visai kitaip šokinėja pailsėjusio plovėjo rankose.

Saulė vakaruose. Matau tik jos atspindį: nuo tvarto krenantis milžiniškas šešėlis uždengia beveik visą kiemą. Tik „šopa“ – senoviškas, šiaudais dengtas pastatėlis, kažkada tėvų suręstas vienai karvei ir vienam paršui, tekėte aptekėjęs paskutiniaus raudonais spinduliais. Prie jo vaikštinėja prisilesusios, apsunkusios vištos, tingiai karkia ir neria pro atlapas tvartelio duris vidun – ten dar galima užtikti saulės nurausvintų grūdų.

Aukso spalvos molis, iš kurio nulipdytos „šopos“ sienos, kruvinas molis, nes jį minkė tėvų kojos, molis, kuriame jų prakaito daugiau nei vandens, dabar nesaugo nuo šalčio net ir vištų. Šitos sienos abejingai rymojo laidojant tėvus, jau gero kai aprimusios stūkso šiandien ir dar daug vargo užduos tiems, kurie ateityje bandys jas sutrupinti į dulkes.

„Seneliai turi muziejų! – kažkada gyrėsi mano vaikai. – Per visą kaimą kito tokio nerasi!“ Kaip gerai, kad ir „muziejus“, ir vištos maudosi vakaro saulėje, kad aplinkinių kaimų žmonės jau turbūt susirinko prie ežero: senstelėjusios moterys brenda į mažytes proskynas tarp nendrių ir plaunasi rugiapjūtės dulkes. Tai viena, tai kita bailiai apsidaro – jos kiekvieną minutę pasiruošusios savo apvytusius kūnus paslėpti nuo pašalinių akių vandenyje. Numetusios ant kranto įjuodusias, akuotų pristrigusias liemenėles, muilinas pažastis, paskui tūpčioja vis paskandindamos ir ištraukdamos nutįsusias krūtis, kol prislopintų och ir ach būna gana, ir jos pamėlusios, bet žvalios, gal net ir atjaunėjusios sušoka į švarius sijonus, palaidinukes.

Jaunimas kelia alasą pačiame ežero gale ir kitoje jo pusėje – kur krantai smėlėti, gražios, medžiais ir žilvičių krūmais apsuptos aikštelės.

Ten ir aš bėgdavau. Labai nesinorėjo plaukioti čia pat galaulakėje, kur ežero dugnas akmenuotas ir kasmet raunamos nendrės vėl ataugdavo. O ten buvo visko: ilga plati sekluma be jokių žolių, dumblo, tik geltonas smėliukas kutena padus ir krante jo ištisi plotai – kiek pilių galėjai pastatyti! Ir iki galvos užsikasti karštuose žemės miltuose! Ir prisėlinus užpilti saują draugei už kelnyčių!

Smėlio šiandien beveik nebėra. Jį išplukdė laikas, o gal ežero krantai subrido į vandenį. Ir senyvos moterys neateina nusiplauti prakaito, nes vienos savo darbus jau baigė visiems laikams, o kitos nulydi išblukusiais žvilgsniais kombainus. Pakrūmėse puikuoja vienas kitas blizgantis automobilis, švysteli alaus butelis, užsidega cigaretės ugnelė.

Į ežerą remiasi valstiečių laukai. Iš jų it upeliukai vingiuoja virtinės gyvulių: iš pradžių jie slenka vienas paskui kitą, paskui

„upelio“ vaga pradeda platėti – karvės pajunta vandens kvapą, lenktyniauja, spardosi ir prie ežero pripuola beveik visos kartu – lyg kareiviai sustingsta vienoje eilėje. Pasigirsta monotoniškas siurbimas ir banguotas vandens gurgėjimas gerklėse. Tarp jų nematau tėvo žalmargių.

Ir vis dėlto vasara. Vakaras. Girdžiu, kaip į šulinio rentinį džergžteli kibiras, kaip lekia žemyn ir suka cypaujančią rankeną – kaimynas atėjo vandens. Jis neturi šulinio. Dabar semia: rankena girgžda iš lėto, vienodu ritmu, teliūškuoja ir krenta į gelmę per kibiro kraštus išslystantis vanduo, kol staugiai pliūpteli perpilamas į kitą indą. Tyla. Neinu žiūrėti, bet žinau: senas, įdegęs, stambokas vyriškis, pridengęs tik siaurą dar gražaus kūno dalį šviesiomis trumpikėmis su juokingai plačiomis klešnėmis, klūpo prie šulinio ant vieno kelio ir pavertęs mėlyną emaliuotą kibirėlį godžiai geria vandenį. Jo baltos neklusnios garbanos išsidraikiusios, o jis geria ir geria. Paskui atsistoja, perbraukia ranka per lūpas – ooooch gardumėlis! – pasako, o gal tik pamąsto, sužeria aukštyrų plaukus ir įsmeigia akis į besileidžiančią saulę: gal meldžiasi, gal dėkoja Dievui už vasarą ir numalšintą troškulį, gal pamiršta, kas jis, ko ir kur atėjo?

Ilgokai kaimynas braidžioja po horizontą, lyg ir kažko lūkuriuoja – negaliu neišeiti iš kiemo jo link.

– Gražus vakaras, – sakau.

– Aha aha, – atsisuka jis nudžiugęs. – Seniai tokios vasaros nebuvo. Matai, kaip čia pas mus! Nei šveicarijų, nei amerikų nereikia. Be reikalo visi jų bala žino kur ieško...

Dar ilgai kalbamės apie tai, kur dabar leidžiasi saulė ir kur ji leis po savaitės: virš Puzinskių sodybos ar jau kairiau – už gairės, apie nebaigtus kirsti miežius – kombainas vėl sugedo ir nurūko į bazę, apie paežerėje įsikūrusių turistų sugautą pen-

kių kilogramų karpį. Paskui kaimynas paima mėlyną kibirėlį ir suka per pievą savo trobos link.

– Dar neatsisveikinu, – sako stabtelėjęs. – Ateisiu žinių paklausti. Sakė, rodys kaip tų moteriškį, nagi tų, tų, aha, Gandi, Indirų Gandi kavos. Šitokių moterį nudėjo! Ot, rupūžės, ir ką ji jiems blogo padarė? – samprotauja nulinguodamas.

Jis ateis. Todėl einu prie trobos. Sunkiai įkišu raktą į surūdijusią spyną. Dvidešimt metų ji ištikimai saugo mano praeitį ir visus, kurie sugrįžta, atlaidžiai įsileidžia vidun. Įeinu ir aš. Atlapoju langus, nes žinau, jis ateis. Nunešiotus, per didelius, nors ir labai didelėms jo kojoms, batus paliks prieangyje ir garsiai, drąsiai pabeldęs, jau su ilgomis kelnėmis ir marškiniais išlepsės į vidų.

– Labą vakarą. Dar nerodė? – užmes akį į televizoriaus ekraną, o paskui sugriaudęs ištiesęs rankas:

– Nu, o kur mano Aušrytė? Kur mano mažoji? – ir net nespėjus man apsidairyti jau mėtys iki lubų iš laimės krykštaujantį vaiką. Paskui jis ginčysis su tėvu dėl amerikų politikos, dar kartą keiks Gandi žudikus, sulaikęs kvapą ir prikišęs veidą prie pat televizoriaus žiūrės į vaizdus ekrane, bet nė minutei nepaleis nuo kelių Aušrytės.

– Op, op, joja Aušrytė! – kalbins ją protarpiais atitrūkęs nuo pasaulio įvykių. – Kaip šuniukas loja? Ojojaj kaip gražiai. O kaip Aušrytė šoka? Ajajaj mano mergaitukė! Bus šokėja kaip kažin ką!

Brisdama per usnimis užžėlusį kiemą atgal, vieškelio link, vis dar girdžiu sodrų kaimyno balsą. Jis neprigirdi, todėl pats kalba iš visų plaučių ir tėvas jam šaukia, perrėkdamas televizijos diktorių. Tarp jų vyriškų balsų plevena vaiko juokas. Trobesys atlapotais langais, regis, plyšta nuo jame vykstančio gyvenimo, nuo paprastų vasaros vakaro veiksmų ir žo-

džių, nuo tris kartas siejančio nematomo artumo ir valstietiško pasitikėjimo, kuriame nė šešėlio nuogąstavimų dėl rytdienos, nes visa, kam lemta ateiti po šiuo stogu – džiaugsmingai arba su skausmo žyme, – jau buvo arba bus nepriklausomai nuo žmogaus valios.

Gimtadienis

Visai nenorėjau jo sekti. Dūmiau siauru paežerės takeliu savais reikalais. Medžių šakos vešliai leidosi žemyn, lapai buvo dideli, sodriai žalios spalvos it džiunglėse. Net keista, pamaniau, kad tie nususę krūmokšniai, už kurių eidavome vaikystėje slėpynių, išaugo į šitokius gražuolius. Tačiau daugiau jie man nerūpėjo, nes pastebėjau keleliu žingsniuojantį žmogų: kepurė su snapeliu, languoti, ilgi, storo audinio marškiniai, į guminius ilgus batus sukištos kelnės. Tėvas? Kur jis eina tvirtu, gerai žinančio ką daro, žmogaus žingsniu? Palikau jį plaukiantį dalgį – juk pati šienapjūtė.

Krūmai talžė man veidą, kabinosi į plaukus, bet aš beveik nejutau jų pastangų mane sulaikyti. Broviausi įnirtingai pirmyn, norėdama neatsilikti nuo lygiagrečiai keleliu einančio tėvo. Judėjau tarsi išdykėlio vaiko smarkiai sviestas akmenukas virš paslaptinių ežero gelmių.

Staiga ėmė pliaupti lietus. Jis garsiai šniokštė pro susipynusias medžių šakas, negelbėjo nė dideli lapai – jutau, kaip šlampa plaukai, kaip teka vanduo jais žemyn, vingiuoja paausiais, per kaktą, per nosį. Nugara jau irgi buvo permerkta, bet išlįsti iš medžių priedangos vis tiek nenorėjau, nors visai čia pat bu-

vo kelelis, įnyrantis į miestelį. Galėjau skuosti iki pirmųjų namų ir pasislėpti po koku stogeliu ar laiptinėje. Bet to nepadariau, nes man rūpėjo sekti iš paskos, o tėvas lyg tyčia sulėtino žingsnį tarsi mėgaudamasis lietumi, stabtelėjo ties viena kita iškaba. Kai jis nusisuko ir vėl patraukė tolyn, išlindau iš krūmų ir saugiu atstumu žingsniavau iš paskos.

Jis paspaudė apšiurusio namelio durų rankeną ir dingo. Kad ir kaip norėjau, tai nebuvo ūkinių prekių parduotuvė nei kokia nors valsčiaus kontora. Apėjau visą namelį – suklypę langai, persikreipusios durys, niekada nevalytos, kelių dešimtmečių dulkes saugančios palangės. Ko jam čia reikia?

Vos pravėrusi duris supratau, kas už jų vyksta. Matrona, platesnė nei stalas, už kurio buvo įsitaisiusi, ilga plačia dilde zulino nagus. Jos įspūdingi plaukai, sukelti aukštyn, pūpsojo it gandrulizdis virš klaikiai juodai išdažytų akių ir pagurklio, ringėm sugulusio ant plačios dekolte. Blizgantis atlaso chalatą vos vos laikėsi neprasiskyręs – vienintelė saga ties krūtimis kabėjo ant kelių siūlų. Po juo dulkių spalvos apatinis šiek tiek prilaikė žemyn virstančius moters taukus.

Matrona net nepažvelgė į mane, sustingusią ties durimis. Tik ištiesė ranką lango link, kad galėtų įsitikinti, ar nagas jau pakankamai dailus – iš visų riebių ringių, pažastų ir pagurklio plūstelėjo prakaito, purvo ir gendančio kūno dvokas. Kai ta smarvė nusirito tolyn, mano žvilgsnis nuslinko prie kitos personos. Ji buvo dar klaikesnė: pusiau gulomis rymojo savo migyje, kuris kažkada gal ir buvo lova, bet dabar priminė nešvarių skudurų jovalynę. Ir pati moteris ne ką tesiskyrė nuo tų purvinų, šlykš-

čiai sujauktų paklodžių ar pagalvių – suplyšusiais žemės spalvos marškiniais, baisiai išsidraikiusiais, kaip Adamsų močiutės ilgais plaukais, pro kuriuos retkarčiais žybtelėdavo paklaikęs žvilgsnis. Ji gulė, sėdosi, lipo iš lovos, krito atgal, o šalia jos stovinti stuomeninga boba prievaizdė ją šurkščiai tramdė sakydama: praeis, viskas praeis, tik pailsėk, nesidraskyk šitaip...

Pro praviras duris kitame kambaryje mačiau dar vieną tokią pačią lovą ir ne ką geriau atrodančią pamišėlę joje. Tik tėvo niekur nė kvapo. „Matrona turi ir geresnių, švaresnėje patalynėje“, – pradėjau guosti save, slinkdama laiptų link, kuriuos mano akyla akis pastebėjo už sunkios bordo uždangos. Nieks manęs nesulaikė it būčiau nematoma: Matrona toliau dildino nagus, pamišėlės blaškėsi, bobos jas ramino. Laiptai buvo siauri, mediniai, prisigėrę buvusių klientų batų kvapo. Sulig kiekvienu žingsniu tvoskė tokia aitri gama, kad neabejodama galėjau nustatyti: čia lankėsi ne tik kaimiečiai mėšlinais guminiiais. Būta ir odininko, ir pienininko, ir vyrukų iš skerdyklos. Girgždantis, vos leisgyvis turėklas trenkė pigiais viršaičio kvepalais. Pačiame viršuje oras buvo šiek tiek gaivesnis – mažutį koridoriuką apšviečiantis lagamino dydžio langelis tarsi koks vilties tunelis kvietė mane atlapa savo ertme į lauke vis dar pliaupiantį lietų. Iškišusi rankas surinkau rieškutes gaivos ir panardinau į jas veidą. Truputėlį palengvėjo. Tik trupinėlį, nes priešais laukė trejos durys: bjauriai sukaltos, dar bjauriau nudažytos, pačios šlykščiausios durys, kurias kada nors man teko matyti. Jas reikia atverti. Už jų turi būti gražiau nei ten apačioje. Už jų privalau rasti tėvą.

Rankenos vėrėsi tyliai, gličiai, tarsi būtų apseilėtos ar dar vis suteptos riebaluotais mėsininkų delnais. Čia viskas buvo

metų metais neplauta, čia gulė sluoksniais rankų prakaitas, atsinešti lūkesčiai, gyvuliškos aistros ir visa, kuo norėjo atėjusieji bent valandėlę atsikratyti. Ar čia ir tėvas atnešė savo neviltį dėl lietaus išguldyto vasarojaus, dėl ką tik po jauna obe-laite pakastų penkių paršelių? O gal dėl nuolatinio motinos dūsavimo ankstyvais birželio rytais, kai saulė taip greitai nublizgina trobos langus, kad nežinia, ar miegas buvo užspaudęs akis, ar tik dar vienas rūpestis drauge su vakaro maldom nugulęs ant jos blakstienų.

Visi kambariai dvelkė pelėšiais it seniai neveikiantys, nevėdinti, nevalyti šaldytuvai, visuose suposi susiraizgę į paslaptin-gus, tik vorams suprantamus zigzagus, pajuodę voratinkliai. Vie-name kambaryje gulėjo atsainiai numesta kėdė su trim kojom, kitame – per grindis tiesėsi nuo lango nukritusios užuolaidos šleifas, trečias buvo panašus į nereikalingų daiktų sandėlį.

Tėvas mėgo švarų maistą, muilu kvėpiančius marškinius ir šeštadienio ritualą – eiti į anapus ežero esančią Sabaliuko pir-tį. Tėvo kepurė su snapeliu šiuose kambariuose nekliudė nė vieno voratinklio.

Jie savaime traukėsi, tolo, drauge tarytum tinklas leisgyves žuvis nusitempdami visus rakandus, blogus kvapus, bjauria-sias duris ir net tą nepajudinamą liulantį kalną – Matroną. Voratinkliai apipynė ir besiblaškančias pamišėles, ir jų stuo-meningas prižiūrėtojas. Greitai visa dingo už šniokščiančios lietaus sienos. Pro ją, vis braukdama veidu plūstantį vandenį, išvydau artėjantį žmogų. Žingsniai lėti, ilgos, tiesios kojos, pė-dos vos vos pasuktos į vidų, dedamos tvirtai, lyg pagrindinis gyvenimo tikslas būtų giliai į žemę įspausti kiekvieną savo pėd-saką. Suvokimas, kad ta eigastis yra vienas gražiausių dalykų

mano gyvenime, ėmė dilginti taip, kaip grįžtantis kraujas į nutirpusią koją. Eigastis, dėl kurios buvau pasiryžusi pamesti galvą ir perduoti sielą. Eigastis, kurios taip ir neteko atrasti tarp tų, kurie ateidavo į mano namus. Dar ir dar viena minutėlė salsvai nenumaldomo skausmo ir...

– Tau akis prilijo, – sako tėvas, negrabiai glostydamas aukštyn visai pražilt taip ir nespėjusius savo plaukus. Jo marškiniai balti, kaklaraištis parištas tik šiam vieninteliam kartui, naujutėlaitis, puikiai gulantis kostiumas, iš po kelnių, tarsi dailaus žvėrelio kailis, žvilga pro lietaus lašus lakuotos batų nosys. – Eik namo, liūties dar tik pradžia, o mama nerimauja... – sako lyg norėdamas pabarti, lyg atsiprašyti, o gal pasakyti tai, ko niekada anksčiau neišdrįso.

Lietus išplauna ne tik akis. Skaidrus jo vanduo nušluoja visus, atmintį aplipusius gyvenimo voratinklius, iš po kurių išnyra aiški data: šiandien mano tėvo gimtadienis. Jam būtų sukakę devyniasdešimt.

Iš laimės

Gražiausias pasaulis, kai žiūri į jį pasilenkus per savo paties tarpkojį. Gal dėl į pakaušį subėgusio kraujo, o gal dėl trikampės panoramos medžiai atrodo didesni, namų stogai – aukštesni, o ant tako prieš saulę drybsanti katė labai panaši į klasingai tave stebinčią panterą.

Jonulis, deja, šito nežinojo. Taip jau yra, kad kas turi ypatingas – lanku išlenktas kojas, nepasinaudoja galimybe regėti vaizdus tarsi pro didžiulę apvalią žiūrono akį.

Jonulio ne tik kojos ne tokios kaip visų: storos, raumeningos, tiesiai nuo šakumo lekiančios ovalu žemės link. Jo ir pėdos lyg žmogbeždžionės – neįprastai didelės, su ilgais per pirštų galus žemyn užlinkusiais nagais.

Tavo nagai – kaip meškos, sakydavo jam kaimo šmaikštuočiai, bet jis negirdėjo nei jų, nei gerosios Alksnienės padūsavimų, kai ji vienintelė visoje apylinkėje nesibodėdavo išmirkyti purvyno prisigėrusias, batų niekada nemačiusias šio pavargėlio pėdas. Išmirkydavo, o paskui, prisėdusi ant žemo suoliuko priešais Jonulį, imdavosi darbo. Dėk, Jonuli, koją ant šito suoliuko – pastumia artyn vaikų iš skiedryno atneštą kreivokšlį. Jonulis negirdi. Žvilgsnis kaip buvo įbestas virš moters galvos

kažkur į kieme vykstantį paukščių ir gyvulių gyvenimą, taip ir lieka. Alksnienė pati ištraukia vyriškio koją iš vonelės ir atremia ant suolo. Atneškit, vaikai, didžiąsias tėvo žirkles. Žirklių pristatomos akimirksniu, nes Jonulio nagų karpymas – vienas įdomiausių įvykių jų gyvenime. Paduokit, vaikai, plonąją tėvo dildę. Ir dildė yra. Darbas prasideda. Alksnienės net veidas persikreipia – taip ji spaudžia žirkles, bet Jonulio nagai, nors ir gerai išmirkę, nenori pasiduoti. Jam, kaip arkliui, kirviu reikia nukapoti, – mesteli pro šalį praeidamas Alksnis. Vis dėlto kirvio neprireikia. Kiek žirklių, kiek peiliu – ir kreivos, ašturių nagų atplaišos, tarsi medžio skeveldros, pasišokėdamos krenta ant aslos. Paskui moteris paima dildę ir pradeda brūžinti ašturius kampelius. Net ir tada, kai ji netyčiom brūkšteli per pirštų galus, Jonulio veide nevirpteli nė vienas raumenėlis.

Nei veido, nei akių – o jos tokios mėlynos, kad atrodo tarsi būtų be vyzdžių – išraiška nepasikeičia ir tada, kai Alksnienės išlydėtas vyriškis iššleivoja į kiemą ir įsitaiso ant kaladės netoli malkinės.

– Jonuli, Jonuli, kiek tau metų? Kur tavo pati? Jonai, Jonai, ga ga ga, tavo pati ragana, išvažiavo žagarų, parvažiavo be nagų... – klega Alksniukai tupinėdami aplinkui, kol jiems nusibosta, ir visi išsilaksto kas sau.

Jonulis sėdi skiedryne iki vakaro. Nei jis kam rūpi, nei jam rūpi, kas dedasi kieme. Net ir šuo, kurį laiką akylai stebėjęs gerai pažįstamą svečią, nustoja vizginti uodegą ir pataikaudamas inkšti. Anksčiau dėl šitokio sėdėjimo saulėkaitoj vienas kitas geraširdis susirūpindavo: kad saulės smūgio senis mano kieme negautų, o tai dar ir laidoti teks. Dabar šis pavojus Jonuliui negresia – kažkas jam padovanojo seną aplamdytą šiau-

dinę skrybėlę, su kuria jis ir miegoti eidamas nesiskiria. Tik truputėlį pamauna nuo plikės į priekį – ant akių ir šitaip ja prisidengęs paskęsta šienu kvepiančiuose sapnuose.

– Jonuli, valgyt tau atnešiau: va sriubos dubenėlis, duona, o vėliau blynų duosiu. – Alksnienė įspraudžia į didžiules raudonas rankas metalinį dubenėlį, į kurį įmerktas šaukštas, ant šalia gulinčios medžio pliauskos padeda bene kokias penkias storas riekės duonos ir nuskuba atgal į trobą – bijo, kad blynai neprisviltų.

Į vidų nieks nekviečia vyriškio, žino – neis. Tą dieną, kai Jonulis būna skiedryne, nereikia jam trukdyti. Tokia jo valia, ir jau seniai net vaikams aišku, kad kitaip nesiels. Jo nuomone, laiko yra tiek daug, kad neverta jį dalyti po gabaliuką: šitas praleistas kieme, kitas – troboje, dar kitas – laukuose. Ir į dienas jis jo neskirsto, nes visos dienos savaip geros, o koks skirtumas – pirmadienis ar trečiadienis. Ta diena, kai Alksnienė jam apkarpo nagus, ko gero, pati ilgiausia, nes Jonulis nieko negali daryti, tik sėdi saulėkaitoj ir džiaugiasi. Net ir valgyti ima ne su tokiu gyvulišku apetitu kaip paprastai. Nagų kirpimo diena Jonuliui – tarsi atlaidai.

– Sėdi kiaurą dieną dykas, bent rožančių atkalbėtum, – nepatenkintas stabteli ne vienas namų šeimininkas prie tokio keisto svečio, bet... pastovi, numoja ranka ir nueina. Juk ne taip jau dažnai žmogus užsuka – vieną du kartus per metus. Ir būna kiekvienoje sodyboje tiek, kiek pats sugalvoja. Atsiranda kokį rytą klojime, šiaudais apkibęs arba dar saulei netekėjus jau sėdi kieme ant vežimo ienos ar ant kokios kaladės. O, Jonulis atklydo! Nei labai džiaugiasi, nei nusimena žmonės. O

jeigu jau atklydo, tai savaitę pabus tikrai. Žinoma, jeigu nenu-
tiks kokių nors netikėtų dalykų, kurie gali Jonulį išgąsdinti.
Arba įskaudinti. Bet apie juos žinos tik pats Jonulis, nes nie-
kam daugiau nerūpi, kodėl seniokas iš vienu namų išeina grei-
čiau, o kituose užsibūna net ir dvi tris savaites. Yra ir tokių
sodybų, kuriose Jonulis paprastai išgirsta vieną ir tą patį:

– Eik pas Alksnienę, ji tavęs jau pasiilgo. Eik eik, ji labai
gera moteriškė, visus valkatas priima, o tavęs tai ypač gaili... –
Šeiminkas suima Jonulį už skverno ir paragindamas, patemp-
damas, neleidamas nė susivokti, išstumia pro vartus. – Jos
namai va ten, ant kalvelės, ar matai, ji tau valgyt skaniai duos,
gal patalą svirnely paklos...

Jonulis, išgirdęs apie svirnelį, paspartina žingsnį. Būtų gana
užsiminti vien apie Alksnienę – ši pavardė seniui pati reikš-
mingiausia pasaulyje, – bet galima smagumo dėlei pridėti ir tą
svirnelį – ko nepradžiuginus žmogaus? Juk po mirties Vieš-
pats gali paklausti, o ką gera padarei žemėje? Va ir bus vienas
geras darbas: Jonulį pas Alksnienę nusiunčiau, poilsį svirnely
pažadėjau, o kad jam patalą paklojo kluone – ne mano kaltė...
Svarbiausia, kad nereikės šerti šito besočio ir šienas daržinėje
liks nesuterštas – juk Jonulis visada atsikelia su šlapiu klynu.
Kur kažin Alksnis deda myžalais dvokiantį pašarą?

– Na, suvalgei sriubą? Tai gerai, neškit, vaikai, dubenėlį į
vidų. Valgyk dabar blynus, tik po truputėlį, nes labai karšti,
bulviniai. – Alksnienė įduoda Jonuliui kitą dubenėlį. Šakutės
net nesiūlo – ir taip ja nesinaudos.

Jonulis šlamščia blynus čiupdamas juos iš dubenėlio vieną
po kito it koks alkanas šuva, ryja dideliais kąsniais beveik ne-
kramtydamas, o jeigu koks gabalėlis nukrenta ant skiedryno,
akimirksniu jį suranda ir susigrūda į burną su viskuo, kas ant
jo prilipę.

Nagų karpymo dienos pabaiga kvepia neregėto skonio bulviniais blynais, o pro kluono duris išėjusi Alksnienė, ką tik paklojusi ten Jonuliui patalą, artėja tarsi Pana Marija, nesiekdama kojomis kiemo žolės... Tuoj tuoj ji ištars visą gyvenimą Jonulio lauktus žodžius. Tačiau moteris praeina beveik nesustodama:

– Eik, Jonuli, gulkis ant šalinės, šiltai paklojau, – paima iš jo tuščią dubenėlį ir nukrypuoja savo rūpesčių naščiais nešina į trobą. Jeigu ne tie naščiai, Jonulis gal ir pasakytų: – Tai kad sakė man – svirnelyj, o ne kluone ant šalinės...

Tačiau ir šį kartą jis laiku nesuzgrimba – Marija tik akimirką nusileidžia iš dangaus, ir tokia Ji nuo žmonių nuodėmių pavargusi, kad turbūt ne svirnelis Jai galvoje...

Jonulis apsidairo po nakties glėbin grimztantį kiemą ir neuztikęs nė vieno, jo nevilį galinčio suprasti žvilgsnio, keliasi nuo kaladės ir labai pats sau sunkus, kažkoks per didelis ir per storas ropščiasi ant šalinės. Poryt pasakysiu – nusprendžia prieš užmigdamas.

Kita Jonulio diena prasideda labai anksti. Ar pašėlo tas senis! – pykčio banga išmeta iš lovos užsimiegojusį Alksnį, nes kirvio dunksėjimas dar saulei netekėjus kala jam tiesiai į ausų būgnelius. Darbininkas mat atsirado! Vakar visą dieną skiedryne prasėdėjo, o šiandien be laiko visą kaimą sukels ant kojų. Širsta Alksnis, ražosi ne kažin kiek geriau pailsėjęs Alksnienė, o Jonulis kerta ir kerta vieną už kitą storesnes medžio pliauskas it norėdamas iki saulėtekio visą nakties rimtį šipuliais ištaškyti. Kai Jonulis kaime, gaidžiams nėra ką veikti.

Šitaip prasideda Jonulio maldos diena. Kažin ar patys išsvermingiausi budistai prilygtų jo uolumui ir susikaupimui. Visą mielą dienele kirvis šokinėja nuo kaladės kaip koks saulėje plieniniais sparnais blyksčiojantis drugelis, išskylantis virš šiaudi-

nės žmogaus skrybėlės ir vėl ryžtingai krentantis žemyn. Jonulis prašo, atgailauja, pasižada, o Alksnio kreizu supjausty-
tų pušų, beržų, gluosnių kaladės laksto į keturias, aštuonias
ar dar daugiau dalių, ir šviežiai suskaldytų malkų kupeta au-
ga ir auga.

Maldos dieną Jonulis nevalgo, nesiilsi, nesidairo po kiemą,
nejaučia iki paskutinio siūlelio jį permerkusio lietaus. Vakare
kluoną ir savo migį pasiekia vos ne keturiomis – užmiega net
nesuspėjęs su palengvėjimu atsidusti.

Kitą dieną Jonulis miega iki pietų. Paskui negrabiai prave-
ria Alksnio trobos duris:

– Atėjau pasišnekėtie, – sako su jam nebūdingu ryžtu ir
įsitaiso ant lovos, kojūgalyje. Skrybėlę pasideda šalia, abiem
rankom užsiremia ant lovos galo ir nekeisdamas pozos pasi-
lieka visą dieną. Alksnienė kas kiek laiko pakiša jam kokį
lašinių bryzą, duonos riekę ar dubenėlį viralo ir bėga savais
keliais: į laukus, pas gyvulius, kieman ar šeimos valgydin-
ti. Niekam ne naujiena, kad Jonulis šnekasi be žodžių, kad
tarsi kokia pajuodėlė varna tupi ant kojūgalio ir kraipo savo
plikut plikutėlę galvą net tada, kai troboje nelieta nė gyvos
dvasios. Tik musės zyžia apie jo prakaituotą sprandą, įkyriai
lenda į akis, tupia ant galvos ir skaudžiai kanda. Jonulis vai-
ko jas didelėmis rankomis, glosto blizgantį pakaušį tarsi jo
gailėdamas, kad toks slidus, toks baltai šviečiantis it Muri-
niškės kalnas viduržiemį...

– Tai ką tu man gera norėjai pasakyti, Jonuli? – Alksnienė
minutėlę klesteli šalia jo, nusiriša skarelę ir taisosi plaukus.
Vyriškis žino: jeigu nesuspės prasižioti, kol ji vėl gražiu lanku
apjuos skarele galvą, visi ketinimai nueis perniek.

– Pasišnekėtie norėjau, – skuba moterį sulaukyti Jonulis, bet

ta jau stojasi. – Dėl svirnelio norėjau... – pirmą kartą gyvenime ištaria iš karto tiek daug žodžių.

Alksnienė sustoja norėdama įsitikinti, ar gerai išgirdo, atsisuka:

– Ką pasakei, Jonuli? Dėl svirnelio?

Šis išsiviepė nesitverdama džiaugsmu: suspėjo...

– Dėl svirnelio. Man sakė, kad miegosiu svirnelyje...

Alksnienė užmiršta visus darbus ir klesteli ant suolo: Jonulis prakalbo. Šito dar nieks niekada nėra girdėjęs. Ir apie kokį čia dabar svirnelį porinti ėmė?

– Kokiam svirnelyj? Kas tau sakė?

– Jūsų svirnely... – Bjauriai išvirtusi Jonulio lūpa ir per ją žemyn tįstanti seilė Alksnieniui sukelia tokį šiurpų gaudulį... Jis kaip inkščiantis šuva, – pagalvoja moteris.

– Tai, sakai, nori miegoti mūsų svirnelyje... Prišneka žmonės tau, nabage, visko, prisityčioja... Ir kas tau šitaip žadėjo?

– Aš dar niekada gyvenime... – mėgina įtikinti Alksnienė Jonulis. – Vis daržinėj, kluone ar ant tvarto...

– Nagi iš tikrųjų žmogus gyvenimą baigia, o lovoj nėra gulėjęs, – stebisi pati sau moteriškė ir jau tvirtai apsisprendusi pakyla nuo suolo:

– Gerai, Jonuli, jeigu taip labai nori, paklosiu tau šiandien svirnely. Išsimiegosi kaip visi žmonės. Tik nueik į kūdrą ir kojas nusmazgok.

Jonulis ne tik kojas, bet ir pažastis, ir sprandą trina iki raudonumo. Juk yra matęs, kaip vyrai tą daro. Lig šiol tokių nereikalingų dalykų nesiimdavo, bet jei Alksnienė liepė, jeigu jau leis į svirnelį...

Kai sustojo ant svirnelio laiptų toks baltas ir lengvas, nejausdamas purvinių skarmalų svorio ir dvoko, pirmą kartą

gyvenime pajuto, kaip greitai sukasi žemė: tik ką saulės pilnas svirnelio langelis ėmė mažėti, siaurėti, kol raudonos spalvos ant stiklo visai nebeliko. Tik tada Jonulis pamatė kitą šviesą – baltai paklota lova it koks ankstyvas vasaros rūkas sutyvuliavo prieš jo akis. Žmogus ištiesė į priekį rankas ir tartum neregys, atsargiai per neobliuotas svirnelio grindis vilkdamas kojas, slinko tos baltumos link. Tai nebuvo rūkas. Senio rankos užčiuopė medinį senoviškos lovos galą, o paskui prie delno prisiglaudė ūkišku muilu kvepiantis Alksnienės patalas. Jis buvo pats prasčiausias, kokį moteris surado namuose, bet turbūt ir Anglijos karalienė niekada nesijautė savo rūmuose taip prašmatniai ir patogiai įsitaisius, kaip kad Jonulis jame. Lo-va minkš-ta, pa-gal-vė aukš-ta, pa-klo-dė bal-ta – būtų skiemenavęs tarsi patį gražiausią eilėrašį, jeigu būtų ką nors išmanęs apie skiemenis. O gal ta jo keista dejonė nedejonė, patenkinto katino murkimas nemurkimas, bepročio aikčiojimas neaikčiojimas ir buvo vienintelė, nepakartojama šio svirnelio palubėje atsiradusi poezija? Jis glostė ir glostė šiurkštų lininį audinį dar šiurkštesniais pirštais, bet juto po jais katės kailiuko švelnumą, kuris tekėjo per plaštakas, nugarą, sėdmenis, siūbavo po kojomis ir tartum motinos rankos (motinos Jonulis nepažinojo, bet jos rankų kvapą prisiminė) laikė saugiai apkabinęs jo pliką galvą. Ir nežinia, ar nuo to gerumo, ar nuo vakarykščio ilgo mosavimo kirviu, ar nuo ūkiško Alksnienės muilo senio galva vis labiau kvaito, svirnelio lubos ėmė siūbuoti, lova tapo balta valtimi, kurią vis įnirtingiau skalavo nematomos bangos. Tokių jausmų jis niekada nebuvo patyręs, todėl tik dar giliau įsitaisė tos valties dugne ir pagalvojo: štai kaip ŽMONĖS miega. Galų gale ir jis jiems priklausė.

Jonulis miegojo ilgai. Taip ilgai, kad net visokių jo keistenybių regėjusi Alksnienė po pietų pradėjo nerimauti ir nutarė senį pažadinti.

– Jonuli, tu jau beveik visą parą miegi, šonai prakiurs, kelkis, vakarienės duosiu, – atsistojo svirnelio tarpduryje. Jonulis nė krust. Moteris priėjo arčiau, pradengė patalą. Senis it koks susenęs pajuodęs rąstigalis gulėjo su visais skarmalais ant baltos paklodės ir prisidengęs veidą skrybėle šypsojosi. Ta šypseną nepradingo ir tada, kai Alksnienė krustelėjo jį už peties. Jau nujausdama, ką išvys pakėlus skrybėlę, ji dar kartą peržvelgė visą senio kūną – balos po juo nebuvo. ŽMONĖS lovoje nesišlapina, – būtų išdidžiai pasakęs jai Jonulis, bet nenorėjo suardyti savo paskutinės šypsenos. O tai ims kas nors ir pagalvos, kad mirė nuo persivalgymo, persidirbimo ar senatvės. Tegul visi žino – mirė iš laimės.

Moterys vargonų fone

Prieblanda ir vargonai. Visa bažnyčia dar skendi tamsoje, o ten, aukštai, kur sėdi vargonininkas, vis daugėja moterų paslaptinai apšviestais veidais. Iš kur sklinda šviesa, Juozapas nesupranta. Gal ją skleidžia instrumento dumplės drauge su galingais garsais, o gal vargonininkas žibina žvakę, kad galėtų matyti savo svarbius popierius, išmargintus keisčiausiomis gyvačiukėmis.

Tokią prieblandą Juozapas mėgo ne tik bažnyčioje. Įlinguodavo į kokį kiemą saulei nusileidus: tyliai, atsargiai, it ilgakojis katinas. Tik šalimais varomo dviračio purvasaugis nelaiku skimbteledavo, išduodamas neprašyto svečio pasirodymą.

– Iš kur tu čia, Juozapai, išdygai? – stebėjosi sutrikusi šeimininkė, einanti nakčiai uždaryti vištų.

– Labas vakaras, gerbiamoji ponია, – Juozapas jau atrėmė savo brangiausią daiktą į tvorą ir nusiėmęs skrybėlę žemai lenkėsi priešais mėšliniais guminiiais batais avinčią moteriškę. – Girdėjau, šiuose namuose esama skaisčių mergelių... – Jau tiesus, dešine ranka skrybėlę spausdamas prie krūtinės, kairę galantiškai užmetęs už nugaros, vyriškis oriai, lėtai tarė jam įprastus žodžius.

Jeigu moteris būtų nors šiek tiek išmaniusi senąją riterių literatūrą, būtų galėjusi sušukti: „Grynas Don Kichotas!“ Bet

ji buvo iš to paties kaip ir Juozapas kaimo, kuriame visi universitetai apsiribojo maldaknygių ir laikraščių lektūra.

– Tu, Juozapai, vis tą pačią giesmelę giedi... – ištarė liūdnai, su pavydu žvelgdama į augaloto vyriškio veidą, tarsi norėdama suvokti, kodėl laikas nevienodai teka per žmonių gyvenimus. Juk, regis, tik vakar Juozapas šitaip lankstėsi jos tėvams, o ji pati kikenė pasislėpusi už namo kampo iš tų jo „skaisčių mergelių“.

– Taigi gražiai gieda Jūsų mergelės, ponio. Mačiau sekmadienį ant vargonų – tokios rausvaveidės... – Žmogus savo svajingą šypseną ir ilgesio pritvinkusį žvilgsnį kilstelėjo virš moters galvos ir nuvedė kaimyno trobos rūkstančio kamino link: dūmai kilo linksmi į tamsėjantį dangų, lyžtelėdami tai vieną, tai kitą ką tik įsižiebusią žvaigždę. „Visi turi moterį, – sekė Juozapas jų vinguriavimą, – kuri įkuria ugnį ir užkaičia vakarienę. Greitai ir aš surasiu savąją...“

– Mano mergelės tau per jaunos, Juozapai, – moteriai atsisibodo jo vėpsojimas. Lai eina kur kitur akių į padanges varyti. – Geriau važiuok namo, o tai visai sutems – dar kur sprandą nususuksi su tuo savo trandalietu.

Tas paskutinis žodis kilsteli Juozapą nuo žemės tarsi būtų užmynęs basomis ant surūdijusio vinies. Nusisuka neatsisveikinęs, ryžtingai pasodina skrybėlę ant pliktelėjusio pakaušio ir čiumpa dviratį: „Trandalieta! Šitiek metų visur kartu: į bažnyčią, į šermenis, mergelių ieškoti... Tai kas, kad nei lempos nėra, nei atšvaitų – Juozapas atmintinai visus parapijos kelius žino. Galų gale juo nevažiuoja. Dviratis tik tam, kad jo šeiminkas solidžiau atrodytų.“

Nebuvo kaime sodybos, kurios Juozapas nedrįstų aplankyti. Juk surasti moterį – ne radiją išsirinkti. Žinoma, ir dėl jo jis sugaišo nemažai laiko. Juk miestelyje tik viena parduotuvė,

kurioje yra visų tų grojančių daikčių. Viena pardavėja sakė pirk šitą, kita – aną, o apėjęs visus kaimynus išgirdo dar kito-kių patarimų. Taip niekas ir neįstengė išaiškinti Juozapui, koks aparatėlis skambėtų taip, kaip bažnyčios vargonai.

Visai netyčia vieną tokią pat pavakarę, prieblandai painiojantis tarp dviračio ratų, jis užsuko į savo vaikystės draugo Kazio kiemą. Pro atlapą trobos langą gaudė vargonai. Nume-tes dviratį ten, kur stovėjo, šeimininkų nuostabai net nekilstelėjęs skrybėlės, dideliais žingsniais pripuolė prie lango: sofa, stalas, kėdės, knygos – vargonų nebuvo. Tik prie stalo sėdėjo Kazio sūnus ir susikaupęs klausėsi muzikos, kuri, regis, buvo jau apsėmusi jį it vanduo ir dabar, netilpdama kambaryje, virto galingais pliūpsniais pro langą tiesiai Juozapui ant galvos. Bet jis neišsigando ir neatsitraukė. Pirmą kartą gyvenime vargonai buvo taip arti. „Altoriaus“ iš grakščių ilgų vamzdelių niekur nesimatė (o gal jis tik nemokėjo įžiūrėti?) ir mergelių nebuvo, bet tas gaudimas visai čia pat – ranka pasiekiamas.

Staiga viskas nutilo. Vaikinas spustelėjo juodą klavišą ir priėjo prie lango:

– Labas, dėde, ar tėvo ieškot? Jis kieme.

Juozapas jo neišgirdo. Vienintelė ryški mintis: kur dingo vargonai?

– Kur dingo vargonai? – ištarė garsiai. – Kur tu juos paslėpei? – šuktelėjo piktai, įsitverdamas palangės, lyg ruošdamasis ropštis vidun.

– Vargonai? – šyptelėjo vaikinas. – Čia įrašas, dėde. Mano vargonai štai čia. – Bakstelėjo pirštu juodą radijuką, patupdytą tarp knygų ant stalo. – Pažiūrėkit, – spragtelėjęs klavišą ištraukė mažytį daikčių. – Štai įdedu kasetę ir groja.

Daikčių prarijo radijukas ir... vėl sugaudė vargonai.

Tą vakarą Juozapas prisimins visą gyvenimą. Jis atrado radiją, grojantį taip, kaip bažnyčioje. Iki išnaktų meldė ir Kazį, ir jo sūnų: parduokit man, parduokit, ir visai nenorėjo klausytis jų aiškinimų, kad tokių radijų parduotuvėse – nors vežimu vežk. Jam reikėjo šito. Ir to juodo daikčiuko su dviem mažomis skylutėmis. Galų gale įsigijo už dvi pensijas, kurias buvo sutaupeš aukso žiedams. Suprato, kad moka daugiau nei parduotuvėje, kad vestuves teks atidėti, nes jokiai mergelei be aukso žiedo nepasipirši, bet žinojo ir kitką: perka iš patikimų rankų, iš būsimo vargonininko, kuris pažadėjo parvežti iš sostinės daugiau tų juodų daikčiukų – kad vargonai grotų ir grotų...

Vargonai groja. Vaikis neapgavo, privežė daug kasečių. Juozapui nesvarbu, kokios pavardės ant jų surašytos – juk ir bažnyčioje vargonininko net pakaušio nesimato: tik šviesūs moterų veidai, tik jų žvilgsniai it drugeliai plevena, leidžiasi ant besimeldžiančiųjų galvų. Tas gaudesys, kurį išgirsta vos spustelėjęs juodą mygtuką, priverčia rytais jį ropštis iš lovos, suvalgyti duonos riekę ir, išsivarius iš priemenės dviratį, leisti į savo nesibaigiančias keliones.

Šiokiadieniais Juozapas važiuoja į sodybas, kurių takai eglišakiais nubarstyti. Iš kur jis sužino apie šermenis, taip ir liks visiems mįslė, bet labai retas kuris parapijietis buvo palydėtas į kapus be Juozapo. Nebent liga jį patį būtų lovon paguldžiusi. Šiaip jau vyriškis ištikimai išbudėdavo prie kiekvieno velionio kiaurus vakarus ir, nors niekieno nekviestas, sėsdavo su giesmininkais prie stalo sočiai pavakarieniauti. „Lai pavalgo žmogus“, – atlaidžiai žvelgė gedintys namų šeimininkai net neįtardami, kad Juozapas ne dėl velionio šitiek valandų išsėdėjo, o giesmių klausėsi ir... moterų veidais grožėjosi. Po tokių pasisėdėjimų gėlių ir varvančio vaško kvapų prisigėręs, apsunkęs nuo

skanumynų, paryčiais parlinguodavo į savo trobą ir krisdavo lovon – laimės kelioms dienoms tiek daug buvo atseikėta, kad nė vargonų įsijungti nereikėdavo.

Juozapas ir skerstuves užuosdavo per kelis kilometrus. Žiūrėk, jau ir stovi prie vyrų, mėsinėjančių kiaulieną. Ir nesitrauks tol iš kiemo, kol šeiminkė nepakvies dubenėliui kraujinės sriubos ar šviežio kauliuko apgraužti.

Juozapas buvo užsiėmęs žmogus kaip ir visi kiti kaime. Ir mergelių ieškoti linguodavo vis rečiau ir rečiau. Tuo labiau kad jų vis mažėjo – į miestus išsivažinėjo, o namų šeiminkės darėsi piktesnės ir piktesnės. Ne tik dviratį trandaliu apšaukdavo, bet ir patį Juozapą ūdijo kaip išmanydamos:

– Kavalierius, mat, atsirado! Dviratis virvutėmis suraišiotas, nuo caro maro laikų, skrybėlei – daugiau nei pusė šimto, o į ką tavo ilgo palto skvernai panašūs? Brazdines tarsi koks sukriošęs vaiduoklis, argi tokiam reikia skaisčios mergelės? Kuprota špitolės Rozalija ir tai už tavęs netekėtų!

Prieblandoje, ypač per gavėnią, kai aiškiai apšviesti tik chorisčių veidai, Juozapas ir Graudžius verksmus, ir mišias praleidžia nugara nususukęs nuo kunigo. Jam altorius buvo ir bus – vargonai. Tik kad skaisčių mergelių ir ten vis mažiau. Vis tos pačios pražilusios kantorkos pagurklius virpina. Gal todėl minties surasti savąją moterį Juozapas jau atsisakė. Taupys ne aukso žiedams, o tikriems vargonams. Pasistatys juos vietoj spintos, šalia pasidės radijuką ir... spustelėjęs klavišą, pavers savo trobą bažnyčia.

Poeto godos

Baltom skarelėm nuklotas visas kiemas: jos išsidraikiusios ir šiaip, ir taip – tarytum nūdienos paveiksluose mįslingi potėpiai – kaip nori, taip suprask. Pirmasis sniegas. Jis neįstengė aklinai uždengti prie šulinio sudrėkusio akmens, vištų išdraskyto duburio ties patvarte, pelynų kupsto...

Pupt, krenta šlapias baltas kamuolėlis nuo obels šakos, ir moteris, jį stebėdama pro lango stiklą, krūpteli: gal jau ateina? Ne, tai tik zylė, o gal žvirblis – nesuspėjo pastebėti – atsispyrė nuo medžio šakelės.

Iš būdos išlindo Kudlius, pastatė ausis. Svetimą jis jaučia iš toli – ir vėl įsitempė moters raumenys. Ji sekė kiekvieną šuns krustelėjimą. Tas, lyg tyčia, pradėjo neramiai trypti, dairytis į vieškelį, į kaimynų trobas. Negerai. Tas sniego baltumas ir šuns zyliojimas... Šiandien tikrai JIE ateis...

Šitaip kiekvieną dieną. Atsikelia kuo anksčiausiai, gyvulius dar tamsoje apeina, vandens, malkų į trobą prisineša, o paskui užsisklendžia duris ir pradeda žvalgytis pro užuolaidų kraštelį: į kiemą, į vieškelį, į kaimyno Vyžonio sodybą, kurioje ir vėl kažkokie nauji svieto perėjūnai įsikūrė. Retai kas pas ją anksčiau užeidavo – nebent paštininkė su pensija arba aname kaimo gale gyvenanti Janytė iš valsčiaus kontoros kokį valdišką raštą užneša. Dabar ant baltos sniego paklodės – jokios žymės.

lės, nė vieno pėdsako. Todėl ir pati bijo iš kiemo koją iškelti – žengs už vartų, ir liks aiškūs, ryškūs vieninteliai – tik jos – batų atspaudai. Tų pačių batų, su kuriais anądien buvo miestelyje.

Nuvažiavo, kaip visada, pas daktarus, kad naujų receptų išrašytų. Ir nuo sąnarių gėlimo, ir nuo širdies vos kelios tabletės buvo telikusios. Pusę dienos išsėdėjusi poliklinikoje, nuklibinkščiavo į centrą – apsipirkti.

„Pats velnias turbūt mane ten nunešė, – mąstė vėliau širdyje keiksnodama tą popietę. – Galėjau ir miesto pakraštyje į pirmą pasitaikiusią parduotuvę įsmukti, bet ne, reikėjo, kvailei, pagrindine gatve maklinėti.“ Prisimaklinėjo. Ties kultūros rūmais kaip sustojo – nei pirmyn, nei atgal. Žiūri į jų lange iškabintą nuotrauką ir pajudėti negali. Apolinaras Vyžonis. Tos pačios tylumos prisigėrusios akys, tos pačios, tik gal šiek tiek gilesnės raukšlės apie jas, barzda ir ūsai, regis, dygiu šepetėliu pro stiklą lenda...

„Skulptoriaus Apolinaro Vyžonio paroda veikia nuo...“ – skaitė kaip pirmokė, dėliodama skiemenį po skiemens, o jos dešinioji, trumpesnioji koja dar labiau trumpėjo, traukėsi ir moteris vos nesukniubo praradusi pusiausvyrą.

Stipriau suspaudė pirkinį krepšelį, pasitaisė kepurę ir laiptelis po laiptelio lipo artyn prie stiklinių rūmų durų. Pro jas žvelgė dar vienas Apolinaras. Moteris perbraukė ranka per pilkšvą vyriškio veidą ir, pajutusi numirėlišką stiklo šaltį, staigiai atitraukė delną.

Tylutėliai pastūmė sunkias duris, niekieno nepastebėta praėjo apytamsiu koridoriumi ir laikydamasi turėklų užklibinkščiavo laiptais į antrą aukštą. Durys į parodų salę žiojėjo visu platumu. Niekur jokio žmogelio. Stalėlis tarsi koks svetimkūnis glaudėsi vienišas kampe prie įėjimo.

Salė užliejo ją skaisčia baltuma. „Kaip beržyne, visai kaip

anuomet...“ – sukiojosi negrabiai tarp aukštai iškeltų skulptūrų tartum tarp baltakamienių medžių, ir varinis Apolinaro Vyžonio angelų blizgesys jai priminė saulėtą lapų mirgėjimą. Vienam paglostė ranką, kitam norėjo pataisyti apsiaustą, bet nepasiekė, o ažuolinis „Bučinyš“ taip skaudžiai spustelėjo širdį, kad vos balsu nesudejavo. Stovėjo nejausdama nei laiko, nei nuovargio ligotoj kojoj, nei prakaito lašelių, riedančių per smilkinius iš po šiltos kepurės.

„Mane išdrožei, mano geidulingą sapną išskalei ir rodai visam svetui. Ar šitaip nori mano sopulį išgydyti? O gal tik tyčiojies? Ne ne, niekad man nemelavai ir nieko nežadėjai. Meile, ar ateisi į beržyną? – klausdavai ties posūkiu į savo sodybą ir, krestelėjęs nuo akių tiesius plaukus, nužirgliodavai ilgom kojom namo. Šitaip kiekvieną penktadienio popietę grįždami iš mokyklos susitardavom susitikti beržyne. Jis buvo pusiau-kelėje tarp tavo ir mano tėvų sodybų. Tu iki išnaktų dirbai visus ūkio darbus, o naktimis rydavai knygas. Sekmadienį, atrėmęs nugarą į beržą, sukryžiaavęs ir rankas, ir kojas, prisimerkęs deklamuodavai man gražias, negirdėtas eiles. Tu buvai kitoks. Ne veltui tave mokykloje pravardžiuodavo „poetu“. Mylėjau tave turbūt jau tada, kai dar nežinojau, kas ta meilė...

O tu augai tiesiog nepadoriai greitai ir protu, ir kūnu – turėjau užversti galvą su tavim kalbėdama, mačiau, kaip tavo veide kalasi pirmieji gyvaplaukiai, žinojau, kada pirmą kartą nusiskutai barzdą... O kaip velniškai gražiai atrodei išleistuvių vakarą! Su nauju kostiumu, kaklaryšiu, baltais marškiniais ir mįslingomis gilaus ilgesio, ramybės kupinomis akimis. Tu kaip visada beveik nešokai, tik paryčiais paklausei: Meile, eisim į beržyną?

Nuėjom susikibę už rankų. Pirmą kartą liečiau tavo vyriškus kietus delnus. Pirmą kartą beržyno pakraštyje, kur turėjo-

me laukti saulėtekio, tu tarei: Eikš, musele, sušildysiu tave. Atsisėdai ant rasotos žolės, ištiesei savo ilgas kojas ir pasisodinęs ant jų mane stipriai apkabinai. Buvo šilta ir gera kaip vaikystėje mamos glėbyje. Bet norėjosi ne tik jaukaus artumo. Širdis geidė jausmingo šnabždesio, ypatingų prisilietimų. Tu kalbėjai apie ateitį, studijas, poeziją, o gal matematiką, kurią išmanei ne blogiau už literatūrą. Virš pievų kilo ir plaukė nesiekdami žemės balzgani rūko angelai, ir man atrodė, kad tuoj tuoj atsivers rausvi vartai į mūsų rojų. Viešpatie, meldžiausi išvydusi saulės pakraštėlį, geriau atimk man gyvybę, bet mūsų neišskirk.

– Balzganų angelų meistras... – moteris krūptelėjo nuo savo garsiai ištartų žodžių. Apsidairė. Salėje vis dar buvo viena, bet koridoriuje aidėjo smagūs moteriški žingsniukai.

– Laba diena, – įėjo jaunutė, šviesi moteris. – Parodą žiūrinate?

– Taigi užėjau pasidairyti, nieko nebuvo, tai ir bilietuko nenusipirkau, – atsiprašinėjo Meilė.

– Nieko baisaus. Dabar nusipirksit. Tik du litai.

– O kur dabar šitas skulptorius gyvena? – moteris tyčia ilgai ieškojo pinigų, kad galėtų dar daugiau paklausinėti.

– Sostinėje, kaip ir daugelis meno žmonių.

– Tai gal ir vaikai talentingi?

– Tikrai nežinau, bet atrodo, kad vaikai sausesnius mokslus studijuoja. Atrodo, du sūnus turi. Ar dar norėsit pažiūrėti?

– Norėčiau. – Meilė nusiėmė kepurę. Plaukai buvo sumurę, šlapiomis garbanėlėmis prilipę prie kaktos. Kultūros rūmų darbuotojai pagailo šios lankytojos.

– Gerai, jūs dar pasidairykite, o aš tuojau sugrįšiu. – Ji išėjo iš salės ir nukaukšėjo į rūmų gilumą.

Piešiniai ant sienų Meilės nedomino. Ji geidė dar bent truputėlį pabūti Apolinaro Vyžonio „beržyne“. Ėjo nuo skulptū-

ros prie skulptūros atidžiai skaitydama užrašus, bandydama suvokti, iš kur atsirado skulptorius, o kur pradingo poetas, kol galų gale suprato, kad kiekvienas kūrinys – tai nesibai-
giantis išstypusio berniūkščio eiliavimas ankstų rytą gimtaja-
me kaime beržyno pakraštyj...

– Tu visai nepasenai, Apolinarai, – atsiduso su palengvėji-
mu. – Kaip ir aš, kaip ir mano meilė tau. Kaulai lūžta, širdies –
neperlauši. Iš aukštai šokau, iš to paties beržo, po kuriuo mu-
du sėdėjom. Prieš mano valią sulipdė mane, nors ir kreivai –
vėl ant kojų pastatė. Tu atėjai į ligoninę manęs aplankyti su...
žmona. Judu atnešėt man krūvą poezijos knygų. Judu gražiai
gyvenat, va ir vaikus baigiat užauginti, o aš – raiša senmergė –
labai anksti tapau pensininke. Turiu tik beržyną. Gal nieks jo
neiškirs kol numirsiu.

Moteris viską pasakė. Užsimaukšlino kepurę, tvarkingai po
ja susikišo plaukus ir jau norėjo sagstyti paltą, bet... suvokė
žiūrinti į vieną ir tą patį užrašą po dailia nediduke skulptūrė-
le: „Poeto godos“.

Šiandien nesugeba prisiminti, kaip viskas vyko. Išėjo iš kul-
tūros rūmų taip, kaip ir įėjo: niekieno nepastebėta, nepalydė-
ta. Išėjo su gerokai pasunkėjusiu krepšiu. Jame po cukraus,
miltų maišeliais gulėjo „Poeto godos“.

Nei gyva, nei mirusi parbildėjo autobusu namo. Jau buvo
tamsu, kai atrakino trobos duris, bet įėjusi bijojo degti žiburį.
Jai atrodė, kad kai tik ištrauks skulptūrėlę, tuoj visas pasaulis
sužinos: PAVOGĖ! Užgrius policija, uždės antrankius, įgrūs į
grotuotą „gaziuką“ ir nuveš į belangę...

Praėjo diena, kita, ir moteris nakčiai užvėrus langines iš-
traukė Apolinaro „Poetą“ iš po pagalvės, vilnoniu skudurėliu
gražiai jį nublizgino, pasidėjo ant stalo:

– Sveikas, Apolinarai, dabar aš kalbėsiu, o tu klausykis...

Dieną „Poeto godos“ ilsisi po pagalve, o Meilė budi prie lango. Dar vis bijo, kad jaunoji kultūros rūmų darbuotoja gali ją įtarti, kad į jos baltai užsnigtą kiemą įsuks policijos mašina, atpažins jos pėdas. Naktį deklamuoja ažuoliniam Apolinarui Jeseniną, Niliūną ar Bloką, nes gyvenimas jai nepašykštėjo marių laisvo laiko, per kurį kelis kartus perskaitė visas miestelio bibliotekos poezijos knygas.

Šlaunų virpėjimas

Laikas buvo vienintelis dalykas, kurį ji, regis, laikė užspaudusi sutinusiam delne it paskutinį auksinį pinigėlį. Dėl jo buvo tikra. „Dabar, musėt, bus pusė devynių“, – tarstelėdavo lyg tarp kitko, norėdama įsitikinti, ar tas „pinigėlis“ neišslydo iš saujos. Suklysdavo ne daugiau kaip penkiom minutėm. Ir visai nesvarbu – langas buvo pridengtas nakties užuolaida ar balta žaliuze su gelsvais, saulės nudažytais pakraštėliais. Ji tiksliai suskaičiuodavo valandas nuo vieno iki kito vaikų atėjimo. Neklausinėjo, kodėl kartais jie pasirodydavo dažnai, kartais – tik ryte ir vakare. Nepriekaištavo, nieko neprašė ir, ko gero, labiau patenkinta buvo, kai nieks netrukdydavo. Trys, kitose lovose gulinčios ligonės jai buvo tiek pat nesvarbios, kiek anapus lango retsykais nutupiantys žvirbliai. Ji dieną naktį grūmėsi su TAIS, apie kuriuos niekam negalėjo papasakoti. Iš pradžių, žinoma, mėgino pasikliauti savo jaunyliu.

– Aš mačiau: ten labai daug sidabrinių lagaminų. Įvairaus dydžio, bet visi pašėlusiai sunkūs. JIE vos juos atkelia nuo žemės. Vienas iškrito ir atsidarė – kad pabiro, pažiuro monetas – po du, po penkis, po litą... Pusę nakties rinko. Bet argi JIEMS kada bus gana? Kemša, vis kemša man po nosim ir reikalauja: dėk, dėk, dėk! Aš sakau: atstokit, aš nieko neturiu, o jie vis tiek šaukia: dėk! Iškankino mane, išbaigė visiškai...

– Mama, nieks tavęs nekankino, čia tik lašelinės pajungtos... – jaunylis paglostė jos kraujosruvomis nudažytą ranką.

– Man atrodo, ir Anoji su JAIS, – ji užsitraukė aukščiau paklodę, ranką su „pinigėliu“ pakišo po pagalve. Dabar jau tikrai žinojo: visi susimokę, visi prieš ją. Ir nutilo.

Atrodė, kad visiškai jai nerūpi, kiek kartų į kokią palatą buvo pervežta, kas ir ką jai darė, kur adatas smaigstė, kiek visokiausių skaidrių ir mutnių maišų kabino šalia lovos ant stovo. Vienintelė procedūra, kurios negalėjo nutylėti, ta nelemta žarnelė, kurią be jokio pasigailėjimo jaunas daktarėlis sugrūdo į nosį. Tokios bjaurasties niekada gyvenime nebuvo patyrus. Ką pro ją pylė jai į skrandį, kuris nuolatos marmėjo, gurgėjo ir burbuliavo? Negana to, kai šalia pajungtas aparatėlis imdavo nepakenčiamai cypti, atlėkdavo sesutė ir... tas pats jaunuolis vėl palinkdavo prie jos lovos.

– Negrūsk daugiau tu man jos, negrūsk, daktarėli, neišken-tėsiu...

Bet daktarėlis, kad ir kiek ji maldavo, atsinešdavo naują žar-nelę ir vėl brukdavo į nosį. „Šitas tai jau tikrai vienas iš JU“, – mąstė, bet garsiai neprasitarė. Bijojo dar labiau supykdyti.

Nieko nesakė ir dėl ligoninės gėrimų. Traukdavo pro šiaude-lį tokį kartumą, kokio per visus aštuoniasdešimt metų nebuvo ragavus. Vis geriau nei nuolatos jausti išdžiūvusių lūpų perštėji-mą. Blogiausia, kad ne ką skanesnių atnešdavo ir vaikai. Kiek prašė, kiek maldavo: „Duokit man gardaus. Atneškite vandens iš mano šulinio“, bet atsakymas visada būdavo tas pats:

– Mama, negalima, juk tu viduriuoji...

Viduriuoji... Visi apie viską kalbėjo gražiau nei buvo iš tik-rųjų. Apie į nosį grūdamą žarną irgi sakydavo švelniai, lyg duo-dami rožę pauostyti: „Mes tau, močiute, zondą pakeisim, anas užsikimšo, juk negali alkana gulėti“. O juk iš tikrųjų niekas

taip jos nevargino kaip tas valgis: ir pro žarną, ir šaukštu į burną grūdamas. „Ir iš kur JIE ima tokių negardybių?“ – stebėjosi kiekvieną kartą. Nuo jų pilvas dar labiau išsipūsdavo ir marmėjo marmėjo – vaikai nespėjo tempti vystyklų, o sesutės nepatenkintos jų vartė, kuopė ir bambėjo: bene tavo artimieji apšėrė, kad šitiek privarai?..

Senoji jų neapkentė. Ne todėl, kad patyliukais ją keiksnodavo, kad kaip pliauską pakeldavo ir mesdavo ant pagalvės, kad šiurkščiais skudurais braukdavo per iššutusius sėdmenis. Nieko kito ir nesitikėjo. Blogiausia buvo, kad labai dažnai iš viso to nedarė ir... prie jos vis budėdavo Anoji. Ji ramiai išsidėliodavo šalia lovos visus reikalingus daiktus: gabalą celofano, naują vystyklą, vatą, muilą, dubenėlį su vandeniu, daug šlapių ir sausų skudurėlių, kremą nuo iššutimų, spiritą nugarai patrinti, vienartinį juodą maišą išmatoms... Vos tik Anoji pradėdavo mautis gumines pirštines, senosios šlaunų raumenys imdavo virpėti kaip atšilusi šaltiena. Nors Anoji viską darė tylėdama, kruopščiai, be jokios veido išraiškos, bet ji žinojo, kad marti mato tą nesulaikomą raumenų krutėjimą. Ir žino, kodėl jie šitaip virpa. Tai buvo pats blogiausias dalykas per visą ligoninėse praleistą pusmetį. Tikrai nesitikėjo, kad JIE surengs jai šitokią bausmę. Juk ne metus ir ne dvejus, o jau gerą dešimtmetį meldė greitos mirties. Savo senį palaidojusi nieko kito ir netroško, tik greičiau eiti iš paskos. Bet JIE neleido. Ir dabar, kai jau, regis, vartai į Anapus buvo visai arti, JIE atvedė ir pastatė priešais juos Tą, kuri labai ilgai trynė spiritu jos nugarą, atidžiai plovė ne tik sėdmenis, bet ir tas raukšlėtas, dvokiančias vietas, kurių senoji pati nesiplaudavo ištisus mėnesius, tepė jas kvepiančiais kremais. Argi šito tikėjosi sulaukti? Praskėstos kojos, visiškai atviras jos bejėgiškumas ir tie kremai

Anosios rankose, kaip spjūvis į veidą: tu dvokei visą gyvenimą po purvo sluoksniu, tavo smarvės prisigerdavo net šuo, kurį palikdavom kaime per atostogas ir paskui vaikas sakydavo, kad jis „kvepia“ bobute. Dabar aš išvalysiu visus tavo galus, nugremšiu nuo padų suragėjusią odą, apipjaustysiu kreivus, sukaulėjusius nagus net jeigu ir labai tau tai nepatiktų.

Kuo ilgiau Anoji tupinėjo apie ligonės lovą, tuo labiau tolo nuo jos išsigelbėjimo vartai.

Senoji liovėsi melstis – atgalia ranka numetė rožinį į giliausią metalinės spintutės stalčiaus kampą. Kai Anoji po kelių dienų tvarkydama spintutę ištraukė tą medinių karoliukų vėrinį ir padėjo matomiausioje vietoje, senoji aiškiai pasakė:

– Nenoriu, negaliu ir nesimelsiu.

Ir vėl įmetė rožinį į stalčių. Anoji, kaip visada, nei nustebo, nei pritarė. Ji iš viso beveik nekalbėjo. „Gal norit atsigerti? Gal dar šaukštelį košės? Gal galėtute pasiversti ant šono?“ – kiekvieną kartą ji kartojo vis tuos pačius kelis klausimus. Ar ji ir namuose nuolatos vaikšto it būtų vandens į burną prisisėmus? – ne kartą norėjo paklausti sūnaus, bet vis nebuvo progos. Atsimena, kai pirmą kartą ją atsivežė parodyti, irgi sėdėjo ir tylėjo. Tada abu su seniu manė, kad iš silpnumo: perkarusi, perbalusi, tik akys didelės kaip Žalosios. Ir vardas ne kaip žmogaus, o greičiau gyvulio: Liveta. Dėl jo, žinoma, mažiausiai bėdos, kai neprisimindavo (o neprisimindavo vis dažniau) sakydavo: Ana, Anoji. Ar Ana vėl ligoninėje? – užklaUSDavo sūnaus baigiantis šienapjūtei. Ji per jokus darbus nesirodydavo, bulvių krepšio nepakeldavo, vis ligos, vis sanatorijos... Jau tą pirmąjį kartą ją išvydusi maldavo sūnų: neprasidėk su tokia dvasna. Nei tau, nei mums jokios naudos iš jos nebus. Nepaklausė. It būtų apkerėjus. Vos vieną vaikelį po aštuonerių me-

tų išspaudė, ir tas pats visas į motiną – toks pat bloznas, didelį akių, nešnekus. Visai į giminę netinkamas. Juk ji visa iš tvirtų, drūtų vyrų ir stuomeningų, plačiastrėnių moterų, o čia atėjo viena paliegėlė ir gerą sėklą sugadino...

Dabar senoji buvo paliegėlė, o ta, vėjo perpučiama martelė, šluostė išmatas nuo jos užpakalio ir, kas keisčiausia, viena pajėgdavo ją vartyti, kiloti, pakeisti vystyklą. Kitos, daug drūtesnės marčios, turėjo darbus ir užbėgdavo tik vakarais, o ši – invalidė – kur buvus kur nebuvus jau ir stovi šalia lovos. Musėt, laukia, kada nusibaigsiu...

Anoji nieko nelaukė. Jos visas gyvenimas buvo persismelkęs ligoninės kvapais ir todėl jai jau niekas nebekėlė nei pasišlykštėjimo, nei siaubo. Ji matė tik susenusį kūną: išsišovę raktikauliai, suvytusi, papilkėjusi rankų ir kojų oda lyg bulvių maišų skiautės, juokingai styrantys labai reti balti plaukai ant galvos – tarp jų lopais nusėdavo purvo ir prakaito sluoksnelis, kurį reikėdavo švelniai nutrinti į šiltą vandenį pamirkytu skudurėliu, kreivi, velniškai kieti, į viršų atsiknoję kojų nagai su storom juodom panagėm, kurių negalėjai išvalyti, nes purvas buvo suaugęs su susenėjusios odos drožlėmis. Tokių kūnų ji matė šimtus, neretai jau be ligoninės marškinių, tik dėl padorumo pridengtus balta paklode: jie buvo visai sumažėję, tokie niekam nereikalingi kaip kad senos sodybos pakrūmėse besimėtantys aplamdyti, surūdiję vaikiški dviratukai. Negi siešios tiek daug užima vietos? – galvodavo ji ilgais vakarais, ganydama pro ligoninės langus žvaigždes. Kad ir kaip ji stengdavos sąžiningai budėti, žvaigždės ištrūkdavo ir krisdavo, krisdavo – visų net palydėti nesusėdavo: rytą rasdavo dar vieną tuščią naujai paklotą lovą.

Ji žinojo, kad senoji pasveiks – tas šlaunų virpėjimas išdavė,

kad siela dar laikosi įsitvėrus ir kaulų, ir raumenų, ir netgi nuolatos marmančio pilvo. Nes ji nieko kito niekada ir neturėjo – tik tą žemę knisantį kūną, kurio tam tikros vietos kėlė šlykščią gėdą. Protas ragino jį palikti, bet kaipgi pakils į pačias aukštybes, jeigu per aštuoniasdešimt metų nebuvai nė per sprindį atsiplėšusi nuo žemiškų reikalų?

Kaip imti ir ištarti marčios vardą, jeigu ji visą gyvenimą buvo tik Anoji?

– Gaiviniai, gaiviniai ir savo pasiekei – atgaiviniai. Ir kam to reikėjo? Būčiau jau seniai sau ramiai kapuose ilsėjusi. – Senoji neištvėrė nepasakiusi po kelių mėnesių, kai vidurių marmėjimas jau buvo numalšintas ir pati sugebėjo nušliaužti nuo lovos ant kėdės su skylė.

Anoji kaip buvo taip ir liko – pilkai marmurinė. O kitą dieną atvarė į palatą ratuotą reketį ir tarė:

– Dabar mokysimės vaikščioti.

Dabar senoji vėl krypuoja su lazdele po savo kiemą ir net nepaklausia sūnaus, kodėl Ana neatvažiuoja. Nenori jos nė prisiminti. Jeigu dabar ji mėgintų prausti jos virpančias šlaunis, lazda pritvotų. Tegul nesityčioja iš senatvės, tegul nesusideda su JAIS. Senoji pati žino, kada ir kaip jai numirti. Ji vėl kiekvieną dieną sukalba po tris rožinius, prašydama gražių laidotuvių – kad tik ne žiemą, kai gėlės tuojau pat nušąla ir sustiręs kunigas paskubomis poterius atkalba – o juk užmokestis toks pats.

Švytinti tyla

Ji stovėjo prie akmens, pūpsančio laukų paribyje. Jis nebuvo vienas tų, kurie kasmet lįsdavo iš arimo, traiškydami plūgo noragus. „Bene velnias jų prisėja!“ – keikdavos jos žmogus, eidamas namo atsinešti dalbos ir kviestis šeimynos į talką. Iš viršūnės nesiryžo spręsti, kokio gali būti dydžio apsamojo kietuolis. Jau yra taip buvę, kad jam rodydavos – užkiš dalbą ir vienas išvers. Bet akmuo, kad ir iš visų pusių atkastas, nė nekrustelėdavo. Dalbą spausti išmoko vaikai, žentas, o vėliau – anūkai. Grūmėsi su akmenimis jos vyras iki pat mirties.

Šitas akmuo buvo labai didelis, gulėjo ramus, niekieno nejudinamas, nes didesnė jo dalis, ko gera, dar pasislėpus kaimyno žemėje, jau už erčios, bet viršus buvo labai savas – plokščias, apsamojo šurkščiomis kempinėlėmis, kasdienių, praktuotų vyro marškinių spalvos.

Šurkštumas sukuteno delnus ir perbėgo šlaunimis, kai ji šiaip ne taip užsiropštusi patogiai įsitaisė ant akmens ir ištiesė kojas. Nuo pat mažens įsivaizdavo, kad akmuo – kaip kad sala ežere – saugi teritorija, kurioje tavęs nepasieks jokie bjaurūs gyviai. Net ir įkyriosios rudos skruzdėlės, nuo kurių parausdavo oda ir perštėdavo ją kelias dienas. Jos amžiuje sėstis į drėgmės prisigėrusią dobilieną būtų per kvaila, bet ant akmens – visai kas kita.

Visai kas kita, mąstė ji, numirti čia, tarp bičių nugarėlėmis nusagstytų dobilų, ant kurapkų prieglobsčiu tapusio, gyvenimo šiurkštumą saugančio akmens, o ne dideliame mieste, blokinėje dėžutėje, nežinia kieno sukaltoje lovoje, pirktoje į kaimyno Jono daržinę panašioje parduotuvėje...

Pati nežinojo, kodėl pasirinko būtent šią galulaukę. Gal kad visai arti šliaužė keliukas į mokyklą, į tuos namus, iš kurių atėdavo žmonės su skerdienos dubenėliais, su karštais vėdarais ar dar delnus šildančiu duonos kepaliku, gal kad juo grįždavo ne viena iš šokių, o gal kad iš čia matėsi ežero juosta ir už jo dar tokia tolybė iki horizonto linijos... Ir anoje sodybos pusėje buvo didelių akmenų, bet jie saugojo rugių, miežių, žirnių šlamesį, dvelkė rugiapjūtės karščiu, buvo tinkami į namų pamatus, – juos ji galėjo pavadinti akmenimis darbininkais. Šitas buvo prie kelio besiilsintis išmintingas elgeta, surankiojęs ne tik iš vaikiško delno iškritusius duonos trupinius, netyčia nuslydusią žemuogę ar iki juodumo prisirpusią vyšnią, bet ir išsaugojęs visus aplink sodybą augusių medžių šnabždesius, paukščių, kačių, jos pačios kasdienes klajones, baimes ir nesėkmes bei įdomiausias kaimo ir namų istorijas. Būtent tokio – net sunkiausioje kelionėje nuo kurso nenukrypstančio laivo dabar ir reikėjo.

Kokia bus paskutinė kelionė?

Apie pasaulio pabaigą skaityti tekstai dabar dūlėjo jos atminties kertelėse drauge su tautinėmis ir visų kitų šalių pasakomis, prerijų vėjais kvepiančiomis istorijomis apie indėnus ir kaubojus bei visomis kitomis nuotrupomis nuo gausiai jos vaikystę lydėjusių tėvo, dėdžių ir kaimynų pasakojimų. Visa tai dabar neturėjo jokios reikšmės. Ji rinkosi savo pabaigą.

Jau regėjo į namus šliaužiantį vandenį. Jis buvo drumzlinas, tirštas, bekvapis. Toks paprastai marma po didelių liūčių, nešda-

mas su savimi žemes, šakas ir mažesnius akmenis. Sunkėsi pro senosios trobos pamatų plyšius, užtvindė aslą. Ji šoko pro duris ir puolė bėgti į šalia esantį kalną. Vandenyms pakilo virš slenksčio ir lėtai, bet nuožmiai tvindė namo vidų. Ji lipo į kalną ir vis gręžiojosi ne tiek iš baimės, kiek norėdama matyti, kaip vanduo užlieja pakalnėje liekantį visą jos gyvenimą. Pro atvirus trobos langus ir duris sklido iš vidaus ryški šviesa, blizgėjo kylantis vandens paviršius.

Lipti aukštyne sekėsi vis sunkiau ir sunkiau, nes kalno šlaitas buvo status ir molėtas. Jis, regis, nepastebimai tapo panašus į didžiulę atodangą, ir dabar ji matė ne jo viršūnę, o virš galvos stūksantį skardį. Vis dėlto tikėjosi jį pasiekti ir užsiropšti ant viršaus. Kai jau buvo visai arti tikslo ir slinko horizontaliai, ieškodama, kur patogiau galėtų įsitverti skardžio kraštų, išgirdo keistą ūžesį. Jis sklido ne nuo apačioje kylančio vandens paviršiaus. Taip šniokšti galėjo tik krioklys. Jis virė ten, kur ji tikėjosi rasti išsigelbėjimą – ant skardžio. Dabar ji suvokė savo ketinimų beprasmybę. Šioje kelionėje negaliojo žemiški dėsniai – ji buvo tarp dviejų vandenų: vieni kilo iš apačios, kiti laukė jos viršuje – jeigu tik ji išnirtų aukščiau skardžio, suardytų nematomą, krioklį suturinčią sieną ir jis pliūpteltų žemyn į slėnį. Ji turėjo tik vieną išeitį – eiti pirmyn tol, kol vanduo užlies namą, slėnį, apsems jos kojas, paskui liemenį, galvą ir susilies su viršuje šniokščiančiomis bangomis... Tačiau jis nebuvo grėsmingas, jis neskubėjo. Ji taip pat. Žengusi kelis žingsnius stabtelėdavo ir pažvelgdavo į slėnį. Staiga virš galvos kunkuliuojančio krioklio ūžesį nustelbė pianino garsai. Iš pradžių nepatikėjo jų tikrumu. Tačiau tas ausiai mielas skambėjimas nesiliovė – ji jau atpažino ir melodiją – kažkas jos namuose sėdėjo prie senojo „Akordo“ ir kartojo populiarią „Elizos“ posmelį. Neįstengdama nugalėti smalsumo, ji pasuko atgal į

slėnį. Nusileido tiek, kad galėtų pro atvirą langą matyti trobos vidų. Prie pianino sėdėjo geltonplaukė paauglė. Jos pėdas ir rantytus pianino pedalus jau buvo apsėmęs vanduo, bet ji to tarsi nejuto ir plačiai šypsodamasi spaudė ir spaudė instrumento klavišus. Baigusi posmelį, neatsikvėpusi pradėdavo jį vėl iš pradžių tarsi būtų ne gyvas žmogus, o užprogramuota lėlė.

Ji norėjo šaukti mergaitei: „Bėk, tuojau tave užlies vanduo!“, bet tą pačią akimirką suvokė, jog tai ji pati ten sėdi – ji, strazdanota penkiolikmetė, sugebėjusi išmokti groti tą vieną vienintelę melodiją...

Tai nebuvo jos pabaiga – perbraukė per samanotą akmens pakaušį, susitaikydama su mintimi, kad negali geisti per daug gražios mirties. Siekdama to, kas jai nepriklauso, tik dar labiau apsunkins savo paskutinę kelionę. Tam juk ir gyveni, kad sugebėtum tą paskutinį kartą teisingai pasirinkti.

Regėjimu niekada nesiskundė, todėl iš pradžių nesuvokė, kur dingo aplink esančių daiktų ryškumas. Ji glostė akmenį, ant kurio sėdėjo, bet jo nematė, niekaip negalėjo nustatyti, kur baigiasi jo kraštai – aiškiai regėjo tik dobilieną, kurioje jis gulėjo. Dobilų lapeliai buvo tokie ryškūs, dideli, regis, matytų juos per didinamąjį stiklą. Ištiesusi ranką norėjo nuskinti, bet nepasiekė ir vos nenusirito kniūbsčia nuo akmens. Iš tikrųjų jis buvo toks didelis, kad ji sėdėjo neliesdama kojomis žemės, bet ta priartėjusi dobiliena akimirką priverstė pamiršti realų atstumą.

Ji pamažu nulipo nuo akmens ir pasuko sodo link. Atrodė, kad ne ji eina, o tolumoje augančios vyšnios atslinko taip arti, jog gali raškyti prisirpusias jų uogas. Ištiesusi ranką užgriebė tik orą... Beje, rankos ji nematė, – tai buvo tik prieš nosį šmėkš-

čiojantis balsvas brūkšnys, taip labai norintis pasiekti čia pat esančias vyšnias ir namo sieną, ir šalia jo stūksančio šulinio rentinį, ir ant kluono kraigo besisukiojančią vėtrungę...

Kažkoks tamsus kamuoliukas pasipainiojo jai po kojomis, bet ji niekaip negalėjo atskirti, ar tai šuo, ar katė, kol pritūpusi jo neapčiupinėjo. „Mikis, Mikutis...“ – paglostė neseniai anūkams padovanotą šunytį. Jai atsitiesus, jis ėmė šokinėti ir linksmai amsėti. Jį išgirdęs, atsiliepė patvartėje pririštas namų sargas Tobis. Ji žinojo, kad iki jo būdos – dar keli šimtai metrų, bet tuo pat metu regėjo čia pat jo šiurkščius gaurus ir, atrodė, galėtų juos paglostyti kaip ir mažąjį Mikį.

Taip viskas atrodydavo tik žiūrint į trimačius paveikslėlius, kuriuos jai anūkai pakišdavo po nosim ir reikalaudavo pasakyti, ką mato. Ji turėdavo labai pasistengti, kad akys išvelgtų jų gilumoje užslėptus vaizdus. Dabar viskas buvo atvirkščiai – tarsi akys būtų apvirtusios kita puse: ji nematė arti esančių daiktų – jie tapo išplaukusiomis dėmėmis. Tačiau visa, kas buvo už kelių ar keliolikos metrų, įgavo nepaprasto ryškumo: obels viršūnėje kabantis obuolys ją privertė loštelėti atgal – jis virpėjo nuo jį graužiančio storo kirmino.

Pažvelgusi į savo pėdas pajuto dar didesnę nevilgtį – jos buvo taip toli, tarsi ji stovėtų ant kojūkų.

Kas gi dabar jai priklausė? Viso to, ką aiškiai matė, ji negalėjo paliesti, o tai, ką rankomis ar kojomis apčiuopė, plaukė pro akis spalvotų dėmių pavidalu.

Šita pabaiga buvo jai per daug žiauri.

Sulig šia mintimi ji vėl atgavo įprastą regėjimą – išvydusi per kojas ropinėjančią musę apsidžiaugė it būtų kas atjauninęs ją gera dešimtim metų. Pakėlė galvą – ir sava, ir kaimynų sodybos buvo savo vietose. Kad ir kaip stengėsi, negalėjo išžiūrė-

ti, kas vaikšto po kiemą: dukra, žentas ar anūkai? Dabar pamatė, kad nuo akmens buvo nuėjusi vos porą žingsnių. Sugrižo ir vėl ant jo įsitaisė.

Regėjo dar daug pabaigų, bet nė viena jų nebuvo panaši į tas, kuriomis gašdino viso pasaulio religijos, apie kurias skaitė rimtose knygose ar girdėjo iš visokiausio plauko pranašų.

Galų gale ji pavargo ir, nenorėdama pasiduoti drėgna dobilienos nugara atslenkančiai nevilčiai, pradėjo melstis. „Juk turėtų būti koks nors ženklas, iš kurio atpažinčiau, kurią finišo liniją man skyrei, Viešpatie“, – maldavo žvelgdama į vakaro vėson grimztantį ežerą. Ji žinojo, kad kelio atgalios nėra, kad ši diena – it kibiras, krentantis į gilų šulinį – turės pasiekti gyvenimo dugną. Viena, ko ji troško, kad tai įvyktų iki saulėlydžio. Tamsa jai visada kėlė siaubą.

Akinantis srautas pliūptelėjo iš dangaus tiesiai jai virš galvos, persmelkė ją ir užliejo visą akmenį. Dabar ji sėdėjo spinduliuojančiame šviesos vamzdyje ir išsiplėtusiais vyzdžiais stengėsi įžvelgti, kas dedasi už jo ribų. Viskas buvo kaip ir anksčiau, tik... ėmė dingti vienas po kito garsai. Tik ką įkyriai apie veidą zyzusios musės skraidė tylut tylutėliai ir... buvo perregimai šviesios. Dryžuotos, dobiliukų žiedais ropinėjančios kamanės irgi ištirpo šviesoje. Ant vyšnios nutūpęs būrys jauniklių varnėnų staiga iš įkyriai čirškaujančios šeimos tapo tyliais spindinčiais kamuoliukais. Visame kaime nuščiuvo šunys, žąsys, nekudakavo vištos, nemykė karvės, netarškėjo anūko minamo dviračio purvasaugis, neplerpė tolumoje traktoriai, neūžė vieškeliu švilpiantys automobiliai. Visa, į ką tik ji pažvelgdavo ar įsiklausydavo, persikūnydavo į švytinčią tylą.

Ji perbraukė delnu per akmenį, – jokio garso, ėmė nagais

gremžti nuo jo samanas – irgi nieko neišgirdo. Sukosėjo – tyla, aūūū – šūktelėjo, bet ausyse spengė ta pati tyla.

Šviesą ji mylėjo. Tyla buvo tai, kas leido jai suvokti, kur iš tikrųjų slypi Kūrėjo genialumas.

Tačiau niekam negalėjo papasakoti apie savo atradimą, nes šį kartą neapsiriko: tai buvo jos finišo linija. Eidama ja it vaikas džiaugėsi: „Kaip viskas paprasta: nereikia nei karų, nei atominių bombų, nei pragaro liepsnų. Užtenka tik šį tą pasaulyje sukeisti vietomis: garsus paversti šviesa arba vandenimis užlieti dangų... Kiekvienam – pagal jo troškimus ir nuopelnus.“

Tą akmenį, ant kurio ji atpažino savo pabaigą, kaimas pavadino Gražutės sostu. Mat atrado ją gražiai įsitaisiusią veidu į vakarus, po galva pasidėjusią pilką akmens samaną, su pluošteliais kur ne kur jos baltuose plaukuose it akuotų pristrigusių vakaro saulės spindulių.

Išpažintis

Vaiko akys – kaip maldaknygės puslapiai, kuriuose didelėmis raidėmis užrašyta: SAŽINĖS SAŠKAITA: Ar nepavogei šios dienos iš manęs? Ar nepamiršai mano veido tarp daugybės kitų veidų? O gal neteisingai, lengvapėdiškai prisiekinėjai mano vardu? Ar esi pasiryžus...

„Puslapiai“ mėlyni mėlyni – jų negalima užversti keliais nuvalkiotais žodžiais. Todėl sakau: nepadaviau tavo dienos. Ir sau nepasiėmiau. Išdalijau. Po gabalėlį išsinešiojo ją kiti.

Močiutės veidas senamiesčio lange – baltas kaip paskutiniai šios žiemos atodūšiai. Veidas paremtas kaulėta, sudžiūvusia ranka it griūvantis namas, besilaikantis ant paskutinės netvirtos kolonos. Jis nusinešė mano rytmečio paskutinį žiovulį visiškai išblaivindamas mieguistas mintis. Tas veidas galėjo būti mano motinos.

Rytmečių su išlydinčiomis akimis lange aš neturiu, vaike. Iš namų mane išlydi motinos, į kurias nieks neatsisuka išėjęs į kiemą, nepamoja joms ranka. Močiutė šitaip rymo – tarsi iš beržo išskobta mūkelė – kiekvieną rytą: prieš man prieinant jos langus ir man nuėjus. Stovėjau, ištiesiau savo ryto riekelę –

sena moteris nekrustelėjo, nenusibraukė iš akies kampelio išriedėjusios ašaros. Močiutei, pamaniau tada, reikia tokių akių kaip tavo. Tau – labai reikėtų šitokio rymojimo rytais, kai atsikeli vėliausiai ir pajunti tuščių namų baimę.

Jie buvo dviese. Šiek tiek nerealūs. Tarp aukštų gatvelės sienų ginčijosi dėl... poezijos. Mergina juodais kaip vabalas plaukais, juodais puskailiniais, juodu ilgu sijonu. Vaikinukas truputėlį šviesesnis, su akinukais, trumpa striukele, per petį persimetęs studentišką krepšį. Jie buvo laimingi, turbūt išėję tiesiai iš eileraščio, kurį prirūkytoje virtuvėje per naktį rašė įsimylėjęs poetas.

Nežinau kodėl jiems atidaviau savo nuostabą ir begalinį norą matyti visą šį miestą sueiliuotą, niekur neskubantį, besiplaikstantį merginų plaukuose. Gal kad pasiilgau savęs, tomis pačiomis gatvelėmis nešančios gairių rytmetį universitetan, gal kad išsvajojau tave, nesulaikomai tolstantį iš naivių klausimų pasaulio į dar mažiau suprantamą, surašytą eilėmis?

Iš po aukštų senamiesčio stogų kyšo tik pačios medžių viršūnės. Plikose šakose – jokie paukščio. Tačiau kažkur tupi juodgalvė ir šaižiai karkia. Užsislėpus, pilna įsiūčio ir mėgavimosi kitų nerimu. Juodas, užkimęs varnos balsas išplėšia didžiulį gabalą dienos, kuri buvo tau skirta, ir nešasi pro rūkstančius, pajuodusius kaminus, nešasi į tamsią nebūtį. Pasprink savo cinišku karksėjimu, – palydžiu ją kaip nelaimės pranašą.

Mano nuodėmė, vaike, kad nemoku neišgirsti akiplėšų. Net nesugebu pastebėti, kada jie mane apvagia.

Čirškia telefonai, trinksi durys, dusliai laksto kažkieno pirštai per kompiuterio klaviatūrą. Mano dieną drasko į skutelius beveidžiai sutvėrimai, nematomos rankos sudėlioja chaotiškai išbarstytas valandas į tvarkingus ryšulėlius (tarsi kasininkės suglamžytus pinigus) ir neša į visatos banką, o gal – į šiukšlyną. Net nespėjau jų apgailėti, tik saugau, kad ir minčių apie tave nesuvyniotų drauge, kad išliktum saugus tarp žodžių, krentančių metaliniu monetų skambesiu, tarp juoko, kurį išlieja smegenys, kitaip neįstengdamos apsiginti nuo bukapročių genijų, tarp nevilties, kuri it angis vis kaišioja savo mirtinų nuodų pilną liežuvėlį pro širdies plyšius...

Neversk manęs, vaike, muštis į krūtinę, kad dalį prieblandon grimztančios popietės atiduodu išėjusiems. Kažkodėl jie pasitinka mane ties tiltu per Nerį. Neprašo. Nepriekaištauja, kad nesukalbu kiekvieną vakarą „Amžiną atilsį“. Jie daug atlaidesni už gyvuosius. Ir daug dosnesni. Už kiekvieną minutę, kurią jiems paaukoju pasakodama paskutinius įvykius, jie atsimoka šimteriopai: palydi iki namų, saugo ne tik gatvėje, ne tik sapnuose, bet ir tada, kai žiūriu į tavo mėlynas akis. Tavo vyzdžiuose matau jų švelnius šešėlius.

Mano nuodėmės, vaike, ne tokios baisios. Baisiau tai, kad jos vis kartojasi. Neklausk, ar esu pasiryžus jų nedaryti.

Esu pasiryžus atiduoti tau tai, kas liko. Tai ne drumzlės. Ne kalkėtos nuosėdos. Tai pati saldžiausia dienos dalis. Tai atsitinka, kai geri arbatą. Ant stiklinės dugno lieka cukrus, kurį mėgsti su skysčio likučiais kabinti šaukšteliu ar pirštu mėgini išvalyti. Išgerta arbata nueina užmarštin – lyg jos nebūtų buvę.

Ir visai nesvarbu, kad teko ilgokai palaukti, kol gomuriu pajutai palaimingą saldumą.

Vaiko akys – kaip klausyklos grotelės, iš už jų turėtų ateiti atleidimas, bet kartais neateina.

Skruzdėlytė baltom kojinaitẽm

Dar prieblanda, dar žvakės ant altoriaus be gyvasties – dvi vaškinės lazdelės, turinčios magišką galią – šviesti. Kol jas uždegs šį judesį įpratusi atlikti ranka, žilstelėjusi moteris dar sušpės sukalbėti praėjusių dienų rožinį.

Tamsiai violetiniu vualiu uždengtas kryžius – kaip visas jos gyvenimas, pritvinkęs nematomos kančios. Ko dūsauja aplinkui klūpančios senos moteriškės? Viešpatį – jauną vyrą, pasiryžusį mirti – apgaili ar ilgisi praėjusios jaunystės, kuri neturėjo noro lankstytis prieš altorių?

Atgailos metas. Poryt – Verbų sekmadienis. Žilstelėjusi moteris stipriau suspaudžia rankinę po pažastim tarsi mėgindama save nepastebimai suturėti: nebrisk į nuodėmę. Poryt reiktų išsišluoti širdį, kad prašviesėtų visos jos kertelės, kad suskambėtų ji aiškiai ir garsiai – kaip gimtojo miestelio bažnyčios varpai per Žolinę. Tada galėtum pasijusti lengva lengva – lyg dar negimusi.

Tačiau moteris atidėlioja šį didelį darbą. Stovi liūdną gavėnios giesmę traukiančioje eilėje, nusilenkia kaip ir visi didžiuliam prieš altorių padėtam kryžiui ir žegnojasi paskubomis, degdama iš gėdos: dar ne šiandien, Nukryžiuotasai, dar ne šiandien... Ji staiga atsimena frazę iš kvailo filmo apie kaubojus: „Viešpatie, leisk man laikinai nusidėti“.

Moteris kreivai šypteli: o gal ir man skirta taurė, kurią privalau išgerti iki dugno? Šventųjų akys nebylios. Šventųjų lūpos kietai sučiauptos. Didžiulė liustra su gražiai šviečiančiomis lemputėmis ant išlenktų virbų sukasi kairėn, paskui dešinėn, vėl kairėn... Moteris seka spindintį judėjimą: kairėn – liūdnos vaikų akys, skalbimo mašinos murmėjimas, kepačių blynų kvapas, plaukuotos vyro rankos ant baltos patalynės... Dešinėn: nusmurgusios kavinukės prieblanda ir tušti butelių kaklai. Tušti viduje, tušti ir išorėje, nes jau nestyro į juos sukibtos eglių šakos. Regis, tik vakar Trys karaliai aplankė vaikelį ir išsinešė visas eglutes. Trys arabai kiekvienais metais išsityčioja iš Lietuvos spygliuočių, išbarstydami juos po šiukšlynus, palangėse ar patvoriuose.

Viešpatie, leisk dar kartą man nusidėti. Moteris negali ilgiau laukti. Kai žvakės ims šviesti, ji nesugebės nususukti nuo šventųjų akių, ir Nukryžiuotasis perlies priekaištingu vyro žvilgsniu. Abu labu tokiu: žiūri gailiomis veršelių akimis, tik vienas nuo altoriaus, o kitas – pro virtuvės duris, kai paryčiais, nepakeldama nenumaldomo troškulio, atsidaro šaldytuvą ir užsiverčia kefyro butelį... “Kaip tu ir neapsivemi?” Klausimas sukelia didesnę šleikštulį nei surūgusio pieno gurkšniai.

Velniam reikėjo prismaigstyti pamėkliškų smeigtukų kavinukės languose? Vien nuo jų galima pasigerti. Moteris manė, kad tai penklinė, bet gerai įsižiūrėjusi sumišo: nuo viršaus skaičiuojant – septynios linijos, nuo apačios – irgi septynios! O ant jų aliumininiai šaukšteliai – kreivokai sukabintos natos – groja ir groja. Tik ne Mocartą ir ne Šopeną. Gal koks čigono smuikas ir spėtų paskui jas.

Kuprota stalų valytoja su rėžiančio mėlynumo liemene slankioja po pustuščius kavinės kampus, o paskui, turbūt iš nevil-

ties, prisėda netoli moters, išsiima Johnson and Johnson higieninio siūlo dėžutę ir pradeda juo valytis tarpdančius. Aukštyn žemyn tarp krūminių, tarp priekinių – civilizacija slankioja į Kvazimodą panašios moterėlės (Kiek jai metų? Pora šimtų ar tik pusšimtis su trupučiu?) parodusiais, parodontito išvarytais dantimis.

O natos veda čigono smuiką virš tuščių butelių ir tuštėjančių gatvių. Moteris atsisagsto puspaltį, numeta šalį ant kėdės atlošo ir kilsteli greitai tuštėjančią stiklinaitę į anapus lango stabtelėjusio praeivio sveikatą.

Gašlios padavėjos krūtys, lendančios iš per plačios šiam sezonui iškirptės, lankstosi virš įkaušusių keturių vyriokų – vienintelių kavinėje likusių šios nakties sergėtojų ir zulinte zulina jų akis. Moteris jaučia, kaip miestas mieguistu skvernu perbraukia per metalinę kavinukės iškabą, ir natos, vynys, sidabriniumi popieriumi apsukti stikliukai – it prostitutės iš stoties rajono – nuklibinkščiuoja stiklu į tuos laikus, kai vynas buvo tirštas nuo aistros, o šviesa sklido ne tik nuo degančios žvakės ant stalo, bet ir iš moters liepsningų akių.

„Jis vadino mane skruzdėlyte baltom kojinaite!“ – tarsi šalto ledo gabalėlius moteris užmeta netikėtus žodžius ant putlių padavėjos krūčių. Vyrai nusišluosto drėgnas lūpas. Tik jų kampeliuose lieka girtų putų likučiai. Prisisiurbė ar nupušo?

Skruzdėlytė baltais smilkiniais išvarvina paskutinius lašus ant liežuvio galelio – jokio skausmo, tik tebegroja čigonas kavinės lange, bet ir tas vis tyliau ir tyliau. Tylut tylutėliai norėtų ir ji parslinkti į savo vaikų namus, bet šito miesto gatves turbūt pats Visagalis išvedžiojo: kad ir kur pasuktum, vis tiek atsitrenksi žvilgsniu į aukštus bažnyčios bokštus.

Poryt – Verbų sekmadienis, primena nuo Arkikatedros šventoji Elena. Taigi, krūpteli moteris. Atgailos metas – me-

kena Dievo avinėlio balsu karalaitis Kazimieras. Gal galėtų nušluostyti man prakaitą? – prašo po kryžiaus našta suslinkęs Nazarietis.

Skruzdėlytė dar labiau susigūžia, sumažėja ir neria kuo greičiau į tamsų miesto plyšį, kad nei žmonių, nei šventųjų akims neužkliūtų jos baltos kojinitės.

Atlaidai

Virpėjimas. Vos vos matomas virpėjimas medžių viršūnėse. Krenta sniego dulkės. Regis, krustelėjo Viešpaties blakstiena – gal Jis susapnavo tobulą žmogų?

Juodų ir baltų spalvų virpėjimo pilni ramybe apsemti kalneliai. Nuo eglės šakos krentantis lašas visai toks pats, kaip ir nuriedėjęs nuo moterų skruostų. Tik skonis skiriasi. Moterys verkia sūriai – taip, kaip gyvena. Vyrai sukanda dantis, jų žandikauliai ritmingai pulsuoja. Vienų – iš skausmo. Kitų – dėl nepatogumo būti su tais, kurie gedi, tretį paprasčiausiai mala tarp dantų „kramtoškę“.

Gražūs jauni vyrai darbuojasi kastuvais. Vienas jų po džinsais apsimevęs šiltom apatinėm ir dar trumpikėmis, bet vis tiek švysčioja nuoga nugara, kai jis plačiais mostais kabina žemes. Kažin ar jis turi moterį, kuri vakarais trina plaušine jo pečius, prisigėrusius kapinių vėsos?

Puikiai atidirbta duobkasių technika: pirmiausiai iš vieno šono nušiupelevio žemes, ištraukė po jomis padėtą gelsvos klijuotės gabalą, tvarkingai ją nukratė virš duobės, paskui viską lygiai taip pat greitai ir įgudusiai – iš kitos. Tada įsmeigė kryželį su velionės pavarde ir suformavo kapą. Kastuvo kotu iš-

dailino jo viršų. „Duokit žvakes.“ Jas susmaigstė kryžiumi. „Dabar skintas gėles.“ Jomis užklojo kapą iš viršaus. „Duokit krepšelius.“ Išrikiavo. Galų gale kapą apramstė vainikais. Baigta. Vyrai atsitiesia. Net nesupraktaitavę.

Neįtikėtina seksualūs duobkasiai tarp juodų skarų, sūrių ašarų ir tarsi specialiai šiai dienai užsakytų subtilių dekoracijų – pirmo šių metų šerkšno. Pasišalina tyliai, paslaptinai, it norėdami kuo greičiau paslėpti ceremonijos įkalčius: kastuvus ir virves. Giesmininkams baigiant „Marija, Marija“, virpteli ant kalnelio augančios pušies šaka ir ima kristi apsnūdęs, drėgmės prisigėręs sniegas – jį užkliudė augaloto duobkasio kepurė.

Šalia manęs stovinčio vyriškio ir sniego lavina nepažadintų. Ir „Tėve mūsų“, ir „Viešpaties angelų“ jis sučiaumoja su kramtomąja nejudamas jokio skonio.

Jo žandikauliai dirba ritmingai. Iš po labai geros medžiagos palto išlindusio šalio pakraštėlis daug baltesnis už šerkšną ir mirusiosios plaukus. Po kaklu – dar baltesnė stačia madingų marškinių apykaklė su dviem rusvom sagelėm. Tokios pat, išsirikavusios po dvi, neria žemyn po šaliu. Jos – tarsi sumažėjęsios vyriškio rudų akių dublerės. Jo žmona ne tokia stilinga. Ko gero, eina turtingų namų šeimininkės ir vaikų auklės pareigas. Vaikai dideli: madingai apsitaisiusi panelė, atliekanti fotografės vaidmenį, ir simpatiškas, kailiniuotas paaugliukas – tikras tėvo pasididžiavimas. Labai noriu manyti, kad jie visi – laiminga šeima ne vien todėl, kad avi brangiais batais, blykčioja auksiniais laikrodžiais ir susėda į naujausią mersą užtamsintais stiklais.

Laiminga motina, užauginusi du sūnus ir dvi dukras, palai-doja vėžio sugrauztą savo kūną po storu pirmų šaltukų pakas-

tos žemės sluoksniu. Jos pavargusios akys sklando tarp snieguotų eglių, virpteli nutūpusios ant balto krūmo, vėl kyla paskui tamsiasparnį žiemos paukštį ir susirenka visų apačioje likusių maldas. Jų ne tiek jau daug. Kur kas mažiau nei ašarų, nei sūrumo jose ir gedinčiųjų gyvenimuose. Tarsi pelenus ant galvų ji paberia nuo medžių saują sniego. Retai kam jie primena tik ką kunigo pasakytus žodžius: „Dulke buvai ir dulke pavirsi.“

Ši išeinanti, kaip ir visi kiti, kuriuos išlydėjau, nepasako nei savo vaikams, nei giminaičiams, ar atgailą jau atliko, ar dar tik ją pradeda. Viena žinau: dabar prasidėjo patys ilgiausi jos atlaidai. Gali niekur neskubėdama pakelti nuo žemės kiekvieną savo dieną ir tarsi rožinio grūdėlį apipinti ją malda.

Mano motina dažnai vėluodavo į pamaldas. Vėluodavo ir širsdavo arba gailėdavo savęs ir nekėsdavo savo netikusio gyvenimo. Atsimenu nuolatinį jos nerimą dėl praleistų apeigų. „Viešpatie, – stverdavos už širdies, – juk šiandien Didysis Ketvirtadienis! Nueikit, vaikai, pasimelskit ir už mane...“ Už mane – tai ją pavaduosi. Sau maldų ji neprašė. Prašė pabūti Dievo akivaizdoje vietoj jos – ir vėl laiku nesusėjusios atlikti visų darbų ir neatėjusios į bažnyčią. Tėvas, priešingai, visada visur suspėdavo. Netgi ateidavo gerą valandą anksčiau ne tik į savos, bet ir į svetimos parapijos atlaidus. Grįžęs visą savaitę pasakodavo, ką sutikęs, su kuo kalbėjęs, kokių naujienų sužinojęs. Apie maldas ar Dievo malonę neužsimindavo. Gal todėl motina jo ir nesiklausydavo.

Man atlaidai kvepėjo riestainiais, ilgais cukriniais čiulpinukais ir smagiais pasisėdėjimais po mišių kur nors pavėsyje su giminėmis ir pažįstamais, kramsnojant mano ir kitų motinų atsivežtas gėrybes. Per atlaidus ilsėdavosi ne tik nuo darbų su-

rambėjusios tėvų rankos, bet ir jų širdys. Bent taip man atrodė. Jie buvo ramūs, niekur neskubėjo, nesijaudino dėl gyvulių (paprastai namuose būdavo paliktas vienas šeimos narys, viso ūkio prižiūrėti), pasėlių ar oro. Jie, regis, visiems viską atleidę to paties tikėjosi iš Aukščiausiojo, ir ta visuotinė atlaida skverbėsi iš širdies į širdį, paskui save palikdama atviras duris. Tokią dieną bet kas galėjo pro jas užteiti vidun ir nebuvo išvartas. Žmonės buvo dosnūs ne tik elgetoms.

Visuotinių atlaidų pirmojo šių metų šerkšno dieną nepelnysiu. Gyvenimo tikrovė rudomis galantiško pono akimis prislegia mano smegenis it koks neįveikiamas auglys. Per daug ryškūs duobkasių rankų raumenys, per daug standžios, tiesios kojos, švariai nuskusti skruostai. Matau: velionės sūnūs – pečiuiti, orūs tarsį transparentus neša savas istorijas veiduose: vienas – palaidūno nevykėlio, kitas – apsu kraus šiuolaikinio skustagalvio. Ar už juos turėčiau duoti Dievui kyšį – „Sveiką Mariją“? Ar tiek užtektų? Ar priimtų iš tos, kuri kur kas dažniau nei jos motina vėluoja į atlaidus, į visuotinius giedojimus, į gavėnios atsidūsėjimus?

Nuplaukia giesmininkų drebinama giesmė pro mane kaip mašinos pro kapinių tvorą – neužkliudo. Ne ant jų paslystu, – ant apledėjusio kalnelio, kuris paslepia mane nuo naujo kapo ir prie jo teberymančių akių. Ne skausmo bijau, ne prisiminimų apie tą, kuri lygiai taip pat ramiai gulėjo gimtojoje troboje per visas, tik jai vienai skirtas pamaldas. Vienintees, į kurias pati norėjo pavėluoti. Bijau savęs, nemokančios pajusti atlaidos skonio, nesugebančios jos išvelgti nė viename veide. Tik vainikai, juodos skarelės ir baltas, labai skaudžiai gražus šerkšnas. Todėl skubu iš šios tobulos grafikos paveikslo

iššokti į kur kas judresnį, gatvių purvu, mašinų spalvom ir dūmais springstantį peizažą. Baltos, komuniką primenančios tylos čia nerasi. Čia daug patogiau. Visuotinėje minčių mėsmalėje mano atlaidų ilgesys neturi jokių šansų išlikti. Kad būčiau tuo visiškai tikra, nusiperku pakelį kramtomosios ir visą saują baltų pagalvėlių susipilu į burną. Kramtau įnirtingai, su alkano žvėries įniršiu.

Vilkė

Lapkričio popietės niūrios, gauruotos kaip vilkolakio širdis, šviesa pamažu traukiasi, tamsa it milžiniškas aštuonkojis pradeda skleisti šiurkščius savo čiuptuvus, mintys, pojūčiai keičia formą, ir jau ne žmogaus, o žvėries šnervėmis Moteris jaučia artėjantį plėšrų alkį.

Už lango, už mašinų stovėjimo aikštelės ir elektros pastotės vaikų kojomis nučiupinėta kalvelė kaip duonos kepalas kelia dangų. Horizontas – tokių kaip ji lengvatikių optinė apgaulė. Kiek kartų vaikais vedina ėjo ieškoti už jo slypinčios paslapties – nesurado. Tik kita kitų vaikų kojom nutrypta kalvelė laižė dangų. Ją nuo anos skyrė tik šen bei ten pūpsanti krūmo skiauterė ar plonakojis elektros stulpas. Gyvenimo anapus horizonto troškulys augo diena iš dienos nepaisant žinojimo, kad toks neegzistuoja. Bent jai. Iš ilgesio ji dažnai raudodavo. Dabar visai nenustebtų išgirdusi savo pačios kaukimą.

– Vėl tyli. Kas dabar blogai? – sekioja ją akimis prie stalo sėdintis žmogus.

Jos nebeskaičiuojami metai įsprausti į griežtą teritoriją – keli kvadratiniai metrai tarp viryklės, kriauklės, šaldytuvo ir stalo. Čia ji neturi horizonto, ant kurio galėtų atremti akis. Stalą okupavę vaikai: knygos, kareivėliai, kaladėlės, pieštukai, tankų, lėktuvėlių modeliai...

– Tête, žiūrėk, mano lėktuvas didesnis už jo, ar ne? Tête, tête! – mažėlis tampo vyriškį už rankovės, bet tas nekrepia į jį dėmesio. Jis nepaleidžia iš akių Moters.

– Na ir kas, kad tavo didesnis, bet mano daug daugiau detalių, mano sudėtingesnis, o tu tik porą gabaliukų sujungei, ir viskas. – Vyresnysis spirga norėdamas perrėkti brolių, o kai pamato, kad žodžiais jo neįveiks, duoda sprigtą į kaktą.

– Varlius esi, nieko tu nesupranti ir nesuprasi...

Mažius paleidžia kakarinę. Moteris dar minutėlę laikosi nepratrūkus, bet kai jis puola vytis tik ką nuo stalo pakilusį brolių ir iš visų jėgų trenkia jam kumščiu į nugarą, gaurai joje pasišiausia ir...

– Tu į kampą, – tempia jaunesnįjį už ausies ir įmurkdo tarp šaldytuvo ir sienos, – o tu – marš į savo kambarį pamokų ruošti! – supurto paauglį iš visų jėgų.

– Aš dar vakarienės nevalgiau! – iškošia pro dantis tas, ir netrukus nuo durų trenksmo suvirpa langų stiklai.

Jos šnervės įsitempusios – jeigu ne ramus vyro žvilgsnis, pasivyty žžūlų berniūkštį ir perkastų jam gerklę.

Vyriškis tyli. Nei bara, nei užtaria vaikus. Jis glosto jos gaurus. Šauktų, aprėktų, indus daužytų, baldus sukapotų – būtų paprasčiau. Būtų kaip ir visur. Bet jis tyli. Gramdo, vis gramdo ledukus nuo pašiauštos širdies, trina ją nematomais delnais tarytum vaikas apšarmojusį stiklą, pučia, šildo priglaudęs lūpas vis dar tikėdamas, kad vieną dieną nebeliks joje suledėjusių žvėries pėdsakų. Nerodyk jų vaikams, – maldauja jis. Juk aš vedžiau Moterį, o ne...

Įmanyty, kaip Kristų prikaltų jį prie kryžiaus ir be pasigailėjimo nuplaktų. Už meilę! Už tikėjimą! Už ramybę! Už tylėjimą! – Peilis, kuriuo ji pjausto kopūsto galvą, kiekvieną akimirką gali pašokti nuo lentutės ir švystelėti virš vyriškio kaklo, nugaros ar krūtinės.

Kad bent vėjas sielą išpūstų! Kad atsivertų sniego platybės ar žalia girios juosta horizonte. Kad žvilgsnis užkliūtų už ramaus, virš sodybos pakibusio dūmo spiralės ir suteiktų viltį – yra kur pareiti. Kad kraujas tarnautų raumenims. Kad širdis išsinertų iš svetimo gyvenimo gniaužtų ir vėl galėčiau pajusti smilgos, pusnies, rasoto lapo prisilietimą, – Moteris rankioja iš slaptos smegenų sandėliuko maldų nuotrupas, vis dar tikėdamasi, kad sustabdys kraujoplūdį. Bet ta gyvasties pilnoji upė virsta putodama iš krūtinės ir kyla aukštyn – nuo įtampos pradeda traškėti moters smilkiniai. Vis smarkiau ima šokinėti peilis jos rankose. Ji čiumpa paskutinį kopūsto galvos gabalą. Ašmenys kala ritmingai tarsi traukinio ratai: žmo-nės-ka-tės, žmo-nės-paukš-čiai, žmo-nės-žiur-kės, žmo-nės-vil-kai... Kieno gyvenimą aš vaidinu? Švelnus kailis ir aštrios žvėries iltys, kraujo dėmė ant baltos sniego paklodės, šiltas vilko gomurio kvapas, paukščio skrydis per dangų ir plėšrūs jo nagai, įsmigę į drebančio kiškio kūną, nuodėmė ir atgaila, amžinasis tobulėjimas, o gal tik paprasčiausias instinktas – žudyti...

– Mamyte, kas čia taip skaniai kvepia? – mažėlis atsisuka iš kampo ir akimirką sulaiko pakeltą jos ranką.

– Kraujas, – sako ji. – Kraujas, vaikelį.

Saulė teka vakaruose

Pirmą kartą ją atsivežęs jis kantriai, ramiai aiškino:

– Pažiūrėk, štai čia – šiaurė. Mes atvažiavome iš rytų. Saulė mums švietė iš šono. Ji apsuks puslankį ir, kaip dera, nusileis tiesiai virš kaimynų sodybos – vakaruose. Kitaip ir būti negali. Juk tu orientuojies žemėlapyje... Palikę šiaurinį miesto pakraštį, štai šituo keliu išsukome iš autostrados.

Jis žiūrėjo su viltimi išvysti bent vienos akimirkos blyksnį pavargusiose moters akyse, klaidžiojančiose virš geltonų uogelių amaru aplipusių šaltalankių. Smulkių raukšlelių tinkle plūduriuojantis žvilgsnis buvo sklidas dangaus aukščio ir gilumo: neįspėjamas, tolimas ir kartu nuolatos aprėpiantis visus aplink esančius daiktus, medžius, už jų blizgančią ežeriuko dėmę. Jis neabejojo – ji girdi ir mato, bet priešais, ant žolės patiestas žemėlapis jai dabar buvo tik knyginė informacija, kaip ir žinojimas, kad viena iš naktį užsidegančių žvaigždžių yra Venera, kita – Marsas, kad Mėnulis susirenka Saulės spindulius.

Jos jausena neatitiko Žemėje galiojančių dėsnių. Ji kartojo savo:

– Aš moku skaityti žemėlapi. Geografijos pamokos man patikdavo, bet čia viskas atvirkščiai. Ten turėtų būti pietūs, o čia – šiaurė. – Jos žvilgsnis dar vis ropinėjo krūmokšnių viršū-

nėmis, bet protas liepė nuraminti vyriškį. Tegul. Tegul palieka ją ramybėje. Tegul mano, kad sugebėjo įtikinti.

Juk ginčytis nebuvo dėl ko. Paprasčiausiai jai saulė buvo ne ten, kur privalėjo būti. Kiekvieną kartą atvykusi į šią nuošalią sodybą turėjo nuslėpti nerimą ir nuostabą – visas pasaulis tarsi pasisukdavo 180 laipsnių. Viskas buvo ne taip, kaip turėtų būti, kaip buvo jos tėvų namuose. Labai stengėsi neišsiduoti ir neerzinti vyro, bet žodis, gestas ar žvilgsnis it vikri žebenkštis imdavo ir ištrūkdavo ne laiku ir ne vietoje.

– Šitą obelaitę pasodinsim saulėkaitoje, pietų pusėje, – jis paduodavo jai sodinuką ir prašydavo nunešti prie paruoštos duobės.

– Ar ten? – parodydavo visai į priešingą veisiamo sodo pusę.

– Argi ten pietūs... – vyro žodžiai tarsi garsiai pasakyta diagnozė: liga nepagydoma.

Ji susigūždavo ir pasijusdavo kalta. Ne todėl, kad s e r g a, o todėl, kad i š s i d a v ė. Žmonės daug baisesnes ligas sugeba labai ilgai nuslėpti, o čia tik vargas dėl keistai išsidėsčiusių pasaulio šalių. Nuo to net ir tokiam kaip jos – brandžiame – amžiuje nemirštama.

Ji tuo nėra tikra. Juk dėdė Steponas, atvažiavęs pas tėvą į svečius, sakydavo:

– Gerai tau ant šito kalnelio: matai, kaip saulė teka, kaip po dangų ridinėjas ir kur pasislepia. O kai aš žiūriu iš savo uošvių gryčios, ji tik leidžiasi ir leidžiasi...

– Žinia, savi namai – tai savi, o tu nepaklausei manęs, nuėjai užkuriom... – priekaištingai dūsavo tėvas.

Kartą, jau po dėdės laidotuvių, ji išsiprašė motinos leidimo nuvažiuoti pas du senbernius dėdės sūnus. Jie baigė pragerti visus gyvulius, padargus, norėdami išsivirti kokio nors karšty-mo, plėšė ir kūreno tvorą.

– Ką tu ten veiksi, vaikelį?

– Aslą iššluosiu, indus suplausiu, sutvarkysiu jų drabužius, pyragą iškepsiu...

– Pyragą iškepsi... Argi jiems pyragai galvoj, vaikelį...

Vis dėlto išleido. Įdėjo rūkytų lašinių gerą bryzą, porą dešrų ir kepalą naminės duonos. Motina ypač skanią ją kepdavo.

Vos atvilko visas gėrybes nuo autobuso stotelės į suklypusią pusbrolių trobą. Ji buvo žema, vidus tvoskė priplėkusia drėgme ir šalčiu, kuris įsismelkia net ir vidurvasarį į visus kampus, jeigu ilgai neužkuriama krosnis. Ta krosnis irgi laikėsi iš paskutiniųjų ir stebino akylesnius retai užsukančius kaimynus: kaip ir nesugriūna? Juk liepsnos veržėsi pro visus jos plyšius ne į kamina, o į trobą. Pats Dievas turbūt saugo šituos girtuoklius, kitaip jau seniai būtų supleškėję su visais rąstų sienojais.

Broliams visa buvo nė motais. Jie labai apsidžiaugė dėdienės dovanomis, tik niekaip negalėjo suprasti, kodėl ta maža mergiotė, iškrovusi gėrybes ant stalo, neina sau atgal, o šmirinėja po gryčią. Šluotos? Kokios dar šluotos ir kam ji reikalinga? Dubens indams plauti? Eik prie šulinio ir prisiskalauk. Ko ji lenda į akis? Maža ir tokia įkyri.

Tarsi kokia vidury žiemos atsiradusi musė – visur šmirinėja, zyžia ir griaua brolių ramybę. Ir pro duris neišginsi – juk šitiek lašinių atvežė. Ką su ja daryti?

Vyresnysis išsliūkino laukan ir grįžo nešinas penkiais kiaušiniiais. Po tėvo laidotuvių dar užsilikusios kelios vištos sudėdavo per savaitę po porą. Kai broliai prasipagiriodavo, juos imdavo kamuoti alkis. Iš pradžių jie puldavo vaikyti po sodybą šmirinėjančias vištas – nesvarbu, sava ar kaimynų kaipmat imdavo burbuliuoti ant suklypusios krosnies. Paskui, visai netyčia, aptiko lizdą. Kiaušiniene dvi dienas kvepėjo senoji gryčia. Jie vienbalsiai nusprendė, kad geriau kiaušiniai

kasdien, nei višta kartą per savaitę – juk jų skaičius labai greitai mažėjo...

Jaunėlis perbraukė rankove per dulkėtą iš pakrosnio ištrauktą keptuvę. Papjaustė lašinių. Pačirškino. Tada vieną po kito išleido kiaušinius. Jam varvėjo seilės, kurias jis nubraukdavo atgalia ranka drauge su snargliu. Smagiai kyščiojo smaili liepsnų liežuveliai pro suskilinėjusios krosnies plyšius, smagiai sukosi ir vyresnysis: pjaustė duoną, dėjo apmūsijusius, kreivus šleivus aliumininius šaukštus ant stalo, iš kažkur mažajai viešniai sugebėjo ištraukti lėkštutę.

Jie abu nesiceremonijo: tiesiai iš keptuvės kabino kiaušiniene, o gal greičiau lašiniene, nes didžiąją dalį kiaušinių suvertė jai į lėkštę. Ji bijojo apžioti purviną šaukštą ir atkišdama dantis mėgino nuo jo nusiimti tik pilkšvai gelsvą košę, kurioje grikšėjo ne tik žemės, bet ir neištirpusios druskos gumuliukai. Dar labiau bijojo viską išspjauti. Juk broliai šito nedovanotų. Ji matė, kaip jie lenktyniaudami ryja maistą net jo nekramtydami. Kai ji pareiškė, kad visko neįstengianti suvalgyti, broliai prisitraukė arčiau jos lėkštutę, ir kaipmat ji buvo tuščia.

Dabar ji turėjo išeiti. Jie priėmė ją kaip kleboną per kalėdojimą, ko dar ji delsia? O ji dar tik ruošėsi dideliems darbams: kokiam puode kaičiate vandenį? O kur jūs skalbiatės drabužius? O kokia čia košė prismirdus stiklainyje?

Varge mano, ji darėsi nepakenčiama!

Jie ištvėrė iki pavakarių. Ji nežinojo, kada išvažiuoja paskutinis autobusas namų link. Manė, jie pasakys. Juk pusbroliai, ir dar daug vyresni.

Kai į langus ėmė plieksti saulėlydis, ji suvokė šiek tiek aptvarkytuose namuose esanti viena. Brolių nerado ir kieme. Jų nebuvo nei už tvarto, nei sode, nei kluone ant šieno, kur jie paprastai miegodavo. Grįžusi į gryčią nužvelgė vienintelę lo-

va, kurioje prieš kelis mėnesius mirė dėdė. Ją sukaustė šaltis. Susiradusi degtukus per didžiausius vargus uždegė žibalinę lempą. Elektra į šiuos namus nebuvo atvesta – dėdei jos nereikėjo, broliams – tuo labiau. Dabar ji meldė Dievo, kad nesibaigtų žibalas, kol sugrįš pusbroliai. Ji dar nesuvokė, kad pusbroliams nereikia jos meilės, kad tokių painių dalykų jie bijo labiau nei alkanų skėrių debesies.

Nors kokie baisūs jai rodėsi visose pakampėse besiridinėjantys tamsos kamuoliai, ji nedidino liepsnelės, ją taupė. Užsiropščiusi ant suolo pasikišo po sėdyne kojas – šitaip buvo saugiau, juk ir pastalė, ir pasuolė – gličios tamsos akivarai, iš kurių nežinia kas kada gali išlįsti ir čiupti jos baltas nuogas blauzdas. Užsikniaubusi ant stalo retkarčiais nugrimzdavo į nuovargio ir miego ūką, bet kiekvienas šnaresys priversdavo pakelti galvą ir įsitempti. Rodės, kad naktis nežada baigtis. Namuose ji niekada šitiek visko neišgirsdavo: smulkių pelės kojyčių tipenimo per aslą, šikšnosparnių plevenimo, vėjo švilpesių po kiemą, virš kraigo, pelėdos ūkavimo. Svarbiausia, kad visi garsai sklido iš tamsos, tapusios milžinišku ruporu. Pusbrolių jau nebelaukė. Meldė ryto.

Kai atsibudo nuo skausmo, maudžiančio nugulėtą ranką, lempa buvo užgesusi, pro langus smelkėsi minkšta vasaros švieša. Pagaliau! Dar niekad tiek nesidžiaugė anksti atsikėlus. Ji ištvėrė! Ji nenumirė iš baimės, kaip rodėsi jai kiekvieną tamsa alsuojančią akimirką. Ji galėjo keltis ir eiti į stotelę. Išėjusi į kiemą neteko žado: ten, kur ji tikėjosi, saulės nebuvo. Ji tekėjo (o gal vėl leidosi?) vakaruose. Sparčiu žingsniu patraukė į stotelę. Ją vijosi dėdės žodžiai: „Mano kieme saulė tik leidžiasi ir leidžiasi...“

Iš tikrųjų ten, kur stovėjo dėdės lova, buvo tik vienas langas – į vakarų pusę. Kaip gerai, pamanė, kad į ją nesiguliuo.

Kas būtų nutikę, ji nežinojo, bet suvokė viena: dėdę ne vien vėžys sugraužė. Jo žmona mirė gimdydama antrą sūnų. Vaikus jis išaugino uošvės padedamas. Bet jie buvo nei šiokie, nei tokie – neragavę motinos švelnumo, kiaurai persmelkti skurdo, ligų ir šalčio. Gal todėl jiems nereikėjo ir tėvo m e i l ė s, jie bėgo tolyn nuo j o s tarsi nuo kokio glitaus, širdį spaudžiančio gyvio ir, neįstengdami pasprukti, užsipildavo smegenis Galulaukio Monikutės varoma samanine.

Daugiau jai neteko aplankyti savo pusbrolių. Vienas pasikorė, kitas užmigo gruodžio pusnyuose neįstengęs pasiekti namų: atšalo kojas, rankas – kelis mėnesius pasikankinęs mirė ligoninėje. Trobesius kaimynai nugriovė, sukūreno, laukus valdžia išnuomojo turtingam ūkininkui. Apie visa tai motina pranešė laiške, kurį ji rado studentų bendrabučio pašto dėžutėje. Tada vėl smilktelėjo mintis: kažin kur dabar ten saulė teka – rytuose ar vakaruose?

Nuo to laiko ji tapo šito klausimo tarsi viruso nešiojoja. Visą gyvenimą planavo: nuvažiuosiu ir įsitikinsiu, ar tai buvo baikščios mergiūkštės haliucinacijos po nemiegotos nakties, ar...

– Ar tu manai, kad senatvėje tapai labai y p a t i n g a ir todėl tau vienai saulė teka vakaruose, o visiems paprastiems Žemės gyventojams – rytuose? – vyras neslėpė ironijos. Jam neberūpėjo jos m e i l ė.

Jis mylėjo kiekvieną šioje sodyboje esantį medį, krūmą, galulaukę, apjuostą upeliuku, jis džiaugėsi kasmet sugrižtančiais gandrais, vedė svečius į paties suręstą pirtį, vanojo paties surištomis beržinėmis vantomis. Jis, miesto vaikas, galų gale lipidė s a v o namus, jis laukė sugrižtančių kažkur užsieniuose studijuojančių vaikų ne todėl, kad klaustų, kaip jiems sekasi, kokie jų gyvenimai, bet kad nusivežtų juos į savo sodybą. Jie gūžčiojo pečiais ir patyliukais susišnabždėdavo, kad

senatvė it kokia klampi pelkė vis labiau traukia tėvus savo gelmėn – greitai jie tapsią nudvakusiais, kaimo glūdumoje užsisklendusiais keistuoliais.

Taigi ji net nebandė jiems prasitarti apie vakaruose tekančią saulę. Tyli, baisia svetima slankiojo po kaimišką gryčią ir svars-
tė: Dieve mano, vos galiu patikėti, kad man pavyko nugyventi
daugybę metų su saulėtekiais rytuose, su saulėlydžiais vaka-
ruose. Juk dabar jau iki paskutinės dienos saulė, kaip kad dė-
dei Steponui, tik leisis ir leisis...

Atėmei

Tu Ją man atėmei. Trakstelėjai it rudenėjančią smilgą eidamas per mūsų kiemą. Tik nesakyk – netyčia. Tai ne dievų pasiteisinimas. Atėmei, kai tėvas gipso kartono plokštėmis pertvėrė trobą (kokia pažanga!) ir, regis, turėjo prasidėti naujas gyvenimas. Juk jau galėjau nupirkti už pirmuosius s a v o pinigus miltų, cukraus, riestainį. Nulaužei ją, kai žiogai dūko aštriai nurėztose ražienose tarytum nykštukinės nimfos, savo griežimu norėdami sulaikyti išeinančią vasarą.

Gražią ir ilgą rugiapjūtę tūmet davei kaimui, Viešpatie.

Ji man dar vis tęsiasi: statau ir statau paskutinius pėdus į gubas, važiuoja ir važiuoja paskutiniai vežimai su vasarajumi į kluoną. Prakaitu permirkusios pažastys, akuotų pristrigusios kojinės, marškiniai ir kelnės – visą kūną it kokia žvynligė degina niežulys.

Tokia buvo Tavo valia. Galingo. Teisingo. Neklystančio.

Maži žmonės nesupranta Valdovų Minties. Maži žmonės nesugeba jos peržengti. Jiems telieka gailėtis ir savigrauža dėl savojo bejėgiškumo.

Ką būtum praradęs, jei šiandien Ji sėdėtų prie mano stalo ir skaitytų anūkams pasakas? Ar ši dulkė, ilgėliau užsilikusi žemėje, galėjo suardyti Tavo visatos dėsnius? Ar labai džiaugiesi atsiuntęs man neišgydomą sielos žvynligę?

Tavo valia tebūnie – mano valia. Avinėlio tylėjimas. Nuolankumas, vedantis šventėjimo link.

O Ji stovi įsitvėrus šviežiu medžiu kvepiančios sienos ir šypsosi: bent senatvėj sulaukiau atskiros virtuvės! O tai viskas visiems ant akių.

Visiems „ant akių“ – mestelėjai pokštą – juk Tu pats galinčiausias pasaulio Magas. Tik ką dardėjo moteriškė ant rugių pėdų prikrauto vežimo, tik ką suko valsus ir polkutes dukros vestuvėse, o dabar darda karste jurginų bumbulais apkaišyta. Velnioniškai gražus ir šiltas rugsėjis! Tokio net devintą dešimtį baigiantys seniokai neatmena.

Neatmena kaimas ir tokių staigių palydų: buvo žmogus, nėra žmogaus.

Nei sopulių, nei ligoninių, nei gausių lankymų.

Šioks toks sunkumas ant krūtinės, ir tas nelemtas silpnumas visame kūne... Betgi vasaros gražumas, šitiek visokių naujiečių, vestuvių, svečių, – argi dėl to savo negerumo galvą suksti?

Ar Tu suksti dėl to galvą, kad manoji pražilo per vieną naktį? Ar Tau smagu šitiek metų regėti mane tarsi narkomanę, nuolatatos trokštančią patirti laimės svaigulį: kad skarelė Bažnyčioje – Jos, kad nukritęs duonos trupinys po stalu – iš Jos negrabių rankų, kad ieškau šiltų patogių šlepečių parduotuvėse Jos suskeldėjusioms (egzema – Jos giminės liga) kojoms?

Iš meilės žmogui prikalei savo Sūnų prie kryžiaus. Bene iš meilės man Ją atėmei? O gal Ją taip labai mylėjai, kad nusiskynęs kaip chrizantemą užsikišai už atlapo ir leidai amžinai žydėti?

Kur prasideda Tavo meilė? Ko neužbrėži aiškių ribų, kad nelįstume į Tavo neliečiamas valdas? Negi gali būti saldi pergalė atimti iš bejėgio žmogaus vienintelį tikrą jausmą?

Meilę reikia puoselėti ir auginti.

Manoji jau buvo didelė. Tokia didelė, kad siūliau Tau: imk mane, Ją palik. Ji nori pamatyti savo antrą anūką. Tik tiek.

Žmonės yra godūs. Jie visada prašo daugiau nei jiems priklauso. Ji prašė kur kas mažiau nei buvo verta.

Bet Tu Jos neišgirdai. Tu net nevirptelėjai, kai kiauras dienas naktis maldavau. Sėdėjai nusisukęs, glostei vėstančio ežero nugarą ir jį gaubiančius rudenėjančius miškelius. Tu klausėsi žiogų. O gal pirmųjų krentančių lapų, o gal gervių suktukų padangėse. Pats užsakei muziką ir pats jos klausėsi.

Tau patiko ir mūsų sukviesti giesmininkai. Balsai jų, kaip ne vienam kitam kaime, stiprūs ir skambūs. Tris vakarus pro atlapus langus plaukė ir plaukė „Jėzau, sūnau Dovydo, pasigailėk sielų...“

Sielų gal Tu ir pasigaili. Žmogaus meilės – ne.

Visi privalom mylėti tik Tave. Tave medyje. Tave smilgoje. Tave duonos riekėje. Tave priešo pašaipiam žvilgsnyje. Tave Bažnyčios bokštuose ir sniegynų kepurėmis prisidengusiuose kalnuose. Tavęs visur daug. Vieno vienintelio. Kūrėjo. Įkvėpėjo ir Vilties. Atrodo, Tu esi ta dramblio nugara, laikanti pasaulį.

Iš tikrųjų jis Tau – tik golfo kamuoliukas. Kazino žetonas. Tu vienintelis niekada nepralošias žaidėjas. Tik koks gali būti smagumas išlošti, kai žinai visus ėjimus, kai pats diktuoji savo partnerių veiksmus?

Lazda skruzdėlyne. Štai kas Tu esi. Tu toks didelis ir toks galingas, kad vos pajudėjęs sugriauni milijonų tokių kaip aš gyvenimus. Ir vėl sakysi – netyčia. Atrodo, deklaruoji kitaip: be Tavo valios niekam nenukris plaukelis nuo galvos.

Tai kodėl rieda tūkstančiai galvų į pražūtį, kodėl Tau taip patinka raudona kraujo spalva?

Ar tik ne dėl jos ir Ją atėmei? Perbraukei per Jos gyslas

savo visagale ranka, ir Jos kraujas neteko rausvumo, jis blyško, – blyško ir Jos skruostai. Gydytojai nesuprato, kur taip greitai pradingo visi raudonieji kūneliai. Gydytojai neįtarė, jog tai dar vienas Tavo stebuklas. Šiuolaikinis – blogas stebuklas. Geruosius darei tik gyvendamas žemėje. Dabar Tu aukštai ir nemanai, kad čia, kur gyvename mes – kompiuterizuoti išradėjai, novatoriai, – kas nors pastebėtų Tavo „senoviškus“ stebuklus.

O aš būčiau patikėjęs. Ir pasakojus visą gyvenimą, glostydama retučius Jos plaukelius: žiūrėkit! Ji išgijo! Ji gyvena ir dar ilgai laistys savo gėles, glostys sterblėje miegantį katiną, žiūrės vakaro žinias per visus TV kanalus! Šeštadieniais prausdama Ją šiltoje vonioje nepamirščiau nusistebėti: jokių kraujosruvų! Oda lygi ir nesuvytus. Tikras stebuklas! Tokia graži senatvė!

Atėmei. Nukrito surūkytos cigaretės pelenai – tik tiek. Be- ne galėjau tikėtis ko nors daugiau? Juk „dulke buvai ir dulke pavirsi“.

Reikėjo prieš teškiant į žemę šį lozungą atimti iš mūsų jausmus. Kam dulkei meilė? Kam ilgesys? Kam neapykanta?

Tau patinka kančia. Tu leidai savo Sūnui išgerti kančios tau- rę iki dugno. Smaginiesi žiūrėdamas ir į kiekvieną kenčiantį žmogų. Tu puikiai žinai, ką reiškia sielos žvynligė. Vienintelį vaistą – gailestingumą nešiojiesi savo plačioje kišenėje. Nėra maldos, už kurią duotum juo patepti kraujuojančias žaizdas – bent vieną kartą. Visas išbandžiau. Tau vis netiko. Jokios „va- liutos“ Tu nepriėmei. Todėl pasiūliau Tau dar kartą: imk gyvybę. Imk ir leisk man vėl Ją pamatyti. Kai šypsosi, kai šluostosi į prijuostę rankas, kai ankstyvą rytą kursto krosnyje ugnį, kai skina svečiui puokštę margiausių jurginų iš savo darželio, kai melsdamasi užsnūsta ir rožinio grūdėliai slysta pro pirštus, per

Jos kelius it gyvas Kristaus kelias leidžiasi ant žemės... Noriu užuosti Jos kvapą – kuriamos ugnies, brėkštančio ryto, rudens šalną, šulinio vandens kvapą. O labiausiai trokštu išgirsti Jos balsą – jis jau visai sudilęs mano atminty. Nuolatos bijau, kad vieną dieną subyrės į dulkes kaip koks papirusas.

Tu man leidai išgelbėti svetimos moters gyvybę. Tačiau su senės jos kūnas man kelia tik užuojautą. Kartais – netgi pasibaurėjimą ir neviltį. Leisdamas man rūpintis svetima senatve neišmokysi k i t o k i o s meilės. Sulinkusi nugara, išsišovę raktikauliai, juokingi žili plaukeliai ant viršugalvio, ne itin malonus iš po ilgų multino marškinių sklindantis kvapas ir nei minutę nesiliaujantis rankų drebėjimas – kiekvieną dieną tarsi adatos po panagėmis: o galėjo tai būti Ji. Mylima ir mylinti. Mokanti juoktis, užjausti ir paguosti. Užtektų, kad BŪTŪ, ir namai alsuotų pilnatve.

Tu elgiesi su manimi kaip žvejas gyvai žuviai skusdamas žvynus. Ar tai tokia Tavo meilė? Ar dar vis turiu tikėti Tavo žodžiais: „Belsk ir bus atidaryta“?

Nesibelsiu. Pati atsidarysiu vartus. Nebijau Tavo rūstybės. Blogiau vis tiek nebus.

Štai stoviu Tavo akivaizdoje. Galim abu pasigrožėti mane supančių vainikų gausa, spalvom ir kvapais. Giesmės, deja, ne tokios gražios, kaip mano gimtajame kaime. Nėra senųjų giesmininkų. Mieste palydos drumzlinos, pridususios, kaip ir oras virš jo. Bet atėjau savo valia ne tam, kad baksnočiau į žemę pirštu – juk Tu pats viską matai. Dabar Tu privalai leisti man su Ja pasimatyti. Paskui galėsi daryti man, ką panorėjęs.

– Ilgai teks laukti, kol pasimatysi. Pažvelk žemyn – Ji ten,

šalia tavo karsto, Jai dar tik penkiolika. Žinojau, kad labai Ją myli. Todėl pasikviečiau staiga, kad galėtų kuo greičiau vėl grįžti į žemę per tą, kurios taip laukė – per savo anūkę. Bet tu Jos neatpažinai. Jūs, žmonės, regite ne tai, ką regi mano jums duotos akys, o tai, ką norite regėti. Retai kuriam padeda net ir mano išrašyti receptai akiniams – jūs paprasčiausiai nesiteikiate jų perskaityti.

Aš jums viską tik duodu. Atimate patys iš savęs.

Turinys

Žalčių tiltas (5

APYSAKA

APSAKYMAI

Nuotrauka pasui (55

Senis (60

Išėjo meškerioti (67

Alyviniai obuoliai (72

Troškulys (78

Gimtadienis (83

Iš laimės (88

Moterys vargonų fone (97

Poeto godos (102

Šlaunų virpėjimas (108

Švytinti tylą (114

Išpažintis (121

Skruzdėlytė baltom kojinaite (125

Atlaidai (129

Vilkė (134

Saulė teka vakaruose (137

Atėmei (144